

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İKTİSAT BİLİM DALI

**BİR DIŞ TİCARET ENGELİ OLARAK CE İŞARETİ VE
AVRUPA BİRLİĞİ İLE UYUM**

Yüksek Lisans Tezi

EBRU YEŞİLTEPE

İstanbul, 2013

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İKTİSAT BİLİM DALI

**BİR DIŞ TİCARET ENGELİ OLARAK CE İŞARETİ VE
AVRUPA BİRLİĞİ İLE UYUM**

Yüksek Lisans Tezi

EBRU YEŞİLTEPE

Danışman: Yrd. Doç. Dr. C. ZEYNEP ZAFİR

İstanbul, 2013

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

TEZ ONAY BELGESİ

İKTİSAT Anabilim Dalı ULUSLARARASI İKTİSAT Bilim Dalı TEZLİ YÜKSEK LİSANS öğrencisi EBRU YEŞİLTEPE'nin BİR DIŞ TİCARET ENGELİ OLARAK CE İŞARETİ VE AVRUPA BİRLİĞİ İLE UYUM adlı tez çalışması, Enstitümüz Yönetim Kurulunun 05.07.2013 tarih ve 2013-25/14 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oy birliği / ~~çokluğu~~ ile Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi 23.08.2013

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

İmzası

1.	Tez Danışmanı	Yrd. Doç. Dr. C.ZEYNEP ZAFİR	
2.	Jüri Üyesi	Yrd. Doç. Dr. ESRA YÜKSEL	
3.	Jüri Üyesi	Yrd. Doç. Dr. TURGUT ÜN	

GENEL BİLGİLER

İsim ve Soyadı	: Ebru YEŞİLTEPE
Anabilim Dalı	: İktisat
Programı	: Uluslararası İktisat
Tez Danışmanı	: Yrd. Doç. Dr. C. Zeynep ZAFİR
Tez Türü ve Tarihi	: Yüksek Lisans – Eylül 2013
Anahtar Kelimeler	: CE İşareti, Avrupa Birliği, Dış Ticaret Engelleri

ÖZET

BİR DIŞ TİCARET ENGELİ OLARAK CE İŞARETİ VE AVRUPA BİRLİĞİ İLE UYUM

Türkiye ve Avrupa Birliği arasında kurulan Gümrük Birliği'nin temel hedefini kapsayan malların serbest dolaşımı ilkesi, taraflar arasındaki teknik düzenlemelerin birbiriyle uyum içerisinde olmasını gerektirmektedir. Bu bağlamda, ülkemizin Avrupa Birliği mevzuatına uyum çalışmalarına bağlı olarak CE işareti ile ilgili çalışmalar devam etmektedir.

CE İşareti bir ürünün sağlıklı ve güvenli olduğunu gösteren bir Avrupa Birliği işaretidir. 2002 yılında yürürlüğe giren Kanun ile birlikte CE İşareti Türkiye'de zorunlu bir teknik işaret kapsamına alınmıştır. Ancak CE İşaretinin uygulanabilmesi için gerekli çalışmalar tamamlanmamış ve geçiş süreleri öngörülmüştür.

Bu çalışmada; Avrupa Birliği ve Türkiye ekonomik ilişkileri ele alınmıştır. Ayrıca, Avrupa Birliği'ne uyum kapsamında CE işareti; anlamı, özellikleri ve Türkiye açısından önemi ayrıntılı bir biçimde değerlendirilmiştir.

GENERAL KNOWLEDGE

Name and Surname : Ebru YEŞİLTEPE

Field : Economics

Programme : International Economics

Supervisor : Assist. Prof. Dr. C. Zeynep ZAFİR

Degree Awarded and Date : Master – September 2013

Keywords : CE Mark, European Union, Foreign Trade Barriers

ABSTRACT

CE MARK AS A TRADE BARRIER AND COMPLIANCE WITH THE EUROPEAN UNION

The Customs Union between Turkey and the European Union, covering the main objectives of the principle of free movement of goods between the parties requires that the technical regulations in harmony with each other. In this regard, due to Turkey's works on EU legislation harmonization, it is going on CE marking studies.

CE Marking is the sign of European Union indicates that a product is safe and healthy. CE marking is mandatory in Turkey on a technical sign since the Law came into force in 2002. However, the required studies of CE marking has not completed and transition periods for the implementation has been envisaged.

In this study; economic relations between Turkey and European Union has been considered with their duties in details. In addition to these, context of the European Union, CE marking has been assessed of meaning, qualifications and its importance for Turkey in details.

ÖNSÖZ

Sürekli değişen ve gelişen dünyada Türkiye'nin kendisi için en doğru yolu bulması ve diğer aktörlerle iletişim kurarak bu yolda ilerlemesi gerekmektedir. Türkiye açısından, bu aktörlerden en önemlisi elbette Avrupa Birliği'dir. Türkiye'nin dünya piyasaları ve Avrupa Birliği ile bütünleşme konusundaki hedefi değişmediği sürece, gerçekleştirilecek bütün uyum çalışmalarının uzun vadede sağlayacağı olumlu etkilerin, kısa vadeli sorunlardan daha fazla dikkate alınması gerekmektedir. Türkiye'nin dünya ticaretinden daha fazla pay almasının yollarından biri, bu entegrasyona dahil olma konusunda gerekli çabayı göstermesidir. Bu çalışma ile Türkiye'nin CE işareti uygulamasına geçiş nedenleri ile nasıl bir süreç izlediği ve bu süreçte Türkiye'de yaşanan sorunların ve eksikliklerin neler olduğu ve çözüm önerileri anlatılmaya çalışılmıştır.

Bu çalışmayı sonuçlandırmamda görüşleri ile katkıda bulunan değerli hocam Yrd. Doç. Dr. C. Zeynep ZAFİR'e ve desteğini esirgemeyen aileme teşekkürlerimi sunarım.

İstanbul, 2013

Ebru YEŞİLTEPE

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

TABLO LİSTESİ.....	v
ŞEKİL LİSTESİ.....	vi
KISALTMALAR.....	vii
GİRİŞ.....	1

1. DIŞ TİCARET POLİTİKASI ARAÇLARI

1.1. GENEL OLARAK DIŞ TİCARET ENGELLERİ.....	3
1.1.1. Gümrük Tarifeleri.....	3
1.1.2. Tarife Dışı Engeller.....	5
1.1.2.1. Kotalar.....	5
1.1.2.2. İthal Yasakları.....	6
1.1.2.3. Tarife Benzeri Araçlar/ Engeller	6
1.1.2.3.1. Dolaylı Vergiler.....	7
1.1.2.3.2. İthalat Teminatları.....	7
1.1.2.3.3. Fark Giderici Vergiler.....	7
1.1.2.4. Gönüllü İhracat Kısıtlamaları	8
1.1.2.5. Damping ve Anti-Damping Vergisi.....	8
1.1.2.6. Görünmez Engeller.....	10
1.1.2.7. İhracat Sübvansiyonları ve Vergileri.....	10
1.1.2.8. Yurtiçi Katkı Zorunluluğu.....	11
1.1.2.9. Karteller.....	11
1.1.2.10. Ticarete Teknik Engeller.....	12
1.2. GATT ve WTO KAPSAMINDA DIŞ TİCARET ENGELLERİNİN AZALTILMASI.....	13

2. AVRUPA BİRLİĞİ TİCARET POLİTİKASI

2.1. AVRUPA BİRLİĞİ'NİN ÜYE ÜLKELERLE OLAN EKONOMİK İLİŞKİLERİ.....	16
2.1.1. Ortak Ticaret Politikası	17
2.1.1.1. Ortak Gümrük Tarifesi.....	18
2.1.1.2. Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi.....	18
2.2. AVRUPA BİRLİĞİ'NİN ÜÇÜNCÜ ÜLKELERLE OLAN EKONOMİK İLİŞKİLERİ.....	22
2.3. AVRUPA BİRLİĞİ'NİN ÜÇÜNCÜ ÜLKELERE UYGULADIĞI DIŞ TİCARET ENGELLERİ.....	24
2.3.1. Avrupa Birliği Pazarına Giriş Engelleyen Başlıca Ticaret Politikası Uygulamaları.....	25
2.3.2. Avrupa Birliği Pazarına Giriş Engelleri Arasında Teknik Engeller....	25
2.4. AVRUPA BİRLİĞİ VE TÜRKİYE BÜTÜNLEŞMESİ.....	26
2.4.1. Ekonomik Bütünleşme.....	27
2.4.2. Türkiye ve Avrupa Birliği Ekonomik Bütünleşmesi.....	29
2.5. AVRUPA BİRLİĞİ DIŞ TİCARET ENGELLERİ KAPSAMINDA TEKNİK ENGELLER.....	33
2.5.1. Ticarete Teknik Engeller Anlaşması.....	33
2.5.2. Türkiye ve AB Ekonomik Bütünleşmesinde Teknik Engellerin Kaldırılması.....	34

3. DIŞ TİCARET ENGELİ KAPSAMINDA CE İŞARETİ

3.1. CE İŞARETİNİN TANIMI ve KULLANIM AMAÇLARI.....	37
3.2. CE İŞARETİNİN TEKNİK ÖZELLİKLERİ.....	40
3.3. CE İŞARETİNİN İLİŞTİRİLMESİ VE KULLANIM ESASLARI	43
3.4. YÖNETMELİKLER KAPSAMINDA CE İŞARETİ TAŞIMASI GEREKEN ÜRÜNLER.....	47

3.4.1. CE İşareti ile İlgili Yaklaşımlar.....	47
3.4.1.1.Klasik Yaklaşım.....	47
3.4.1.2.Yeni Yaklaşım.....	50
3.4.1.3.Modüler Yaklaşım.....	52
3.4.1.3.1. Modül A (İç Üretim Kontrolü-AB Uygunluk Beyanı). 53	
3.4.1.3.2. Modül B (AB Tip İncelemesi).....	53
3.4.1.3.3. Modül C (AB Tipe Uygunluk Beyanı).....	54
3.4.1.3.4. Modül D (Üretim Kalite Güvencesi).....	54
3.4.1.3.5. Modül E (Ürün Kalite Güvencesi).....	55
3.4.1.3.6. Modül F (Ürün Doğrulaması).....	55
3.4.1.3.7. Modül G (Birim Doğrulaması).....	56
3.4.1.3.8. Modül H (Tam Kalite Güvencesi).....	56
3.4.2. Direktiflerin Kapsamına Giren Ürünler.....	57
3.4.3. Sorumluluklar.....	58
3.4.3.1. Üreticinin Sorumluluğu.....	58
3.4.3.2. Yetkili Temsilcinin Sorumlulukları	59
3.4.3.3. İthalatçının Sorumluluğu.....	60
3.4.3.4. Dağıtıcının Sorumluluğu.....	61
3.5.3.5. Kullanıcının Sorumluluğu.....	61
3.4.4. Ürün Sorumluluğu Direktifi.....	62
3.5. CE SERTİFİKASYONU UYGULAMASI ZORUNLU OLAN ÜLKELER....	62

4. TÜRKİYE’NİN DIŞ TİCARETİNE ETKİLERİ AÇISINDAN CE İŞARETİ

4.1. TÜRKİYE’DE CE İŞARETİ UYGULAMASINA GEÇİŞ.....	64
4.2. ONAYLANMIŞ KURULUŞLARIN İŞLEVİ.....	66
4.3. TÜRKİYE AÇISINDAN CE İŞARETİ MEVZUATINA UYUMDA YAŞANAN SORUNLAR.....	69

4.4.	CE İŞARETİNİN MALİYET UNSURLARI.....	70
4.4.1.	4703 Sayılı Çerçeve Kanun’un Türkiye Ekonomisine Etkisi.....	72
4.5.	CE İŞARETİ GEREKTİREN ÜRÜN GRUPLARININ DIŞ TİCARET AÇISINDAN İNCELENMESİ.....	75
4.5.1.	Türkiye ve Avrupa Birliği ile İlgili Dış Ticaret Verileri.....	75
4.5.2.	CE İşareti Gerektiren Ürün Grupları ile İlgili Dış Ticaret Verileri.....	80
	SONUÇ.....	86
	EKLER.....	89
	KAYNAKÇA.....	91

TABLO LİSTESİ

Sayfa No.

Tablo 1 : Avrupa Birliği Yeni Yaklaşım Direktifleri.....	43
Tablo 2: 2011 Yılına Ait Toplam Denetlenen Ürünler İçinde Uygunsuz/Güvensiz Bulunanların Payı.....	74
Tablo 3: AB ile Yapılan İthalatın Türkiye'nin Toplam İthalatına Oranı.....	76
Tablo 4: AB ile Yapılan İhracatın Türkiye'nin Toplam İhracatına Oranı.....	78
Tablo 5: CE İşareti Gerektiren Ürün Gruplarının Toplam İhracat İçindeki Payı....	80
Tablo 6: CE İşareti Gerektiren Ürün Gruplarının Toplam İthalat İçindeki Payı.....	82

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa No.

Şekil 1: CE İşareti ve Boyutlandırılması.....	39
Şekil 2: CE Uygunluk İşaretinin Kullanımında Üreticinin İzleyeceği Yol.....	46
Şekil 3: AB ile Yapılan İthalatın Türkiye'nin Toplam İthalatına Oranı (1991-2009).....	77
Şekil 4: AB ile Yapılan İhracatın Türkiye'nin Toplam İhracatına Oranı (1991-2009)).....	79
Şekil 5: CE İşareti Gerektiren Ürün Gruplarının Toplam İhracata Oranı (1991- 2009).....	81
Şekil 6: CE İşareti Gerektiren Ürün Gruplarının Toplam İthalata Oranı (1991- 2009)).....	83

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
AET	Avrupa Ekonomik Topluluğu
CE	Conformity of European (Avrupa’ya Uygunluk)
CEN	European Committee for Standardization (Avrupa Standardizasyon Komitesi)
CENELEC	European Committee for Electrotechnical Standardization (Avrupa Elektroteknik Standardizasyon Komitesi)
DTM	Dış Ticaret Müsteşarlığı
EN	European (Avrupa)
EPB	Ekonomik ve Parasal Birlik
GATT	General Agreement on Tariffs and Trade (Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması)
GTS	Generalized System of Preferences (Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi)
IBRD	World Bank (Dünya Bankası)
IMF	International Monetary Fund (Uluslararası Para Fonu)
İKV	İktisadi Kalkınma Vakfı
ISO	International Organization for Standardization (Uluslararası Standartlar Teşkilatı)
İSO	İstanbul Sanayi Odası
KOBİ	Küçük ve Orta Büyüklükte İşletmeler
KOSGEB	Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme Dairesi Başkanlığı
NATO	North Atlantic Treaty Organization (Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü)
OGT	Ortak Gümrük Tarifesi
STA	Serbest Ticaret Anlaşması
TSE	Türk Standartları Kurumu

TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
TÜSİAD	Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği
TÜRKAK	Türk Akreditasyon Kurumu
UNCTAD	United Nations Conference on Trade and Development (Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı)
WTO	World Trade Organization (Dünya Ticaret Örgütü)

GİRİŞ

Gümrük Tarifeleri ve Genel Ticaret Anlaşması (GATT) ile bu anlaşmanın devamı olan Dünya Ticaret Örgütü'nün (WTO) geliştirdiği yeni anlayışlarla birlikte uluslararası ticaretin önündeki sınırlamalar ve engeller kaldırılmaktadır. Günümüzde dünya ticaretinin küreselleşmesi ile mal ve hizmetlerin dolaşımı büyük ölçüde serbest hale gelmiştir. Önceleri uluslararası ticarete yaygın bir şekilde uygulanmakta olan kotalar, gümrük tarifeleri gibi kısıtlamaların ortadan kaldırılmasının yanı sıra, ülkelerin tüketici güvenliği ve çevre koruma amaçlı olarak hazırladıkları standartlar ve teknik düzenlemeler, tarife dışı engeller ile uluslararası ticaretin olumsuz etkilenmesinin önlenmesi gereği ortaya çıkmıştır. Serbest dolaşım anlayışı ile birlikte yeni yaklaşımlar, ekonomik bütünleşme hareketleri ve yeni politikalar gelişmiştir.

Gelişen bütünleşme hareketleri içinde en etkin olanı dünya ticaretinin büyük bir kısmını elinde bulunduran Avrupa Birliği (AB)'dir. Türkiye AB'ye tam üye olmamakla birlikte, 1996 yılında imzalanan Gümrük Birliği anlaşması çerçevesinde, AB ile kurulan ilişkilerinde üçüncü ülkelere oranla farklı bir nitelik kazanmıştır. Türkiye'nin AB'ye üye ülkelerle tam rekabete girmesinin yanı sıra, AB içinde kabul edilen standartlara ve teknik mevzuata uyması da zorunlu hale gelmektedir. Bu kapsamda AB içinde sağlık, güvenlik, çevre, tüketiciyi koruma gibi konularda getirilen yeni düzenlemeler Türkiye için de yükümlülük haline gelmektedir.

Bu bağlamda; Türkiye, ticarete teknik engellerin kaldırılmasını teminen Topluluk mevzuatının kendi ulusal mevzuatına dahil edilmesi konusunda bazı ciddi adımlar atmıştır. AB içinde Avrupa'ya Uygunluk (Conformity of European- CE) işareti ile ilgili getirilen düzenlemeler 2002 yılı itibariyle Türkiye'de de yürürlüğe girmiştir.

Ancak Türkiye'nin hazırlıklarını tamamlamadan almış olduğu yükümlülükler, üreticiler açısından rekabet gücünün azalması sorununu da beraberinde getirmiştir. Türkiye'de halihazırda var olan bürokrasinin ağır işlemesi sorununun yanı sıra CE işareti ile ilgili test ve belgelendirme sürecinin zaman kaybına neden olması, bu süreçlerin üreticilere ek maliyetler getirmesi ve bu süreçleri gerçekleştirecek

onaylanmış kuruluşların yeterli sayıda bulunmaması ihracatının sürdürülebilirliği açısından olumsuz etkilere sebep olmaktadır.

Çalışmanın Birinci Bölümünde uluslararası ticarette karşılaşılan dış ticaret engelleri kavramsal çerçevede ele alınarak dış ticaret engellerinin azaltılması konusu anlatılmıştır.

İkinci Bölümde, Avrupa Birliği'nin üye ülkelerle olan ilişkilerinden yola çıkarak Ortak Gümrük Tarifesi ve ayrıca üçüncü ülkelerle olan ticari ilişkileri ve uyguladığı politikalar anlatılmıştır. Ayrıca Türkiye ile Avrupa Birliği ekonomik bütünleşmesi anlatılarak teknik engeller ve bu engellerin kaldırılması konusu ele alınmıştır.

Üçüncü Bölümde, CE İşareti kavramına genel bir giriş yapılarak bu işaretin kullanım amaçları ve teknik özellikleri belirtilmiştir. Ayrıca CE İşareti'nin ilştirilme süreci ve bu süreçte üreticilerin yapması gerekenler de açıklanmıştır. CE işaretinin üreticilere getirmiş olduğu maliyetler konusu üzerinde durularak AB Müktesebatında yer alan Yaklaşımlar ele alınmıştır.

Dördüncü Bölümde, Türkiye'nin CE İşareti uygulamasına geçiş süreci anlatılarak bu süreçte yaşanan eksiklikler, uyum sürecinde yaşanan olumsuzluklar anlatılmış ve dış ticaret verileri kapsamında değerlendirmeler yapılmıştır.

1.BÖLÜM

DIŞ TİCARET POLİTİKASI ARAÇLARI

Bu bölümde, uluslararası ticarete karşılaşılan dış ticaret engelleri kavramsal çerçevede ele alınarak dış ticaret engellerinin azaltılması konusu açıklanacaktır.

1.1. GENEL OLARAK DIŞ TİCARET ENGELLERİ

Dış ticaret engelleri; dış ticarete *korumacılığın* bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. *Korumacılık*, bir ülkenin yerli üreticilerini her türlü yıkıcı nitelikteki dış rekabet karşısında korunmasını savunan görüşlere dayanan dış ticaret politikasıdır. Hükümetlerin korumacılık politikasına başvurmaları çeşitli tezlerle dayanmaktadır. Bunlardan bazıları; ulusal güvenlik ve savunma tezi, genç endüstri tezi, dämpinge karşı koruma, adil ticaret tezi, işsizliği önlenmesi, ulusal pazar tezi olarak sayılabilir. Dış ticarete korumacılık denince akla gelen iki önemli koruma aracı, ülkelerin sınırlarından mal ve hizmetlerin rahatça içeri girmesini engellemek amacıyla konan *tarifeler* ve *tarife dışı engeller*dir.

1.1.1. Gümrük Tarifeleri

Dış ticaret politikasının en eski ve yaygın araçlarından birisi olan gümrük tarifesini, bir malın ithali sırasında alınan vergilerdir¹.

Tarifelerin uygulanması ile ilgili farklılıklar şu şekilde ifade edilebilir; ithal malın fiyatının yüzdesi şeklinde konulmuş olması durumuna *Ad Valorem Tarife* denmektedir. Bu tarife sisteminde, bütün ürün türlerine ve aynı ürünün değişik sınıflarına tek bir vergi oranı uygulanmamaktadır². Eğer fiziki birim başına alınmaları durumu olursa buna da *Spesifik Tarife* denmektedir³. Günümüzde hemen tüm ülkelerde ad valorem tarife sistemi kullanılmaktadır.

¹ Nazım Öztürk, **Dış Ticaret: Kuram, Politika, Uygulama**, Bursa: Ekin-Basım Yayın Dağıtım, 2012, s.73.

² Rıdvan Karluk, **Uluslararası Ekonomi**, 5. Baskı, İstanbul: Beta Basım Yayın, 1998, ss.43-44.

³ Halil Seyidoğlu, **Ekonomik Terimler – Ansiklopedik Sözlük**, İstanbul: Güzem Yayınları, No:4, 1992, s.323.

Gümrük tarifiesi, dış ticaret politikasının önemli araçlarından biridir. Gümrük tarifiesi, ülke ekonomisi için özellikle de az gelişmiş ülkeler açısından önemli bir gelir kaynağını oluşturmaktadır⁴.

Devletin gelir elde etmek için uyguladığı tarifelere "mali tarifeler", iç sanayiye korumak için kullanılan tarifelere ise "koruyucu tarifeler" adı verilmektedir. Fakat bu iki hedef çoğunlukla birlikte yürütülmekte, devlet koruyucu gümrük tarifesini uygularken, aynı zamanda, gelir de elde etmekte ya da gelir sağlama amacıyla mali tarifeleri uygularken aynı zamanda, sanayiye de dış rekabete karşı belirli seviyede korumuş olmaktadır. Eğer ekonomide tarifeler, tüm ithalatı sıfırlayacak kadar yükseltirse, yurt dışından hiç ithalat yapılamadığından yurt içi tüketim yerli üretim tarafından karşılanır. Bu tip tarifelere de yasaklayıcı tarifeler denmektedir⁵.

Gümrük vergileri uygulanırken, ulaşılması planlanan temel hedefler şu şekilde sıralanabilir⁶:

- Ülke işçisini ülke dışından gelen düşük ücretle çalışan işçiye karşı korumak.
- Yerli üreticilerin yabancı rekabet karşısında ayakta kalmalarını sağlamak için, ithal malların maliyetini, yerli malın maliyetine eşitlemek.
- ithalat yerine malların yurt içinde üretimini gerçekleştirerek ülkede işsizliği azaltmak.
- Ülkenin dış gelirinin üzerinde olan dış gider fazlasını düşürerek dış ödemeler dengesini sağlamak.
- Ülkenin ticaretini geliştirerek refahını artırmak.
- Yerli üreticileri dampinge (yabancı bir pazarda, normal değerin ya da iç pazarda geçerli olan fiyatın altında satış yapmak) karşı korumak.

⁴ Halil Seyidoğlu, **Uluslararası İktisat, Teori-Politika ve Uygulama**, 9.Baskı, İstanbul: Güzem Yayınları, 1993, s.345.

⁵Burak Küçük, *İthalat Genel Bilgileri*, Maltepe Üniversitesi Sunum, <http://akademik.maltepe.edu.tr/~bkucuk/Akademik/%DDthalat%20Genel%20Bilgileri.pdf>, (26.06.2013).

⁶ Dominick Salvatore, **Uluslararası İktisat, Teori ve Problemler**, Tamer İşgüden (Çev.), İstanbul: Bilim Teknik Yayınevi, 1986, s.77.

- *Genç Endüstri Tezi* anlayışı çerçevesinde yerli sanayinin etkinliği artıncaya kadar yerleşmesine ve büyümesine olanak sağlamak.
- Ulusal savunma için stratejik önemi olan sanayileri korumak.

1.1.2.Tarife Dışı Engeller

Genellikle döviz çıkışını önlemek, pazar payını arttırmak için hükümetler ve uluslararası örgütler tarafından konulmaktadırlar. Devletin dış ticaret akımlarına müdahalede kullandığı geleneksel araç tarifelerdir. Zaman içinde müdahale araçlarında çeşitli türde ve sayıda kısıtlamalar ortaya çıkmıştır. Gümrük tarifelerinden başka, serbest ticaret akımlarına müdahale amacıyla kullanılan bu araçların tümü tarife dışı engeller olarak (non-tariff barriers) kullanılmaktadır.⁷

Gümrük tarifeleri uluslararası ticarete uygulanan her türü tarife ve miktar kısıtlamalarından oluşur. Tarife dışı engeller ise, tarife dışında kalan her türlü uygulamayı kapsamaktadır. Bunlara; ülkelerin kendi teknik mevzuatlarını, malların kendi ülkelerine göre farklı standartlarını, sağlık, güvenlik ve çevresel faktörleri vb. birçok düzenlemeyi örnek gösterebiliriz.

1.1.2.1.Kotalar

İthalat kotaları, bir ülkede belli bir dönemde ithal edilecek mallara miktar veya parasal değer bakımından konulan sınırlandırmalardır. Ulusal sanayiye sağladığı koruma ve ödemeler dengesi açığını kapatma açısından kotalar gümrük tarifelerine göre daha etkili olmaktadır. Tüketim ve bölüşüm etkisi gümrük tarifeleriyle aynıdır. Üretim etkisi yönü ile miktar kısıtlamaları nedeniyle iç piyasada ithal malların fiyatları aşırı yükseleceği için, ithal izni sağlayan ithalatçılar tekel oluşturarak yüksek karlar elde edebilmektedir. Bir kısım kotalar mal hacmini belirlemekle yetinmekte, ayrıca ithalatın hangi ülkeden ve kimler tarafından yapılacağı konusunda bir ayırım da bulunmamaktadır. Bu tür kotalara *global kota* denilmektedir. Global kotaların

⁷ Uğur Varlıca, “Türkiye’nin AB ile Ticaretinde Tarife Dışı Engeller ve Dış Ticaret Üzerine Etkileri”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), 2008, s.5.

uygulaması sağlamak oldukça güçtür. Ülkeye hangi sınır kapısından ne kadar mal girdiğinin sürekli olarak izlenmesi ve kotaların dolup dolmadığının gözlenmesi neredeyse olanaksızdır. Denetim tam olarak gerçekleştiremeyeceğinden, kotaların üzerinde bir ithalat gerçekleştirilebilmektedir. Ayrıca ithalatçılar arasında bir ayrıma gidilmediğinden aceleci davranıp ilk başvurular en büyük payı alırken, gerçek ihtiyaç sahipleri kotadan pay alamayabilmektedir. İşte tüm sakıncaları ortadan kaldırmak için kotalar belirli kıstaslara göre ithalatçılar arasında paylaştırılabilmektedir. Bu tür kotalara ise *tahsisli ithalat kotaları* denilmektedir. Tahsisli kotaların uygulanmasını kolaylaştırmak için lisans sisteminden yararlanılmaktadır⁸.

1.1.2.2. İthal Yasakları

İthal yasaklamaları yurtdışından ülkeye giren bazı malların tamamen yasaklanmasını içermektedir. Özellikle döviz darboğazına giren ülkeler başta lüks tüketim malları olmak üzere birçok malın ülkeye girişini yasaklamaktadır. Özellikle yeni gelişen sanayilerin korunması amacıyla aynı nitelikteki ithal malların ülkeye girişine engelleme getirilebilmektedir. Ekonomik amaçlı bu engellemeler yanında politik, ahlaki ve sağlık nedenleriyle de ithalat yasaklamalarına başvurulabildiği görülmektedir. Ülkenin anayasal rejim ve felsefesine uygun olmayan yayınların ülkeye girişine izin verilmemesi politik amaçlı ithal kotalara, uyuşturucu maddelerin ülkeye girişinin yasaklanması ise sağlık ve ahlaki nedenlerle ithalat yasaklarına örnek oluşturmaktadır. Türkiye'de 1980 öncesi dönemde yurtdışından ülkeye yabancı sigara ve içki gibi ürünlerinin girişi yasaktır⁹.

1.1.2.3. Tarife Benzeri Araçlar/ Engeller

Bu önlemler, gümrük tarifeleri gibi ithal mallarının fiyatlarını artırarak ithalat hacmini daraltmaktadır. Tarife benzeri engellerden bazıları şunlardır¹⁰:

⁸ Öztürk, s. 77.

⁹ Öztürk, s.77.

¹⁰ Musa Demir, “Dış Ticaret Politikasının Bir Aracı Olarak İhracat Teşvikleri Ve İhracata Yönelik Devlet Yardımlarının Analizi”, 2003, www.ithalatihracat.biz/FileUpload/bs408090/File/ihracat_tesvikleri.pdf (25.05.2013) , s.16.

1.1.2.3.1. Dolaylı Vergiler

Dolaylı vergiler, mal ve hizmetlerin ülkelerarası dolaşımından, üretiminden ya da tüketiminden alınan vergilerdir. Maliyet ve satış fiyatlarına doğrudan etki eden bu vergiler, kar realizasyonuna ya da gerçek gelire bakılmaksızın toplanıp, karlar belirlenince tahakkuk eden vergiden düşürülmektedir¹¹.

1.1.2.3.2. İthalat Teminatları

İthalat teminatları, ithalat yapmak isteyenlerin yapacağı ithalatın bedelinin belirli bir oranı kadar merkez bankasına teminat yatırması esasına dayanmaktadır. Yatırılan bu fonlar ithalat gerçekleşinceye kadar teminat olarak tutulmakta ve ithalat gerçekleşikten sonra geri ödenmektedir. İthalat gerçekleşinceye kadar fonların bir faiz geliri getirmeden merkez bankası kasasında atıl olarak tutulması, ithalatçı firma için likidite sorunu yaratmakta ve bu durumun doğal bir sonucu olarak ithalatı kısıcıcı etki yaratmaktadır¹².

1.1.2.3.3. Fark Giderici Vergiler

Fark giderici vergiler ithalata rakip yerli sanayileri korumak için başvuru yollarından biridir. Bu durumda hükümetin korumak istediği sektörlerdeki üreticiler için belirlediği yüksek bir iç fiyat söz konusu olup, bu fiyat minimum ithal fiyatını oluşturmaktadır. Eğer serbest ticaret koşulları altında düşük dünya fiyatları üzerinden ithalata izin verilir ise yurtiçi üreticiler için öngörülen yüksek fiyatları sürdürme olanağı kalmamaktadır. İşte bu nedenle siyasal iktidarlar fark giderici vergi uygulamasından yararlanmakta, diğer bir ifade ile ilgili malların ithalinden yurtiçinde belirlenen destekleme fiyatı ile düşük ithal fiyatı arasındaki fark kadar vergi almaktadır. Fark giderici vergilerin en tipik örneği Avrupa Birliği Ortak Tarım Politikasında görülmektedir¹³.

¹¹Nicholas Moussis, **Avrupa Birliği Politikalarına Giriş Rehberi**, Ahmet Fethi (Çev.) İstanbul: Mega Pres Yayınları, 2004, s. 286.

¹² Nüvit Oktay, **Dış Ticarete Giriş**, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2005, s.133.

¹³ Zeynel Dinler, **Tarım Ekonomisi**, 5. Baskı, Bursa: Ekin Kitabevi, 2000, s. 359.

1.1.2.4. Gönüllü İhracat Kısıtlamaları

Gönüllü ihracat kısıtlamaları bir malın ihracatçısı ile ithalatçısının iki yanlı görüşmeler sonucunda ihracatın belirli bir kota ile sınırlandırılmasına dayanan bir dış ticaret politikası aracıdır. İthalatçı ülkenin piyasasını bozduğu gerekçesi ile üretici ülkelerin mal ihracatını sınırlamaya yönelik bir tür kota uygulamasıdır. İthalat kotalarından farkları ithalatçı ve ihracatçı ülkeler arasında bir anlaşmaya dayanması ile konulmuş olmalarıdır. Bunlara aynı zamanda ihracat kotaları da denilmektedir. Bu tip sınırlandırmalar özellikle gelişmekte olan ülkelerin gelişmiş ülkelere ihraç ettikleri bazı emek yoğun sanayi malları üzerine konulmaktadır¹⁴. Söz konusu malların başında tekstil, gıda sanayii, ayakkabı ve hazır giyim gelmektedir.

Gelişmiş ülkelerde, gelişmekte olan ülkelerle rekabet edemeyen bu kesimlerin temsilcileri, ihracatın, iç piyasalarını bozduğu gerekçesi ile hükümetten koruyucu önlemler alınmasını istemektedir. Bu üreticiler siyasal açıdan geniş bir oy potansiyeli taşıdıklarından siyasal iktidar üzerinde baskı oluşturmaktadır. Siyasal iktidar da söz konusu malları ihraç eden gelişmekte olan ülkeler ile karşılıklı görüşmeler yaparak ihracatın sınırlandırılmasını sağlamaktadır. Gönüllü ihracat kısıtlamalarında görünürdeki amaç sanayileşmiş ülkelerin iç piyasa düzenlemesi iken, asıl amacı gelişmekte olan ülkelerin rekabetinden ulusal sanayinin korunmasıdır¹⁵.

1.1.2.5. Damping ve Anti-Damping Vergisi

Damping, bir ülkedeki büyük ölçekli firmaların ürettikleri malları dış piyasada iç piyasanın fiyatların altında satmasıdır. Anti damping vergisi ise dış ticarete damping yaparak haksız rekabete girişen ülkelere karşı uygulanan bir önlemdir. Damping uygulaması sonucu iç ve dış piyasada fiyat farklılaşması uygulanmaktadır¹⁶.

¹⁴ Oktay, s.136

¹⁵ Barboros O. Kemer, “Dış Ticarete Ödeme/Tahsil Şekilleri”, **Dış Ticaret Eğitimi**, E. Koban (Drl.), Bursa: Alfa Yayınları, ss.22-23.

¹⁶ Murat Karapınar, “Türk Dış Ticaret Rejimi: İthalata Ait Esaslar ve Uygulamalar”, **Dış Ticaret Eğitim Programı**, 12-13 Haziran 2001, Ağrı, s.19.

Ekonomide görülen talebin azalması, tercihlerin değişmesi ve bunun gibi geçici nedenlere bağlı olarak iç piyasadaki satışların yavaşlaması sonucu stokların aşırı bir şekilde artması halinde üreticiler bu stok fazlasını sadece değişken girdileri karşılayacak bir fiyattan dış piyasada satmak istemektedir. Bu tür uygulamaya *arada bir yapılan damping* denilmektedir¹⁷.

Bazı durumlarda ise, büyük ve güçlü firmalar dış piyasadaki rakiplerini ortadan kaldırmak için, ürünlerinin fiyatını kendi ülkesindeki iç piyasa fiyatının altında belirleyerek haksız rekabet uygulamaktadır. Dampingin bu türü ise *yıkıcı damping* olarak bilinmektedir. ABD, AB ve pek çok ülkede antitröst yasalar ve rekabet yasaları ile uluslararası ticarete yıkıcı damping yasaklanmaktadır¹⁸.

Firmaların mallarını dış piyasalarda sürekli olarak iç piyasalardan daha düşük fiyattan satmaları ise *sürekli damping* olgusunu gündeme getirmektedir. Sürekli damping monopol davranışının kar maksimizasyonu amacı doğrultusunda yapılmaktadır.

Dampinge konu olan ithalat, piyasa ekonomisi uygulayan ve dış ticareti büyük ölçüde serbestleştiren ülkelerin ulusal sanayileri üzerinde olumsuz etkiler yaratmaktadır. Piyasaya dampingli mallar girdiğinde, yurt içinde mal üreten yerli üreticiler bu durumdan zarar görmektedir. Bu nedenle söz konusu ülkeler dampinge konu olan ürün ithalatının ulusal sanayiler üzerinde oluşturduğu haksız rekabet ile mücadele etmek için hukuki düzenlemelere başvurmaktadır¹⁹. Bu durumun zararlı etkilerinden korunmak için damping uygulaması ile gerçekleştirilen fiyat indirimine denk bir anti damping vergisi konulmaktadır.

Dünya ticaret tarihinde belki de en uzun süre ile uygulanan damping, İngiltere'nin Levant Company aracılığı ile Osmanlı pazarlarında yünlü kumaş satımında uyguladıkları damping olmuştur. 1580–1650 yılları arasında uygulanan bu dampinge

¹⁷ Oktay, s.134.

¹⁸ Sadettin Gültekin, **Dış Ticarete Haksız Rekabet: Damping**, Ankara Barosu Dergisi, 2010/1, s.4.

¹⁹ Hakan Akın, **Yeni İşim Dış Ticaret**, 4.Baskı, Ankara: Elma Yayınevi, ss.257-258.

İngiliz y nl leri Londra'daki fiyatlarından %20–30 ucuza satılmıştır. Sonuç olarak Osmanlı y nl  sanayi yıkılmıştır²⁰.

1.1.2.6. Görünmez Engeller

Bu  nlemler devletin halk sağlığı,  evre korunması veya kamu güvenliği gibi nedenlerle çıkartmış olduğu, yönetsel, teknik düzenlemeleri ve standartları içermektedir. Her ne kadar konuluş amaçları farklı olsa da bazen gizli bir dış ticaret engeli gibi etki yaratabilmektedir. Kimi zaman bu önlemler yerli üreticileri dış rekabete karşı koruyan görünmez bir mekanizma oluřturmaktadır²¹. Günümüzde bu tür engellerin sayısında çok hızlı bir artış söz konusudur.

1.1.2.7. İhracat Sübvansiyonları ve Vergileri

İthal ikamesi endüstrilerine verilen sübvansiyonlar, ulusal sanayiye dış rekabetten korumak için başvurulan yollardan bir diğerini oluşturmaktadır. Dış ticaret politikaları sadece ithalatı kısıtlayıcı biçimde uygulanmamakta, kimi zaman dış ticaret hacmini genişletmek ve ihracatçıları özendirmek için sübvansiyonlar da verilebilmektedir. Sübvansiyonlar, devletin kişi veya kurumlara para, mal ve hizmet şeklinde yaptėı karşılıksız yardımları ifade etmektedir. Gümrük tarifelerinden ve fark giderici vergilerden farklı olarak sübvansiyonlarda korunan bir mal, yurt içinde serbest dünya fiyatından satılmakta, siyasal iktidar, serbest dünya fiyatı ile bunun üzerindeki koruma fiyatı arasındaki fark kadar hazineinden ödemede bulunmaktadır²².

1.1.2.8. Yurtiçi Katkı Zorunluluğu

Dış ticaret kısıtlamalarının bir diğeri de yurtiçi katkı zorunluluğudur. Buna göre; malın ülkede üretilmiş sayılabilmesi için yurtiçi katkı payının belli bir sınırın altına düşmemesi, diğer bir ifade ile yabancı girdi oranının bu sınırın üzerine çıkmaması

²⁰ Gültekin, s.4.

²¹ Seyidoğlu, *Uluslararası İktisat, Teori-Politika ve Uygulama*, s.198.

²²  zt rk, s.81.

gerekmektedir. Gelişmekte olan ülkelerde dolaysız yabancı sermaye yatırımlarında görülen bu uygulama ile ülkeler yabancı sermaye kuruluşlarının genellikle belli oranda yerli girdi kullanmalarını zorunlu tutarak yabancı sermayenin ulusal ekonomiye olan katkısını daha da artırmak istemektedir. Yerli katkı oranlarının diğer bir uygulaması da bir ülkeye tanınan tarife ödünlerinden diğer ülkelerin yararlanarak ihracatta bulunmalarının önlenmek istenmesidir. Yerli katkı oranları uygulaması uluslararası işbölümüne ters düşmektedir. Üretimin evrenselleştiği günümüzde, dış ticarete konu olan malların her bir parçası en ucuz ve en kaliteli olarak üretildiği ülkeden sağlanmakta, üretim en düşük maliyetle gerçekleştirilmektedir. Yerli katkı sağlanması zorunluluğu dünya kaynak etkinliğini artırma amacı ile çelişmektedir²³.

1.1.2.9. Karteller

Karteller, şirket birleşmeleri, hakimiyet halinin kötüye kullanılması ve uyumlu fiil gibi uygulamalar eskiden etkisini ağırlıklı olarak ulusal düzeydeki yerli pazarlarda hissettirirken, küreselleşme ile birlikte dünyanın tek bir pazar haline dönüşen yapısıyla birlikte tüm uluslararası ticareti etkileme pozisyonuna gelmişlerdir. Ulusal karteller artık yabancı şirketlerle de kartel anlaşmaları düzenleyebilmekte ve uluslararası karteller oluşmaktadır. Ulusal rekabet kuruluşlarının, ulusal sınırların dışındaki problemlerin çözümünde etkisiz kalmaları sebebiyle bu tür uygulamaların çözümü için küresel bir rekabet sistemi kurulması gereksinimi doğmuştur. WTO, bu hedefe dönük çalışmalarında ticaretle ilgili rekabet konularını da gündeme getirmektedir. Çünkü küresel rekabet sistemi, WTO'nun kurmayı hedeflediği küresel ticaret sisteminin ana parçalarından biri olmak zorundadır²⁴.

²³ Öztürk, s.81.

²⁴ Hasan Sabır, “Ticaretin Küreselleşmesi Sürecinde Uluslararası Rekabet Sistemi İhtiyacı”, **İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, Sayı:23-24, (Ekim 2000-Mart 2001), s.272.

1.1.2.10. Ticarete Teknik Engeller

Hemen her ülkede, tüketici sağlığının ve güvenliğinin korunması, doğanın korunması gibi amaçlarla malların kalite ve teknik özelliklerini belirlemeye yönelik ulusal düzeydeki teknik düzenlemelerin, ürün standartlarının, bunların kontrol ve belgelendirme (sertifika) yöntemlerindeki ülkelerarası farklılıkların dış ticarete ortaya çıkardığı sorunlar olarak tanımlanabilir²⁵.

GATT 1994 Görüşmelerinde kabul edilen Ticaretteki Teknik Engeller Anlaşması'nın özellikle gelişmekte olan devletlerin pazar girmesini zorlaştıran yeni çevresel zorunluluklar getirmektedir. Ticaretteki Teknik Engeller Anlaşması çerçevesinde, ithal edilen malların kamu sağlığı ve güvenliğini korumak maksadıyla kabul edilen zorunlu standartlarla uyum halinde olması gerekmektedir²⁶. Buna rağmen, ülkelerin bu kapsamda uyguladıkları pek çok teknik düzenleme ile uygunluk değerlendirmesi prosedürlerinin dış ticarete önemli düzeyde etkisi vardır. Bu tür uygulamaları yapan ülkeler, diğer ülke ihracatçılarının pazarlara girişlerini olumsuz olarak etkilemekte, hatta imkansız duruma getirmektedir. Çünkü ihracatçılar için, bu şartlara uygunluğun teyit edilmesi maksadıyla uygulanan test ve belgelendirme işlemleri ek bir maliyetin oluşmasına sebep olmakta ve dolayısıyla ürünün toplam maliyetini yükseltmektedir. Bu da hem firmanın ölçek ekonomisi kazancının yok olmasına sebep olmakta hem de ihraç edilmek istenen ürünün yerli üretim karşısındaki karşılaştırmalı üstünlüğüne son vermektedir²⁷.

Dış ticaretteki bazı engeller, gelişmiş ülke standartlarının diğer ülkelere kabul ettirilmeye çalışılması ve çevre koruma görüntüsü altında saklanmış korumacılığa çevrilmesi durumunu ortaya çıkarmaktadır. Uluslararası ticarete kullanılan tarifelerin yerine geçen görünmez engeller, ülkelere çok farklı şekillerde uygulanabilmektedir.

²⁵ POPPER, W., Steven; GREENFIELD, Victoria; Crane, Keith ve Diğerleri; "Measuring Economic Effects of Technical Barriers to Trade on U.S. Exporters", *RAND Science and Technology*, Ağustos 2004, <http://www.nist.gov/director/planning/upload/report04-3.pdf>, Erişim Tarihi: 13.08.2013.

²⁶ Necla Yıkılmaz, **Yeni Dünya Düzeni ve Çevre**, İstanbul: Sosyal Araştırma Vakfı Yayını, 2003, s.294.

²⁷ Mehmet Alagöz ve Sinem Yapar, "Görünmez Engeller: Serbest Ticarete Bir Engel Mi?", **Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi**, Sayı: 11, (Ocak 2007), s.7.

Görünmez engellerin en fazla uygulanan biçimi ise çevre ile ilgili olan düzenlemelerdir²⁸.

1.2. GATT VE WTO KAPSAMINDA DIŞ TİCARET ENGELLERİNİN AZALTILMASI

1930'lu yıllarda yaşanan ekonomik bunalım sonrasında ülkeler dış dünyaya karşı kendilerini kapatarak büyük bunalımın yarattığı sorunlara yönelmeyi tercih etmişlerdir. Bu nedenle dünya ticaretinde işbirliği azalmıştır. Ülkeler, kendi sanayilerini korumak ve dış ödemeler dengesi problemlerini çözmek için korumacılık politikalarına yönelmişlerdir. Ancak aynı dönemde sanayisi yeni gelişmekte olan batılı ülkeler, dış ticaretteki durgunluktan büyük ölçüde rahatsızlık duymuşlardır. 1945 yılında İkinci dünya savaşının sona ermesinden sonra Amerika Birleşik Devletlerinin öncülüğünde uluslararası ekonomik, sosyal ve siyasi yapılanma hedefi çerçevesinde önce Birleşmiş Milletler Örgütü, ardından dünya ekonomisinde piyasa koşullarının işleyişini sağlamak üzere Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası (IBRD) kurulmuş, uluslararası ticaretin serbestleşmesi hedefine yönelik olarak da 1947 yılında GATT imzalanmıştır.

GATT'ın amacı; üye devletlerin eşit ve tam rekabet koşullarında karşılıklı ticarete bulunabilecekleri serbest ve açık bir ticaret sistemi meydana getirmektir. Bu kapsamda hedef; tarifelerin ve tarife dışı engellerin sayısının düşürülmesini sağlamaktır. GATT anlaşmaları, temel olarak dört ilke üzerine kuruludur. Bunlar:

- Yerli endüstrinin korunması: GATT, üye devletlerin yerli sanayilerinin dış rekabet ortamında korunabileceğini benimsemektedir.
- Tarife taahhütleri: Üyeler, tarifeleri eğer mümkünse kaldırma yoluna gitmelidir.
- En çok kayırılan ülke: Bütün ülkelere aynı an tarifenin uygulanmasıdır.

²⁸ Alagöz ve Yapar, s.7.

- Ulusal işlem ilkesi: Gümrük vergisi ödenmesi suretiyle ülkeye girişi olan ithal bir ürüne, yerli bir üründen daha fazla vergiler kesilmesinin engellenmesidir.

GATT'ın kuruluşundan (1947) itibaren rekabeti yok edici, ticareti sınırlayıcı engellerin azaltılması sebebiyle dünya ticaretinde önemli düzeyde artışlar görülmüştür. GATT ile gelen sistem, ticaret pazarlıkları ya da görüşmeler (rounds) şeklinde gelişmiştir. İlk görüşmeler tarifler ve indirimler üzerine yoğunlaşmış, daha sonra anti-damping ve tarife dışı tedbirleri de içine almıştır. Son görüşme olan Uruguay Görüşmeleri (1986–94) neticesinde Dünya Ticaret Örgütü (World Trade Organization-WTO) kurulmuştur²⁹. WTO, Uruguay Görüşmelerinde şekil verilen bir kurumdur ve GATT'ın devamı niteliğindedir.

1951 yılında İngiltere-Torquay'da yapılan görüşmelerde, birçok devlet ile birlikte Türkiye'nin de GATT'a katılması istenmiştir. 1953 yılında Türkiye anlaşmayı imzalayarak katılmıştır. Türkiye daha önceden sanayi ürünlerinde, AB ile Gümrük Birliği kapsamında 1992 yılında AB'nin Ortak Gümrük Tarifesi'ne (OGT) uyum sebebiyle tarife indirimleri yapmıştır ve yine aynı amaçla bazı tekstil mamullerinde 1993 yılı OGT uyumu çerçevesinde indirimler gerçekleştirmiştir. Uruguay Görüşmeleri kapsamında bu indirimleri WTO'ya konsolide etmiştir. Söz konusu mamullerde Türkiye'nin bulunduğu ortalama tarife indirim taahhüdü % 29 oranındadır. Bu indirimler 1.1.1995–1.1.1999 tarihleri arasında 5 eşit dilim halinde gerçekleştirilmiştir³⁰.

WTO'nun amacı örgütü kuran anlaşmanın önsözünde belirtildiği gibi, *üye ülkelerin ticaret ve ekonomi konularındaki ilişkilerini ilerletmek, hayat standartlarını iyileştirmek, tam istihdamı gerçekleştirmek, reel gelir ve talep hacminde istikrarlı bir artış elde etmek, dünya kaynaklarının sürdürülebilir kalkınma hedefine uygun olarak kullanımını temin etmek ve çevrenin korunması konusunda farklı ülkelerin gereksinim ve kaygılarına cevap verecek biçimde eldeki kaynakları geliştirmek* şeklinde

²⁹ Nil Karaca, "GATT'tan Dünya Ticaret Örgütüne", **Maliye Dergisi**, Sayı: 144, (2003), s. 84.

³⁰ Karaca, s.14.

sıralanabilir. Bu amaçların hayata geçirilebilmesi için uluslararası ticareti sınırlayan her çeşit engelin ve farklı uygulamanın kaldırılması gerekmektedir.

WTO kuralları üye ülkeler arasındaki pazarlıkların neticesinde oluşmaktadır. Mevcut kurallar, önemli değişiklikler kapsayan 1986–94 Uruguay Görüşmelerinin neticeleridir. GATT, WTO’nun mal ticaretinde ana rehberi konumundadır. Uruguay Görüşmeleri ayrıca, hizmet ticareti, fikri mülkiyet hakları ile ilgili konular, anlaşmazlıkların çözümü ve ticaret politikası ile ilgili yeni ilkeler de getirmiştir. Bu anlaşmalar ile WTO üyeleri, haklarını ve yükümlülüklerini detayları ile gösteren ayırım gözetmeyen bir ticaret sistemini sürdürmektedirler. Her bir ülkeye kendi ihracatının diğer ülke piyasalarında eşit işlem göreceği konusunda garanti verilmektedir. Ayrıca her bir ülke, kendi piyasa koşullarında ithalatı aynı şekilde uygulayacağını garantisini vermektedir. Sistem, gelişmekte olan ülkelere de taahhütleri uygulayabilmeleri için esneklikleri içermektedir³¹.

³¹Karaca, s.8.

2.BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ TİCARET POLİTİKASI

AB hem kendi içindeki ticari hacminin büyüklüğü, hem de dünyanın geri kalan kısmıyla gerçekleştirdiği ticaretiyle dünyadaki en önemli ticaret bloklarındandır. Bu durum AB'yi dünyadaki ticaret durumunun tespit edilmesinde önemli bir konuma getirmektedir. Detaylı incelendiğinde, AB dünyadaki toplam mal ticaretinin % 17'sini ve hizmet ticaretininse %28,5'ini tek başına gerçekleştirmektedir. Doğal olarak bu durum AB'nin ticaret politikalarını ve bu politikalarındaki farklılıkları son derece önemli bir duruma getirmektedir³².

2.1. AVRUPA BİRLİĞİ'NİN ÜYE ÜLKELERLE OLAN EKONOMİK İLİŞKİLERİ

Dünya ülkeleri; uluslararası ekonomik ilişkilerin serbestleştirilmesi yönünde iki ayrı yoldan giderek önemli ilerlemeler kaydetmişlerdir. Bunlardan biri GATT ise, öbürü uluslararası ekonomik birleşmelerdir. Dünyada görülen ekonomik birleşme hareketlerinin somut hali Avrupa kıtasında ortaya çıkmıştır. Bu girişim; sonunda, Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET), Avrupa Ortak Pazarı veya Avrupa Topluluğu (AT), bugünse Avrupa Birliği (AB) adıyla anılan birleşme hareketini doğurmuştur. Bu bütünleşme, başlangıcından beri hiçbir zaman kendi içine kapanmamış, kendi dışında kalan ülkelerle de ekonomik ilişkiler kurmuştur.³³

Dünyanın pek çok farklı bölgesinde birçok ülkeyle ticari ilişkide bulunan AB, ilişki ağının karmaşıklığına paralel olarak kompleks bir ticaret politikası geliştirmiştir. Bu duruma örnek verecek olursak, AB'ye komşu bölgelerde iktisadi kalkınma ve refahı sağlamanın yanında bölgesel güvenliği ve istikrarı güçlendirmek için Güneydoğu

³² Mustafa Kutlay , “AB'nin Dış Ticaret Politikasında Serbest Ticaret Anlaşmaları'nın Artan Önemi”, USAK AB Araştırmaları Merkezi, 2009, s.1, http://www.usak.org.tr/analiz_det.php?id=14&cat=267#.UgalipK9D74, (10.08.2013).

³³ Cihan Dura, “Avrupa Birliği'nin Üçüncü Ülkelerle Ekonomik İlişkileri”, **Hazine Dergisi**, Sayı.8, (Ekim 1997), s.17.

Avrupa/Batı Balkanlar ve Akdeniz ülkeleriyle *Ortaklık Anlaşmaları*, kalkınmayı teşvik etmek ve AB'nin politik görünürlüğüne artırmak maksadıyla Afrika, Karayip, Pasifik ülkeleriyle *Ekonomik İşbirliği Anlaşmaları* imzalamıştır ve imzalamaya da devam etmektedir. Bunun yanında Meksika ve Güney Afrika gibi ülkelerle ticareti artırmak ve/veya bu pazarları başta ABD olmak üzere diğer önemli ticaret aktörlerine kaptırmamak için ikili *Serbest Ticaret Anlaşmaları* (STA) imzalamaktadırlar. Durumu daha da karmaşık hale getiren AB'nin standart anlaşma modelinin olmamasıdır. Bunun yanında AB her ülkeyle farklı alanlarda müzakere yürütmekte ve kapsam ve derinliği çok farklı anlaşmalara imza atabilmektedir. Bu durum da konuyla ilgilenen araştırmacıları son derece zorlamakta, her anlaşmada getirilen istisnalara ve farklı hükümlere karşı göz önünde bulundurduğu gerektirmektedir. Son dönemlerde STA hususunda harekete geçmiş olması, AB'nin dış ticaret stratejisinin farklılaşıp farklılaşmadığını ve eğer değiştiyse bunun bölgesel ve küresel etkilerinin neler olabileceği sorularını tartışma konusu haline getirmiştir³⁴.

AB ile tesis etmiş olduğu Gümrük Birliği ile özel bir ilişki içinde olan Türkiye, bu politikadan doğrudan etkilenmektedir ve bu etki iktisadi yönden önemli boyutlara ulaşacak potansiyeli taşımaktadır. AB üye ülkeleri arasında Gümrük Birliği 1968 yılında kurulmuştur. Gümrük Birliği'ne rağmen süren tarife dışı engelleri de kaldırarak ticaretin tamamen serbest hale getirilebilmesi amacıyla 1 Ocak 1993 tarihinden itibaren iç pazar oluşumu tamamlanmıştır. Günümüzde parasal birliği ve siyasal birliği kurma yolunda ilerleyen AB, amaçladığı *tek pazar* ilkesine (bilhassa vergilendirme ve ücretlendirme politikalarındaki farklılıklar sebebiyle) tam olarak ulaşabilmiş değildir³⁵.

2.1.1. Ortak Ticaret Politikası

Malların serbest dolaşımını amaçlayan gümrük birliği, üye ülkeler arasındaki tarifeleri kaldırması ve üçüncü ülkelere karşı OGT uygulamalarının yanı sıra, ticaret ve rekabet politikası alanlarında da uyum gerektirmektedir. AB, gümrük birliği ile Avrupa serbest bölgesi içinde malların serbest dolaşımını sağlamanın yanında, üçüncü ülkelere

³⁴ Kutlay, s.1.

³⁵ Avrupa Birliği'nin Ortak Ticaret Politikası, <http://www.ikv.org.tr/pdfs/7c53b0dc.pdf> Sy.4 (25.05.2013).

karşı koruma oluşturan (gümrük vergileri, haksız rekabete karşı uygulamalar, teknik engeller ve benzeri unsurlardan oluşan) engelleri de eşitleme; bir diğer ifadeyle, ortak bir dış ticaret politikası oluşturma ihtiyacı duymuştur³⁶. AB ortak ticaret politikasının araçları aşağıdaki şekilde özetlenebilir³⁷:

2.1.1.1.Ortak Gümrük Tarifesi

Gümrük Birliği, taraflar arasındaki ticarete var olan gümrük tarifeleri, eş etkili vergiler ve miktar kısıtlamaları ile her türlü eş etkili önlemlerin kaldırıldığı ve bunun yanında birlik dışında kalan üçüncü ülkelere yönelik olarak da, ortak gümrük tarifesinin uygulandığı bir iktisadi entegrasyon şekli olarak tanımlanmaktadır³⁸.

OGT, AB'nin üçüncü ülkelere uyguladığı gümrük tarifesidir. Her yıl, bir Konsey Tüzüğü ekinde yayınlanmakta ve AB üye ülkelerinin tek başına değiştirme şansı bulunmamaktadır.

1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı ile Türkiye ve AB arasında malların serbest dolaşımı (taraflar arasında gümrük vergisi ve miktar kısıtlamalarının kaldırılması) ve OGT uyumu kabul edilmiştir.

2.1.1.2.Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi

General Preferences System (Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi, GTS) gelişmekte olan ülkelerin sanayileşme süreçlerini desteklemek amacıyla, gelişmiş ülkeler tarafından sağlanan tek taraflı ticari tavizlerdir.

1968 yılında toplanan II. Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (United Nations Conference on Trade and Development – UNCTAD) sonucunda,

³⁶ Avrupa Birliğinin Ortak Ticaret Politikası, www.ikv.org.tr/pdfs/7c53b0dc.pdf, (13.08.2013).

³⁷ T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı, **Avrupa Birliği ve Türkiye**, Ankara: Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü, Kasım 2002, ss. 89-90.

³⁸ T.C. Ekonomi Bakanlığı, Türkiye- Avrupa Birliği İlişkileri, 2013, www.ekonomi.gov.tr/avrupabirligi/index.cfm?sayfa=DAA1AF76-D8D3-8566-452093FFD30787C1, (25.05.2013).

gelişmekte olan ülkelerin sanayi malları ihracatlarını arttırabilmek amacıyla, gelişmiş ülkelerin bu ülkelere yaptıkları ithalatta belirli bir taviz marjı tanımalarını öngören bir sistem olan GTS'nin yürürlüğe konulması kararı alınmıştır. Böylece, gelişmiş ülkeler, gelişmekte olan ülkelere ithal ettikleri sanayi malları üzerindeki vergilerini *karşılıklılık* esası dışında tek taraflı olarak sıfırlayacak veya indireceklerdir³⁹. GTS, GATT'ın temel ilkelerinden olan *en çok kayırlan ülke* kuralından bir sapma olarak uygulamaya konulmuştur.

Bu sistemin yürürlüğe girmesi, 1970 yılında Ticaret ve Kalkınma Konseyi tarafından kabul edilmiş, bu tarihten sonra da gelişmiş ülkeler tarafından uygulanmaya başlanmıştır. 1 Ocak 1976 yılından bu yana ABD Gelişmekte olan ve En Az Gelişmiş Ülkelere önceden belirlenmiş bir ürün listesi çerçevesinde GTS uygulamaktadır. 2012 yılında aralarında 43 en az gelişmiş ülkenin de olduğu olan toplam 128 ülke, 3.511 kalemi aralarında ülkemizin de bulunduğu gelişmekte olan ülkeler ve 1.464 kalemi ise sadece az gelişmiş ülkelerin yararlanması amacıyla toplamda 4.975 ürünlük bir liste çerçevesinde GTS uygulamasından yararlanmaktadır⁴⁰.

2012 itibariyle AB, ABD, Japonya, Kanada, Avustralya, Yeni Zelanda, Rusya ve ülkemiz tarafından uygulanmakta olan 11 otonom GTS düzenlemesi bulunmaktadır. Bu uygulamalar, gerek tercihli rejim kapsamındaki ürünler, gerek taviz tanınan ülkeler açısından farklılıklar göstermektedir. GATT Tokyo Görüşmeleri (1973-1979) sonrasında uluslararası ticaret sisteminin bir parçası haline alan GTS, gelişme yolundaki ülkelerin dış ticaretleri açısından önemli bir rol oynamaktadır.

Ancak zamanla GTS kapsamında yer alan bazı ülkelerin yüksek gelişmişlik düzeyleri, yine bazı ülkelerin belirli sektörlerde ileri derecedeki uzmanlaşmaları, sistemden yararlanan ülkeler arasındaki rekabet şartlarını olumsuz olarak etkilemeye başlamıştır. Özellikle, gelirleri ve üretim kapasiteleri son derece sınırlı, ihracatları genelde temel ürünler ve hammaddelere dayanan En Az Gelişmiş Ülkeler için rekabet

³⁹ Ankara Ticaret Odası, Genelleştirilmiş Tercihler sistemi Nedir? <http://www.atonet.org.tr/yeni/index.php?p=437&l=1> (25.05.2013).

⁴⁰ T.C. Ekonomi Bakanlığı İhracat Genel Müdürlüğü, ABD Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi (GTS/GPS) Kılavuzu, Temmuz 2012, s.4

edebilme olanaklarını son derece azaltmıştır. Diğer taraftan Uruguay Görüşmeleri sonrasında gelişmiş ülkelerin sanayi ürünleri taahhütlerinde yaptıkları indirimler, GTS kapsamında verilen tavizlerin getirdiği avantajları önemli ölçüde sekteye uğratmıştır. Bu nedenle, gelişmiş ülkeler, GTS rejimlerinin etkin kullanımının sağlanmasını ve tercihli rejimden gelişmişlik düzeyi düşük ülkelerin daha fazla yararlanabilmelerini sağlamak amacıyla çalışmalar başlatmışlardır. Bu yönde atılan adımların en önemlisi *terfi* (graduation) adı verilen ve bazı ülkelerin gelişmişlik ve uzmanlaşma düzeylerine bağlı olarak sistem dışına çıkarılmasını öngören uygulamadır⁴¹.

Ortak ticaret politikasının diğer araçları ithalata ilişkin kurallar, ihracata ilişkin kurallar, ihracat krediler, anlaşmalar ve diğer uygulamalar olarak sıralanabilir.

Ortak ticaret politikası, üye ülkeler arasında iç düzenlemeler (malların serbest dolaşımı) ve dış düzenlemelerden (ortak dış ticaret politikasından) oluşmakta olduğundan iç düzenlemeler beraberinde dış düzenlemeleri getirmektedir. AB, iç pazarı tamamladıktan sonra birlik dışındaki ülkelerle ikili ve bölgesel anlaşmalar imzalayarak, ticaretini küresel düzeyde tutmayı amaçlamıştır. AB bu şekilde dış piyasada tek tek hiçbir zaman ulaşamayacağı bir müzakere gücü kazanmıştır. Ortak ticaret politikasını oluşturan unsur, tüm malların serbestçe dolaştığı bir gümrük birliğine dayanmaktadır. Ancak sadece gümrük birliğinin oluşturulmak istenmesi amacı, beraberinde haksız rekabet ve ticaret sapmalarına da yol açmıştır. Dolayısıyla sadece üye ülkeler arasında gümrüklerin kaldırılması, üçüncü ülkelere karşı OGT uygulamasının yanı sıra ticaret ve rekabet politikası alanlarında da uyum gerektirmektedir. Roma Antlaşması 30. maddede malların serbest dolaşımına istisnai durumları belirtilmiştir. Bu istisnalar, şu şekilde özetlenebilir⁴²:

- Kamu düzeni, kamu güvenliği ve ahlakı,
- İnsan ve hayvan sağlığı ve bitkilerin korunması,
- Milli, kültürel, tarihi veya arkeolojik değerlerin korunması,
- Ticari ve sınai mülkiyet haklarının korunması.

⁴¹ T.C. Ekonomi Bakanlığı, Türkiye- Avrupa Birliği İlişkileri, 2013, www.ekonomi.gov.tr/avrupabirligi/index.cfm?sayfa=DAA1AF76-D8D3-8566-452093FFD30787C1, (25.05.2013).

⁴² Esra Uyanusta, **Avrupa Birliği'nin Ortak Ticaret Politikası**, İstanbul: İKV, 2004, s.4-31.

Malların serbest dolaşımına ilişkin bu hükümler, Gümrük Birliği'nin temel ilkelerini belirlemeyi amaçlamaktadır. AB bazı ürün ve ürün gruplarının Birlik içerisinde serbest dolaşımını sağlayabilmek için bu ürünlerin insan, hayvan, bitki sağlığı ve çevreye zarar vermediğinin garantisi olarak 21 Aralık 1989'da CE İşaretini geliştirmiştir. Bu işaret AB pazarında 23 ürün grubunda uygulanmaktadır. Tezin ilerleyen bölümlerinde bu konu ayrıntılı olarak incelenecektir. AB çok sayıda ülke ile şu ya da bu ölçüde sıkı olan, belli bir mantığa dayanan, hesaplı ve dinamik ilişkiler kurmuştur. Yapılan tüm anlaşmalarda Avrupa uluslarının ortak değerlerini gözetmekte ve bu anlaşmaların kapsamını, kendi çıkarlarına göre geniş veya dar tutmaktadır. Dünya ülkeleriyle ilişkilerini Avrupa, Akdeniz, Atlantik ötesi gibi *ekonomik alanlar* oluşturarak geliştirmeye çalışmaktadır⁴³.

AB'nin dünyanın öteki ülkeleriyle kurduğu ilişkilerde de, ticareti serbestleştirme, ancak gerektiğinde koruma önlemleri, demokrasiye ve piyasa ekonomisine geçiş, bunları sağlamak için de mali ve teknik yardımlar, temel ölçütler ve araçlar olarak karşımıza çıkmaktadır⁴⁴.

Türkiye'nin 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı kapsamında AB ile Gümrük Birliği'ni gerçekleştirmesi, AB ortak ticaret politikasına uyumu yükümlülüğünü de beraberinde getirmiştir. Gümrük indirimleri ve OGT' ye uyum başlangıçta katma protokol yükümlülükleri kapsamında uygulamaya konulmuştur. Ancak 1980 askeri darbesiyle ilişkiler kesintiye uğramıştır. 1978-1988 yılları arasında AB-Türkiye ilişkilerinin kesintiye uğradığı dönemde, gümrük indirimleri ve OGT'ye uyum askıya alınmış, AB ortak ticaret politikasının üçüncü ülkelere karşı korumada en temel aracı olan AB ülkelerine karşı gümrük indirimlerine ancak 1988'de tekrar başlanabilmiştir. OGT' ye uyum ise ancak 2001 yılı itibariyle tamamlanmıştır. Sanayi ürünleri itibariyle AB ile Gümrük Birliği'nin gerçekleştirilmesi, gümrük birliği öncesinde %16 seviyesinde olan koruma oranını 2005 yılı ithalat rejimi kapsamında %4,2 seviyesine indirmiştir⁴⁵.

⁴³ Dura, s.37.

⁴⁴ Dura, s.38.

⁴⁵ Derya Sevinç, *Küreselleşme Sürecinde Avrupa Birliği Ortak Ticaret Politikası, Türk İş Dünyası İçin AB Mevzuatı*, EUROCHAMBRES ve TOBB, 2009, s.22.

Gümrük Birliği kapsamında AB ortak ticaret politikasına uyum yükümlülüğü, Türkiye'ye gelişmişlik seviyeleri farklı ülkeler ile tercihli ticaret anlaşması yapma zorunluluğunu da beraberinde getirmiştir. Üçüncü ülkelerle Gümrük Birliği kapsamında gerçekleştirmiş olduğu *tercihli ticaret anlaşmaları ve otonom rejimler** kapsamında tanıdığı tavizli rejimler, Türkiye'ye farklı pazarlara açılma imkânını ve dış ticaret alanında pazara göre ürün ve fiyat farklılaştırma yeteneğini kazandırmıştır. Gümrük Birliği'nin bir yükümlülüğü olarak AB ortak dış ticaret politikasını benimsemek durumunda olan Türkiye, böylelikle bir taraftan AB ülkelerine sanayi ürünlerinde mal piyasalarını açarken diğer taraftan AB ile aynı politika araçları ile üçüncü ülkelere karşı koruma yapabilmektedir. AB ortak ticaret politikası kapsam ve stratejilerinin takibi ve iyi anlaşılması, ticaretinin yarısını AB ile gerçekleştirmekte olan Türkiye'nin dış ticaretinde rekabet gücünü koruyabilmesi ve yeni pazarlara açılabilmesi açısından zorunludur⁴⁶.

2.2. AVRUPA BİRLİĞİ'NİN ÜÇÜNCÜ ÜLKELERLE OLAN EKONOMİK İLİŞKİLERİ

AB Konseyi'nde çeşitli fonlar ve Avrupa Yatırım Bankası dikkate alındığında ortaya mali yardım açısından büyük bir potansiyel çıkmaktadır. Bu imkanlardan hem AB üyeleri ve hem de üçüncü ülkeler yararlanmaktadır. Türkiye'nin dış ticaretinin yarısını gerçekleştirdiği AB üyesi ülkelerle ilişkilerinin devamı, ticaretin güçlenmesi ve gümrük birliğinin olumsuz etlilerinin giderilmesi için mutlaka AB mali yardımlarına ihtiyacı vardır⁴⁷.

* Otonom Tercihli Ticaret Rejimi, Avrupa Birliği tarafından 18 Eylül 2000 tarihinde yayımlanan düzenleme ile şarap, çeşitli tarım ve hayvancılık ürünleri ile çeşitli su ürünleri dışında kalan Batı Balkan Ülkeleri menşeli ürünlere, AB'ye ithalatları kapsamında 31 Aralık 2005 tarihine kadar gümrük vergilerinin sıfırlanması şeklinde tanınan imtiyazları içermektedir. Söz konusu imtiyazların uygulama dönemi daha sonra 31 Aralık 2010 tarihine kadar 5 yıl daha uzatılmıştır.

⁴⁶ Sevinç, s.23-24.

⁴⁷ Ali Bozer, "AB'de Son Gelişmeler ve Türkiye-AB İlişkileri", **M.Ü AT Enstitüsü Avrupa Araştırmaları Dergisi**, Cilt:3, Sayı:1-2, (1993/1994). s.220.

Türkiye'nin Gümrük Birliğine girmesi ile birlikte üçüncü ülkelerle gerçekleştirdiği dış ticaretinden vergi geliri sağlayamamaktadır. Bu kayıp günümüzde bütçe açığı sorunu olan Türkiye açısından son derece önemlidir. Gümrük vergilerinde meydana gelen bu azalış, AB bütçe kaynaklarından, Akdeniz Programı ve Akdeniz Fonundan, Avrupa Yatırım Bankası'ndan sağlanacak ve Katma Değer Vergisi'nde yapılan yeni düzenlemelerle veya Özel Tüketim Vergisi ile giderilmektedir. Ancak AB'nin yapacağı yardımlar belirli bir süre ile sınırlandırmış ve bir kısmı proje kredisi niteliğindedir.

AB dünyanın pek çok ülkesiyle de Ortaklık Anlaşmaları ve Ekonomik Ortaklık Anlaşmaları (Association Agreements and Economic Partnership Agreements), İstikrar ve Ortaklık Süreci (Stabilisation and Association Process) anlaşmaları imzalamıştır. Ayrıca AB bir Eurozone (Euro Alanı / Euro bölgesi) oluşturmuştur. Euro alanı, AB'de, para birimlerini Euro olarak değiştiren ülkelerden oluşur. Avrupa Merkez Bankası, alanda para politikasını yürütmekten sorumlu kurumdur. AB üyelerinin hepsi Euro kullanmaz. Bunun yanında, AB üyesi olmayıp, Euro kullanan ülkeler vardır. San Marino, Vatikan ve Monako bu ülkelerdir.

Mali İşbirliği ve Yardım Programları AB'nin üçüncü ülkelerle geliştirdiği bir diğer ekonomik ilişki biçimidir. Bu programlar; Batı Balkan ülkeleri ile geliştirdiği Batı Balkanlarda Yeniden Yapılanma, Kalkınma ve İstikrara Yönelik Topluluk Yardımı (CARDS), BDT ülkeleri ile kurduğu Bağımsız Devletler Topluluğu ve Moğolistan için teknik destek (TACIS), Avrupa-Akdeniz Ortaklığını öngören Akdeniz ülkeleri ile kurduğu Akdeniz Ekonomik Kalkınma Alanı (MEDA), Afrika ülkeleri ile kurduğu Afrika Ekonomik Kalkınma Alanı (ACP) ve Asya ve Latin Amerika ile kurduğu ve şu anda TACIS'i de kapsayan Asya ve Latin Amerika Ekonomik Kalkınma Alanı (ALA) olarak sayılabilir. AB'nin genişleme ve derinleşme süreçlerinde edinmiş olduğu deneyim, ortak ticaret politikası araçlarının da zaman içerisinde farklılaşmasına neden olmuştur. Günümüz koşullarında AB uygulamakta olduğu ticaret politikası ile bir taraftan üçüncü ülkelere karşı üye ülke çıkarlarını en gelişmiş araçlarla korumayı

başarıırken diğer taraftan da üye ülkelere serbest ticaret koşullarında dünya ticaretinden önemli bir pay alma imkânı yaratmaktadır⁴⁸.

2.3. AVRUPA BİRLİĞİ'NİN ÜÇÜNCÜ ÜLKELERE UYGULADIĞI DIŞ TİCARET ENGELLERİ

Küreselleşme sürecinin ve buna bağlı olarak tarifelerin WTO/GATT platformu çerçevesinde sürekli olarak indirilmesinin bir sonucu olarak, uluslararası ticaretteki rekabet giderek artmaktadır. Günümüz küresel ekonomisinde Avrupa şirketleri, AB'nin ticaret ortağı konumundaki ülke pazarlarına, etkin pazara giriş imkanlarına daha önce hiç olmadıkları kadar bağımlı bir hale gelmişlerdir. 1996 yılından bu yana Avrupalı şirketler, üçüncü ülkelerde sermaye yoğun yatırımlarını arttırmışlar ve küresel arenada faaliyet gösteren küresel ağa sahip, karmaşık yapıda arz zincirleri oluşturmuşlardır. Bu bağlamda, AB firmaları yalnızca sanayileşmiş ülke pazarlarında değil, Çin, Hindistan, Brezilya ve Rusya gibi yeni yükselen piyasalarda da başarılı bir şekilde yer almayı öncelik haline getirmeye başlamışlardır⁴⁹.

Özellikle 2005 yılında, WTO kapsamında oluşan ticaretin serbestleşmesi yönündeki gelişmelerin sonucunda artan küresel ticaret, ülke ekonomilerini hiç olmadığı kadar çok bütünleştirmeye başlamıştır. Bu gelişmelere bağlı olarak, ticaretin önündeki engellerin yapısı da son yıllarda büyük ölçüde değişmiştir. *AB Pazarına* giriş kavramının sadece tarifelere bağlanması durumunda ise, tarife dışı araçlar ve sınırın arkasındaki diğer engeller çok daha etkinlik kazanmaktadır. Bu durumda, hükümetler, kalkınma politikaları ve sanayi stratejileri ile iç baskılara bağlı olarak *yeni korumacılık* olarak nitelendirilen pazara giriş engellerini uygulamaya koymaktadırlar. Bu bağlamda, ticaretin önündeki gereksiz engeller ile güvenlik; canlı sağlığı ve çevrenin korunması gibi meşru politika hedeflerine ulaşmak için alınan haklı ve kanunen savunulabilir önlemler arasına açık bir ayırım çizgisinin çekilmesi gerekmektedir. Bu çerçevede,

⁴⁸ Sevinç, s.18.

⁴⁹ Commission Of The European Communities, “Global Europe: A Stronger Partnership To Deliver Market Access For European Exporters”, Brussels, 2007, DTM (Çev.), “AB Yeni Pazara Giriş Stratejisi -Küresel Avrupa: Pazara Giriş İçin Daha Güçlü Bir Ortaklık- Bildirimine İlişkin Bilgi Notu”, http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2007/april/tradoc_134507.pdf, (25.05.2013), s.2.

ticareti düzenlemek kadar bu düzenlemelerin şeffaf ve ayrımcı olmayan bir şekilde yapılması da önem arz etmektedir. Günümüzün karmaşık ekonomik ilişkilerinde ise ticaretin önündeki yeni engellerin tespit ve analiz edilmesi daha güç bir yapıya sahiptir ve dolayısıyla bu engelleri ortadan kaldırmak için çok daha karmaşık, teknik olarak daha meydan okuyucu ve zaman alıcı yapıdaki çözümler gerekmektedir⁵⁰.

2.3.1. Avrupa Birliği Pazarına Giriş Engelleyen Başlıca Ticaret Politikası Uygulamaları

Küreselleşme sürecinin ve buna bağlı olarak tarifelerin WTO/GATT platformu çerçevesinde sürekli olarak azaltılmasının bir sonucu olarak, uluslararası ticaretteki rekabet giderek artmaktadır. Bu durumda, hükümetler, kalkınma politikaları ve sanayi stratejileri ile iç baskılara bağlı olarak yeni korumacılık olarak nitelendirilen pazara giriş engellerini uygulamaya koymaktadırlar. Pazara giriş engelleri; tarifeler, tarife dışı tedbir ve diğer idari uygulamalardan kaynaklanan, uluslararası ticaretin normal gelişme seyrini etkileyen her türlü politika ve uygulamaları ifade etmektedir. Bu durum genel olarak WTO/GATT'ın ulusal muamele, şeffaflık ve en çok kayırlan ülke ilkelerine aykırılık teşkil etmektedir.

2.3.2. Avrupa Birliği Pazarına Giriş Engelleri Arasında Teknik Engeller

Pazara giriş engelleri; tarifeler, tarife dışı tedbir ve diğer idari uygulamalardan kaynaklanan, uluslararası ticaretin normal gelişme seyrini etkileyen her türlü politika ve uygulamaları ifade etmektedir. Bu durum genel olarak WTO/GATT'ın *ulusal işlem, şeffaflık ve en çok kayırlan ülke* ilkelerine aykırılık teşkil etmektedir. Bahsedilen engeller aşağıdaki gibi sayılabilir⁵¹:

- Tarifeler,
- gümrüklerde karşılaşılan idari engeller,

⁵⁰ Commission Of The European Communities, s.3.

⁵¹ Commission Of The European Communities, s.3

- tarifeler haricindeki vergi ve yükümlölükler,
- ithalat yasakları,
- serbest ticaret anlaşmalarının uygulanmaması,
- miktar kısıtlamaları ve ithal lisansı uygulamaları,
- hizmetler alanında çıkarılan zorluklar,
- damping ve sübvansiyona karşı önlemler,
- teknik engeller (standartlar, etiketleme, test, sertifikasyon engelleri),
- ihaleler ve kamu alımları,
- fikri mülkiyet hakları,
- ithalat tekelleri,
- ihracat kısıtlamaları, ihracat tekelleri,
- rüşvet ve kötü yönetim.

Bir sonraki kısımda ayrıntılı olarak incelenen, malların, kişilerin, hizmetlerin ve sermayenin serbest dolaşımını sınırlayan teknik engeller kavramını; “*üye ülkelerin sağlık, standartlar, çalışma, güvenlik, tüketicinin korunması veya çevre koruması düşünceleri ile belirlemiş oldukları ulusal mevzuatlarının amaçları aynı bile olsa birinden diğerine farklılık göstermesinin yarattığı güçlükler*” şeklinde tanımlamak mümkündür⁵².

2.4. AVRUPA BİRLİĞİ VE TÜRKİYE BÜTÜNLEŞMESİ

Tezin bu kısmında, AB ve Türkiye ekonomik bütünleşme süreci incelenecektir. Öncelikle ekonomik bütünleşme kavramı açıklanarak, Türkiye ve AB ekonomik ilişkilerinin tarihsel gelişimi ele alınacaktır.

⁵² Dış Ticaret Müsteşarlığı, *Avrupa Birliği ve Türkiye*, s.221.

2.4.1. Ekonomik Bütünleşme

Dünya tarihindeki ticaret akımlarının seyri incelendiğinde, günümüzde hız kazanmış olan ticaret akımlarına ulaşılmasının, II. Dünya Savaşı sonrasında yaşanan dünya ticaretinin serbestleşmesi hareketleri ile gerçekleştiği görülmektedir. II. Dünya Savaşı, ülkeler açısından var olan güven ortamının kaybedilmesi ile sonuçlanırken, ilerleyen zaman bu ortamın yeniden kazandırılması için yeni oluşumları beraberinde getirmiştir. Savaşta yer alan veya yer almayan ülke ayrımı olmaksızın ilgili dönemde ülkeler, siyasi arenada yalnız kalmamalarını sağlayacak ve kendilerine tehdit oluşturabilecek her türlü duruma karşı güvенеbilecekleri ülkelerin yakınlığına ihtiyaç duymuşlardır. Bu yakınlığın sağlanmasında ise en önemli unsur ortak çıkarların var olmasıdır. Bu ortak çıkarların ekonomik olması durumunda daha sağlam olması ise o günün koşulları için en yaygın kabul gören durumdur. Bu ekonomik ilişkilerin sağlanması için, dünya ticaretini serbestleştirme hareketleri bu dönemde hız kazanmıştır. Uluslararası ticaretin serbestleştirilmesinde temel olarak iki yaklaşım vardır. Bunlar “*Uluslararası Yaklaşım*” ve “*Bölgesel Yaklaşım*”⁵³.

Genel tanımıyla ekonomik entegrasyon, çoğunlukla birbirine yakın veya aynı coğrafi bölge üzerinde bulunan, kalkınma düzeyleri, siyasi rejimleri ve tarihi geçmişleri birbirine benzeyen ulusların, kendi aralarında mevcut ekonomik ilişkileri ve işbirliğini arttırmak amacıyla oluşturdukları entegrasyon olmaktadır⁵⁴.

Uluslararası yaklaşım, GATT çerçevesinde yapılan uluslararası konferanslar ve bu konferanslarda alınan kararları içermektedir. Bölgesel yaklaşım ise ülkeler arasındaki iktisadi bütünleşmeleri içermektedir. Ekonomik entegrasyonlar olarak da adlandırılan iktisadi bütünleşmelerin birçok farklı tanımı yapılmıştır. Entegrasyon, *integration* kelimesinden gelmekle beraber kelime olarak bütünleşme, birleşme ve bir araya gelme anlamlarını taşımaktadır. Tinbergen tarafından “*Uluslararası ekonomik işbirliğinin en uygun düzeye çıkarılması*”⁵⁵ şeklinde tanımlanan entegrasyon kelimesi

⁵³ Ramazan Kılıç, *Türkiye – AB İlişkileri ve Gümrük Birliği*, Ankara: Siyasal Kitabevi, 2002, s.3.

⁵⁴ Seyidoğlu, *Ekonomik Terimler Sözlüğü*, 1992, s. 382.

⁵⁵ Jan Tinbergen, *Shaping the World Economy: Suggestions For an International Economic Policy*, USA: The Twentieth Century Fund, 1962, s.35.

Oğuz’a göre (1969), “*bazı memleketlerin, kendi refah ve hayat seviyelerini yükseltmek amacı ile bir araya gelerek, aralarındaki mal, hizmet, sermaye ve insan hareketlerinin serbest dolaşımını temin etmeleri ve anlaşarak topluluklar meydana getirmeleri*” olarak tanımlanmıştır⁵⁶. Ayrıca entegrasyonun farklı bir tanımı da Karluk tarafından yapılmıştır. Karluk entegrasyonu “*birleşmeye giden ekonomilerde mal ve hizmet akımlarına serbesti sağlayarak bir ortak Pazar yaratmaktır.*” şeklinde tanımlamıştır⁵⁷. Ekonomistler tarafından ekonomik bütünleşmelerin tanımlamasında farklı açıklamalar olmakla birlikte üzerinde anlaşmaya varılan üç temel nokta şunlardır⁵⁸:

- Ekonomik bütünleşme temelde iş bölümüne dayanır.
- Bütünleşmenin ileri aşamasında malların, hizmetlerin ve üretim faktörlerinin serbestçe dolaşımı ön görülmektedir.
- Ekonomik bütünleşme, mal ve hizmetler ile üretim faktörlerinin kaynağı ve gideceği yere göre ayrıcalıklı olmayan uygulama görmesini içerir.

Ülkelerin ekonomik entegrasyonlara katılmalarındaki amaç; üretim kapasitelerini, ekonomik etkinliklerini ve toplumsal refah düzeylerini arttırmak olmaktadır. Ekonomik entegrasyon ile oluşan geniş piyasa sonucunda kaynak verimliliği arttırılabilmekte, içsel ve dışsal ekonomilerin ortaya çıkması sağlanabilmekte, teknolojik gelişme hızlandırılabilen ve rekabet arttırılabilmektedir⁵⁹.

Bu tanımlamalardan da anlaşılacağı gibi iktisadi bütünleşme hareketlerinin temel amacı, entegrasyona katılan ülkeler arasında ticareti serbestleştirerek refah seviyesinin yükseltmektir. Ekonomik entegrasyonun diğer amaçları; bölgesel dengesizliklerin giderilmesi, dünyadaki ekonomik ve siyasi olaylarda birliğe dahil olan ülkelerin söz sahibi olmalarının sağlanması ve sosyal-siyasal sorunlara ortak çözümler bulunmasıdır⁶⁰.

⁵⁶ Cihan Dura ve Hayriye Atik, **Avrupa Birliği, Gümrük Birliği ve Türkiye**, 3. Basım, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2007, s.6.

⁵⁷ Rıdvan Karluk, **Uluslararası Ekonomi**, 7. Basım, İstanbul: Beta Basım A.Ş., 2003, s.25.

⁵⁸ Süleyman Uyar, “Ekonomik Bütünleşmeler ve Gümrük Birliği Teorisi”, **Dış Ticaret Dergisi**, Sayı:19, (2001), s.123.

⁵⁹ Ali Demirhan, **İpek Yolu Üzerinde Ekonomik İşbirliği**, Avrasya Etütleri 2, 1995, Sayı:1, s. 76.

⁶⁰ Dura ve Atik, s.6.

2.4.2. Türkiye ve Avrupa Birliği Ekonomik Bütünleşmesi

Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana yüzünü Batıya çevirmiş olan Türkiye, İkinci Dünya Savaşı sonrasında Avrupa kıtasında hızla gelişmekte olan uluslararası örgütlenme çabaları içinde yer almıştır: Türkiye, 1949 yılında Avrupa Konseyi'ne, 1952 yılında ise Kuzey Atlantik İttifakı Örgütü'ne (NATO) katılmıştır. Bu doğrultuda, bugünkü AB olan AET'nin 1958 yılında kurulmasının ardından, 31 Temmuz 1959 tarihinde Topluluğa ortaklık başvurusunda bulunmuştur. AET Bakanlar Konseyi, Türkiye'nin yapmış olduğu başvuruyu kabul ederek üyelik koşulları gerçekleşinceye kadar geçerli olacak bir ortaklık anlaşması imzalanmasını önermiş ve 12 Eylül 1963 tarihinde imzalanan Ankara Anlaşması'nın 1 Aralık 1964 tarihinde yürürlüğe girmesiyle Türkiye-AB ortaklık ilişkisi başlamıştır.⁶¹

Ankara Anlaşması'nın amacı, 2. maddede, "Türkiye ekonomisinin hızlı kalkınmasını ve Türk halkının istihdam düzeyinin ve yaşam koşullarının yükseltilmesini sağlama gereğini göz önünde bulundurarak, taraflar arasındaki ticari ve ekonomik ilişkileri aralıksız ve dengeli olarak güçlendirmeyi özendirme" olarak belirtilmektedir.⁶² Anlaşma'nın en önemli hükümlerinden bir diğeri ise, Türkiye'nin üyeliğini düzenleyen 28. maddedir.⁶³ "[Ankara] Anlaşma'nın işleyişi, Topluluğu kuran Antlaşma'dan doğan yükümlülüklerin tümünün Türkiye tarafından üstlenebileceğini gösterdiğinde, Akitte Taraflar, Türkiye'nin Topluluğa katılması olanağını incelerler" ifadesine yer veren söz konusu maddede, ortaklığın nihai hedefi Türkiye'nin üyeliği olarak belirlenmiştir.

Türkiye, üyelik süreci açısından önemli bir adım oluşturması nedeniyle, öncelikle Gümrük Birliği'ni tamamlamayı hedeflemiş ve bunun için gerekli çalışmalara hız vermiştir. Bu çerçevede, 6 Mart 1995 tarih ve 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı uyarınca, 1 Ocak 1996 tarihinde Gümrük Birliği tamamlanmıştır. Gümrük Birliği'nin tamamlanması ile Türkiye-AB ilişkileri ayrı bir boyut kazanmıştır. Zira Gümrük Birliği

⁶¹ İktisadi Kalkınma Vakfı, "Türkiye AB Tarihçesi", <http://www.ikv.org.tr/tarihce.php> (13.08.2013).

⁶² Ankara Anlaşması, 1999, www.belgenet.com/arsiv/ab/ab_ankara.html, (13.08.2013).

⁶³ Ankara Anlaşması, 1999, www.belgenet.com/arsiv/ab/ab_ankara.html, (13.08.2013).

Türkiye'nin AB ile bütünleşme hedefine yönelik ortaklık ilişkisinin en önemli aşamalarından birini oluşturmaktadır.

Gümrük Birliği'nin tamamlanmasıyla Türkiye, AB'nin 1971'den bu yana tek taraflı olarak uyguladığı biçimde, AB'den gelen sanayi ürünlerine yönelik tüm gümrük vergilerini ve eş etkili tedbirlerini kaldırmış, uygulanan miktar kısıtlamalarına da son vermiştir. Üçüncü ülkelerden ithal edilen ürünler için ise, Türkiye, AB'nin OGT sistemini uygulamaya başlamakla birlikte, hassas olarak nitelendirilen ürünler konusunda 5 yıllık bir geçiş dönemi öngörmüştür. 2001 yılı itibarıyla dolan bu geçiş dönemi süresince, Türkiye ilgili vergilerini kademeli olarak AB ile uyumlaştırmıştır. 2001'den bu yana ise, AB'nin OGT sistemi –gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelere yönelik GTS dışında- bütünüyle uygulanmaktadır. GTS uygulamaları da, kademeli biçimde peyderpey üstlenilmektedir.⁶⁴

Bu dönemde AB Komisyonu tarafından, AB'nin genişleme sürecini değerlendiren “Gündem 2000” Raporu hazırlanmış ve 16 Temmuz 1997 tarihinde açıklanmıştır. Rapor'da Türkiye'nin siyasi ve ekonomik sorunları nedeniyle genişleme sürecine dahil edilmeyeceği ifade edilmiştir. Bunu takiben, 12–13 Aralık 1997 tarihlerinde Lüksemburg'da gerçekleştirilen, Ekonomik ve Parasal Birlik (EPB) ile Genişleme konularının değerlendirildiği Zirve'de, Türkiye'nin adaylığı resmen teyit edilmemiş, ancak bir “strateji” önerilmiştir. Konsey'in bu yaklaşımı üzerine Türkiye, üyelik başvurusunu geri çekmeyeceğini, Gümrük Birliği uygulamasını devam ettireceğini, ancak AB ile siyasi diyalogu askıya alacağını açıklamıştır. Ayrıca, Zirve sonuçlarının Türkiye'nin beklentilerini karşılamaması nedeniyle askıya alınan siyasi ilişkilerin, ancak AB'nin ayrımcı tutumunun sona ermesi ve üzerine düşen yükümlülükleri yerine getirmesi halinde normalleşeceği de ifade edilmiştir.⁶⁵

1999 yılında yapılan Helsinki Zirvesi'nde, Türkiye'nin AB'ye adaylık statüsünün teyit edilmesi ve Türkiye'nin, AB'nin Yeni Genişleme Politikası çerçevesinde oluşturulan sisteme, diğer aday ülkelerle eşit statüde katılacağına ilişkin karar Türkiye için önemlidir. Bundan sonra başlayan adaylık sürecinde, diğer aday

⁶⁴ Antalya AB Bilgi Merkezi, “Gümrük Birliği'nin Türk Ekonomisine Etkileri”, Ocak 2010, www.atso.org.tr/yukleme/dosya/c2518b72560e3466982b8e6e5937725d.pdf, (10.08.2013).

⁶⁵ <http://www.ikv.org.tr/icerik.asp?konu=tarihce&baslik=Tarih%C3%A7e>, (14.08.2013).

lkeler için olduğu gibi Türkiye için de İlerleme Raporları hazırlanmaktadır. 1999 yılında açıklanan İlerleme Raporu'nda yer alan değerlendirmeler, İlk Katılım Ortaklığı Belgesi'nin de temelini oluşturmaktadır.

AB, Türkiye için hazırladığı ilk Katılım Ortaklığı Belgesi'ni 8 Mart 2001 tarihli kararı ile kabul etmiştir. Katılım Ortaklığı Belgeleri, aday ülkelerin yeliğine kadar geçerliliğini korumakta, ancak adayların gösterdiği ilerlemelere göre, gerektiği takdirde, Komisyon tarafından yenilenmektedir. Bu kapsamda, Türkiye'nin kaydettiği ilerlemeler ve oluşan yeni gereklilikler ışığında revize edilen Katılım Ortaklığı Belgesi, 19 Mayıs 2003 tarihinde kabul edilmiştir.⁶⁶

AB'nin genişleme süreci çerçevesinde 12–13 Aralık 2002 tarihlerinde gerçekleşen Kopenhag Zirvesi'nde 10 aday ülkenin katılım müzakerelerinin tamamlandığı ilan edilmiş ve Türkiye ile ilgili olarak, 2004 yılı İlerleme Raporu ve tavsiyesi doğrultusunda, Kopenhag siyasi kriterlerinin yeterli ölçüde karşılandığının belirlenmesi halinde gecikmeksizin katılım müzakerelerine başlanacağı ifade edilmiştir.

Türkiye, Helsinki ve Kopenhag Zirveleri ile birlikte reform sürecine girerek, AB siyasi kriterlerine uyum amacıyla çok sayıda yasa ve mevzuat düzenlemesini içeren Uyum ve Anayasa Değişikliği Paketleri'ni kabul etmiştir.

AB'ye aday ülkeler, üyelik sonrasında Ekonomik ve Parasal Birliğe katılmaya yönelik yapıyı oluşturmayı hedeflemektedir. Bu bağlamda Türkiye, AB müktesebatının gümrükler, ticaret politikası, rekabet ve fikri ve sınai mülkiyet haklarının korunması gibi önemli kısımlarını ulusal hukukuna uyumlaştırmıştır. Entegrasyon derecesi açısından bakıldığında gümrük birliği, ortak pazar ve serbest ticaret bölgesi arasındadır. Fakat Türkiye Gümrük Birliği'nden yeterince faydalanamamaktadır; çünkü gümrük tarifeleri sınai ürünleri ve işlenmiş tarım ürünleri için kaldırılmış olsa da, hizmetler, işlenmemiş tarım ürünleri, kömür ve elik ürünleri ile tekstil ürünleri için devam etmektedir. Uygulamada bu durum, gümrük tarifelerinin Türkiye'de üretilen ürünlerin %50'sinden daha az bir kısmı için kaldırılmış olması anlamına gelmektedir. Bu tek

⁶⁶ <http://www.ikv.org.tr/icerik.asp?konu=tarihce&baslik=Tarih%C3%A7e>, Erişim Tarihi: 14.08.2013

tarafli korumacilik, AB ortak pazarini Turk rekabetinden korumaktadir. Bunun bir sonucu olarak da kuruldugu gunden bu yana Gümrük Birliği ncelikle AB'ye dış ticaret fazlası gibi maddi avantajlar sağlamıştır. Türkiye'nin 15 üyeli AB ile yaptığı ticaretten 2004 yılında 7,1 milyar Euro, 25 yeli AB ile yaptığı ticaretten 2005 yılında 8,4 milyar Euro dış ticaret açığı oluşmuştur. AB'nin Gümrük Birliği'nden Türkiye'den çok daha fazla yararlandığı görülmektedir.⁶⁷

Türkiye'nin, AB yesi olmaması nedeniyle, AB karar alma mekanizmasına katılma hakkı bulunmamaktadır. Yani dış ticaret politikası Brüksel'de belirlenmektedir. AB karar alma mekanizmalarına katılamaması, kararların alınmasında herhangi bir etkiye sahip olamaması nedeniyle Gümrük Birliği'nin Türkiye açısından, antidemokratik bir yönünün olduğunu söylemek mümkündür. Türkiye AB'ye ye olmadan, AB ile Gümrük Birliği kuran tek ülkedir. 90'lı yılların başında gümrük birliğini gerçekleştirmek, Türkiye için her şeyden önce politik açıdan çok büyük önem taşıymaktaydı. Bu durumu *European Foreign Affairs Review* yazarı Stefan Krauss “Ankara (Hkmeti), AB ile gerçekleştirilecek bir ekonomik entegrasyonun Türkiye'ye AB'nin kapılarını açacağını düşünüyordu” şeklinde ifade etmiřtir⁶⁸. Bu nedenle maddi olmayan avantajlar karşısında, maddi dezavantajlara pek önem verilmemekteydi. Türkiye'nin Gümrük Birliği'ne girişi ile ilgili değerlendirmelerden birini yapan Fransa'nın eski Ankara Büyükelçisi Eric Route şöyle demiştir: “Türkiye, büyük tavizler verdiği çok haksız bir anlaşmaya imza attı. Bu anlaşma yeniden düzenlenmezse, Türkiye'nin ekonomisi açısından felaket olur. Avrupa Pazar istiyordu istediğini fazlasıyla elde etti”⁶⁹. Bülent Ecevit de Gümrük Birliği'nin Türkiye'nin aleyhinde bir anlaşma olduğunu “Onlar ortak; biz pazar” söylemiyle ifade etmiştir. Yine de son 20 yılda Türkiye-AB ticaretinde %2,2 oranında ilerleme söz konusudur. Türkiye AB'nin ithalat yaptığı ülkeler sıralamasında 7. sırada, ihracat sıralamasında ise 6. sıradadır.⁷⁰ Türkiye yıllardır AB ile bütünleşme konusunda çeşitli zelleştirme programları

⁶⁷ Cemal Karakaş, “Türkiye'nin AB yeliği Tartışması: AB - Türkiye İlişkilerinde Aşamalı Entegrasyon”, *Uluslararası Hukuk ve Politika*, 2007, Cilt 3, No: 9 s.6.

⁶⁸ Stefan Krauss, , “The European Parliament in EU External Relations: The Customs Union with Turkey”, *European Foreign Affairs Review*, Cilt: 5, Sayı: 2/2000, s. 215–237.

⁶⁹ Taşkın şenol “Gümrük Birliği Kazığı...” *Star Gazetesi*, 02.05.2003, www.abgs.gov.tr/index.php?p=28708&l=1, Erişim Tarihi:11.08.2010.

⁷⁰ Kirsty Hughes, *Friends of Europe*, Brussels, 2004, s.11.

uygulamakta fakat bu programların yürütülmesi çok yavaş işlemektedir. Zayıf bir piyasa ekonomisine sahip birçok ülkede özel sektörün zorlandığı bilinmektedir.

2.5. AVRUPA BİRLİĞİ DIŞ TİCARET ENGELLERİ KAPSAMINDA TEKNİK ENGELLER

Bu başlıkta, Gümrük Birliği çerçevesinde, Türkiye ve AB arasında oluşturulan yoğun ticari ilişkilerin karşısına çıkan teknik engeller ve bu engellerin arındırılması konusu ele alınacaktır.

2.5.1. Ticarete Teknik Engeller Anlaşması

Ülkeler ithal edilen ürünlerin uygulamakta oldukları zorunlu standartlara uygun olmasını gerekli kılmaktadırlar ve bu tür zorunlu standartlar ve bunların uygulanmasında kullanılan idari yöntemler *teknik mevzuat* olarak adlandırılmaktadır. Teknik mevzuat ülkeler tarafından, söz konusu ürünleri kullanan insanların sağlığını korumak, emniyetini ve çevrenin korunmasını sağlamak ile hileli durumları önlemek için uygulanır. Bu tür teknik mevzuat, yukarıda belirtilen amaçlara ulaşmak için kullanılmakla birlikte, pratikte uluslararası ticarete engel teşkil edebilmekte ve bir çeşit gizli korumacılık işlevi görebilmektedir. Teknik mevzuattan kaynaklanan bu engeller "Ticarete Teknik Engeller" olarak tanımlanmaktadır. Teknik mevzuatın ticarete gereksiz engellere yol açmaması için, uluslararası kurallara uyumlu hale getirilmesi gereklidir. Bu kurallar GATT 1994'ün Ek Anlaşmalarından biri olan "Ticarete Teknik Engeller Anlaşması"nda yer almaktadır. Anlaşma, teknik yönetmelikler ve standartlar hazırlanırken veya kurallara uygunluk tespit edilirken, yerli ve yabancı ürünlerin aynı muameleye tabi olmalarını öngörmekte, taraf ülkelerin katılması beklenen bir "İyi Uygulama Kodu- Code of Good Practices" Anlaşmaya ekli bulunmaktadır⁷¹.

⁷¹ DTÖ Mal Ticareti Anlaşmaları: Ticarete Teknik Engeller Anlaşması (Tbt), <http://www.orgtr.org/tr/dto-mal-ticareti-anlasmalari-ticarete-teknik-engeller-anlasmasi-tbt> (25.05.2013).

Uluslararası Standardın, rehberin veya tavsiyenin olmaması ve varsa, bunların teknik içeriğiyle uyumlu olmaması ve ticaretin üzerinde önemli bir etki görülmesi durumunda WTO bildirimi yapılmaktadır. Bu bildirimin yapılmasındaki amaçta etkili önlemlerin tanımlanması, dış pazarlara giriş koşullarının bilinmesi, üretim süreci için zaman kazanılması, ülkeler arasında diyalogun oluşturulması, aykırı uygulamaların değiştirilebilmesi, alternatiflerin değerlendirilebilmesidir. Böylece teknik engeller yaratılmamış olmaktadır⁷².

2.5.2.Türkiye ve AB Ekonomik Bütünleşmesinde Teknik Engellerin Kaldırılması

Gümrük Birliği çerçevesinde, Türkiye ve AB üye ülkeleri arasında malların serbest dolaşımı için, iki taraftaki teknik düzenlemelerin birbiriyle uyumlu olması gerekmektedir. Gümrük Birliğini oluşturan 1/95 sayılı Ortak Konsey Kararı'nın 8-11. maddeleri, uyumda izlenmesi gereken prosedürü belirtmektedir 8.maddenin 1. fıkrası, Türkiye'nin, kararın yürürlüğe giriş tarihinden itibaren 5 yıl içinde yani 30.12.2000 tarihine kadar, teknik engellerin kaldırılması konusundaki AB mevzuatını, kendi iç yasal düzenlemelerine dahil etmesi gerektiğini hükme bağlamaktadır. Bu tarih, Katılım Ortaklığı Belgesi çerçevesinde, 31.12.2001 olarak yeniden belirlenmiş ve ardından 3 yıllık ek geçiş dönemi öngörülmüştür. Diğer taraftan, ülkemizin 1999 yılındaki Helsinki Zirvesi'nde, tam üyeliğe adaylık statüsü kazanmasından sonra, teknik mevzuat uyum çalışmaları yeni bir boyut ve ivme kazanmıştır. Türkiye ile AB arasında 1/95 sayılı AB-Türkiye Ortaklık Konseyi Kararı ile tesis edilen Gümrük Birliği kapsamında eş etkili vergiler ile miktar kısıtlamalarının kaldırılması, ticarette malların serbest dolaşımı için yeterli olmadığından, anılan Ortaklık Konseyi Kararı'nın 8 inci maddesine istinaden, AB'nin ticarette teknik engellerin kaldırılmasına ilişkin mevzuatının da ülkemizce iç yasal düzenlemelere dahil edilmesi öngörülmüştür⁷³.

⁷² Alper Akyürek, *Dünya Ticaret Örgütü Ticarette Teknik Engeller Anlaşması*, T.C. Ekonomi Bakanlığı Ürün Güvenliği ve Denetimi Genel Müdürlüğü, 16 Ağustos 2012, www.ekonomi.gov.tr/upload/036011D8.../DTÖbildirim16-08-12.ppt, (25.05.2013).

⁷³ DTM, "Türkiye – AB İlişkileri Kapsamında Teknik Mevzuat Uyum", www.ekonomi.gov.tr/avrupabirligi/index.cfm?sayfa=DDD6F9CC-D8D3-8566-45203CBF7F8CD901, (26.05.2013).

Ticarette teknik engellerin kaldırılmasına dair AB mevzuatı, üye ülkeler arasında malların serbest dolaşımını sağlayabilmek amacıyla ürün bazında teknik özellikleri, test ve belgelendirme yöntemleri ve benzeri hususlardaki düzenlemeleri, piyasaya arz edilecek tüm ürünlerde güvenli olma şartını getiren veya AB dışı ülkelere ithalatta yapılacak kontrollerin usullerini belirleyen bazı yatay düzenlemeleri içermektedir. AB mevzuatı ile düzenlenmeyen alanlarda malların üye ülkeler arasında dolaşımının önündeki teknik engelleri bertaraf edebilmek amacıyla da “bir üye ülkede yasal olarak üretilmiş ve/veya yasal olarak serbest dolaşıma girmiş bir ürünün diğer üyelere de piyasaya arzına engel getirilemeyeceği” ilkesi benimsenmiştir⁷⁴.

1/95 sayılı Türkiye-AB Ortaklık Konseyi Kararı gereğince tüm bu düzenlemeleri üstlenme yükümlülüğü bulunan Türkiye, sistemin işleyişi açısından önem taşıyan kalite altyapısı (standardizasyon, akreditasyon, metroloji, kalibrasyon, test ve belgelendirme) alanındaki AB uygulamalarını da üstlenmeyi taahhüt etmiştir⁷⁵.

Türkiye 1997 yılı başından bu yana, ticaretin önündeki teknik engellerin kaldırılmasına ilişkin Topluluk mevzuatının kendi ulusal hukukuna aktarılması üzerinde çalışmak suretiyle bu alanda bazı ciddi adımlar atmıştır. Uyumlaştırma süreci tamamlanan ve devam eden teknik mevzuatın etkin bir şekilde uygulanabilmesi için gerekli hukuki altyapının oluşturulmasını teminen, ilgili kamu kuruluşlarının katkısıyla Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından hazırlanan 4703 sayılı “Ürünlere İlişkin Teknik Mevzuatın Hazırlanması ve Uygulanmasına Dair Kanun”, kısa adıyla *Çerçeve Kanun*, 11 Temmuz 2001 tarihli ve 24459 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmış ve 11 Ocak 2002 itibariyle yürürlüğe girmiştir. Anılan Kanun’un uygulama usul ve esaslarını belirleyen yönetmeliklerden “Uygunluk Değerlendirme Kuruluşları ile Onaylanmış Kuruluşlara Dair Yönetmelik”, “CE Uygunluk İşaretinin Ürüne İliştirilmesine ve Kullanılmasına Dair Yönetmelik” ve “Ürünlerin Piyasa Gözetimi ve Denetimine Dair Yönetmelik” 17 Ocak 2002 tarihli ve 24643 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak, 11 Ocak 2002 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere yürürlüğe girmiştir. “Teknik

⁷⁴ Devlet Planlama Teşkilatı, **9. Kalkınma Planı Dış Ticaret Özel İhtisas Komisyonu Raporu**, Ankara, Ocak 2006, s.59-60.

⁷⁵ Devlet Planlama Teşkilatı, s. 60.

Mevzuatın ve Standartların Türkiye ile Avrupa Birliği Arasında Bildirimine Dair Yönetmelik” ise 3 Nisan 2002 tarihli ve 24715 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmış ve 3 Mayıs 2002 tarihi itibariyle yürürlüğe girmiştir⁷⁶. 1 Ocak 2004’te CE işaretleme zorunlu hale gelmiştir⁷⁷.

⁷⁶ DTM, “Türkiye-AB İlişkileri Kapsamında Teknik Mevzuat Uyumı”, www.ekonomi.gov.tr/avrupabirligi/index.cfm?sayfa=DDD6F9CC-D8D3-8566-45203CBF7F8CD901, (26.05.2013).

⁷⁷ CE Belgesi, 2010, www.cebелge.com/ce-markalama/52-cemarkalama.pdf, (26.05.2013).

3. BÖLÜM

DIŞ TİCARET ENGELİ KAPSAMINDA CE İŞARETİ

Bu bölümde, öncelikle *CE İşareti* kavramına genel bir giriş yapılarak bu işaretin kullanım amaçları ve teknik özellikleri belirtilecektir. Ayrıca CE İşaretinin ilâştirilme süreci ve bu süreçte üreticilerin yapması gerekenler de açıklanacaktır. CE İşaretinin üreticilere getirmiş olduğu maliyetler konusu üzerinde durulacaktır. Genel tanımların yapılması ve süreçlerin açıklanmasından sonra AB Müktesebatında yer alan Yaklaşımlar açıklanacaktır. Yeni Yaklaşım Yönetmelikleri ve bu yönetmelikler doğrultusunda CE İşareti taşıması gereken ürünlere yer verilecektir. Yönetmeliklerin kapsamına giren ve kapsamı dışında bulunan ürünlerin ayrıntılı olarak bilinmesinin, ithalat ve ihracatla uğraşan firmalar için oldukça büyük önemi bulunmaktadır.

Yönetmeliklerin kapsamı ve bu kapsamdaki ürünler belirtildikten sonra, CE İşaretinin ilâştirilebilmesi sırasında yapılması gereken test ve deneylerin hangi yöntemlere göre yapılacağını belirten Modüler Sistem'e yer verilecek ve bu sistem kapsamındaki 8 Modülün kapsamı açıklanacaktır. CE işaretleme, uzun ve birden fazla prosedürü bünyesinde barındıran bir süreç olduğu için, bu süreçte rol olan tarafların sorumluluklarına yer verilecektir. Sorumlulukların açık bir biçimde belirtilmesinin, CE işaretleme sürecini aksatacak sorunların azaltılmasında oldukça büyük önemi bulunmaktadır. Bu bölümde son olarak, CE işaretinin yol açtığı maliyetlere ve Türkiye ekonomisindeki etkilerine yer verilecektir.

3.1. CE İŞARETİNİN TANIMI VE KULLANIM AMAÇLARI

Fransızcada “Avrupa Normlarına Uygunluk” anlamına gelen “Conformite Europeenne” sözcüklerinin baş harfinden oluşan CE işareti; AB'nin, teknik mevzuat uyumu çerçevesinde 1985 yılında benimsediğı *Yeni Yaklaşım Direktifleri* kapsamına giren ürünlerin bu direktiflere uygun olduğunu ve gerekli bütün uygunluk değerlendirme faaliyetlerinden geçtiğini gösteren bir “Avrupa Birliğı” işareti olarak nitelendirilmektedir⁷⁸.

⁷⁸ Senem Çeşmecioğlu, **CE Rehberi**, İstanbul: İstanbul Ticaret Odası, 2004, s.21.

CE işareti bir kalite işareti olmamakla birlikte tüketiciye de bir kalite güvencesi sağlamaz, aynı zamanda ürünün kalitesinden çok sadece ürünün güvenliğiyle ilgilidir. Çoğu kalite işareti isteğe bağlı olsa da CE işareti ürün için zorunluluk teşkil etmekte aynı zamanda bu işaret olmadan ürün ülke sınırları içinde serbest dolaşıma girememektedir. Bu işaretin bulunduğu ürünlerde; ürünle ilgili direktifler içerisindeki tüm temel sağlık ve emniyet gereklerine uygunluğu sağlanmış anlamı taşımakla birlikte sorumluluk tamamen üreticiye, üretici yoksa yetkili temsilcisine, o da yoksa ithalatçısına ait olmaktadır⁷⁹.

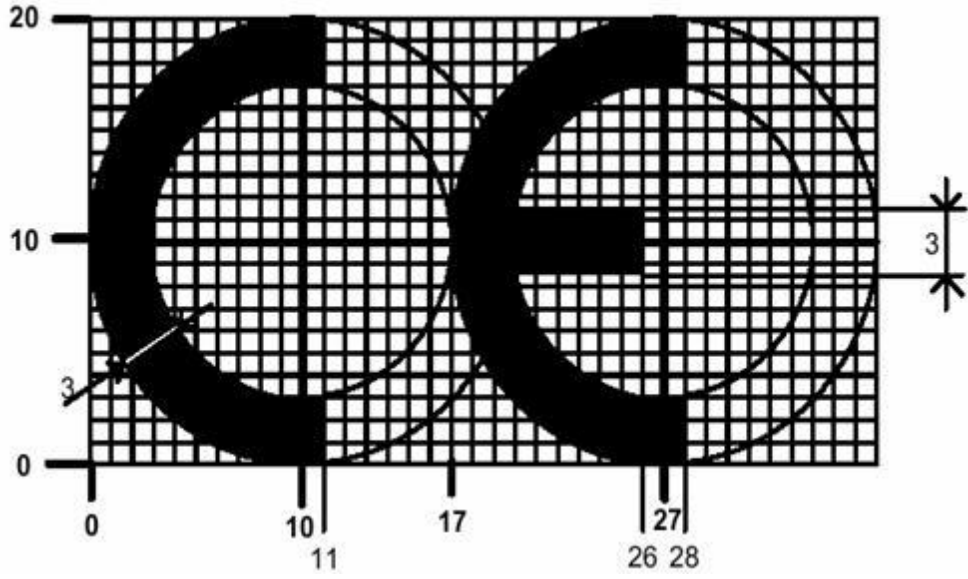
Ticaretteki engellerin kaldırılması düşünülmesine rağmen insanları kandırmaya yönelik ticari ahlakın dışında üretilen; aynı zamanda insan, hayvan ve çevre güvenliği duyarlılığından uzak olarak üretilmiş ürünlerin dünya ticaretinde kısıtlanması ve bu tip ürünleri üretenlere yaptırım uygulama talepleri de yine aynı anlayışın bir ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Böylece özellikle tüketicinin kandırılmasının önüne geçme ayrıca insanın, eşyanın ve çevrenin güvenliğini tehlikeye düşürme riski olan ürün ve hizmetlerin yasaklanması yönündeki politikalar kabul gördüğü çok açık bir gerçektir. Yapılan bu politikalar ise, malların serbest dolaşımının gerçekleşmesini önlemekte, aynı zamanda topluluğu bu engelleri aşmaya yönelik olarak yeni arayışlara, yeni politikalar uygulamaya teşvik etmektedir⁸⁰.

Yukarıda da değinildiği gibi CE İşareti, tüketiciye bir kalite güvencesi sağlamamakla birlikte sadece ürünün, asgari güvenlik koşullarına sahip olduğunu göstermektedir. CE işareti, tüketici açısından böyle bir bilgi verme işlevinin yanı sıra ticari açıdan da ürünlerin bir üye ülkeden diğerine dolaşımı esnasında bir nevi pasaport işlevi taşımaktadır. Bu işareti taşıyan Yeni Yaklaşım kapsamı içerisindeki bir ürünün, bir Avrupa Birliği ülkesine girişi için üstünde CE işareti olması gereklidir⁸¹.

⁷⁹ Hasan Köse, **CE Uygunluk İşareti**, Ankara: İGEME, 2005, s.1.

⁸⁰ Halil Savaş, **Avrupa Birliği Standardizasyon Kurumları ve CE İşareti**, C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt:4, Sayı:2, (2003), s.130.

⁸¹ ISO, **Türkiye’de Dış Ticarete Standardizasyon Uygulamaları**, 1.Baskı, İstanbul, ISO Yayınları, 2005, s.15.

Şekil 1: CE İşareti ve Boyutlandırılması

CE işareti, eğer ürünlerin amacına uygun bir şekilde kullanılırsa, insan can ve mal güvenliği ile çevreye zarar vermeyeceğini, ürünün güvenli bir ürün olduğunu göstermektedir. Bu işaretin üretici tarafından ürünlere iliştilmesi işleminde ürün grupları ikiye ayrıldığı görülmektedir. Ürünlerin hangi gruba girdiği ilgili direktifte belirtilmektedir veya test kuruluşları aracılığıyla tespit edilebilmektedir. Bu gruplar şu şekildedir⁸²:

- Düşük riskli ürünler: Bu ürün grubu içerisinde, üretici uygunluk değerlendirmesini yaptıktan sonra bir beyanname yayınlamaktadır. Bu beyanname ürünün zorunlu güvenlik, sağlık, çevre ve tüketici koruma standartlarına uygunluğunu içermektedir. Örnek olarak oyuncaklar ve bazı tekstil ürünleri verilebilir.
- Yüksek riskli ürünler: Bu ürün grubunda ise, üreticinin beyannamesi yeterli olmamakta ve bu yüzden ürünün onaylanmış kuruluşlar tarafından test edilmesi gerekmektedir. Bu kuruluşların incelemesinden sonra üretici CE işaretini ürününe iliştirebilmektedir. Örnek olarak asansörler ve bazı makineler verilebilir.

⁸² Sevgi Gürcan, “Doğal Taş Standartlarının İncelenmesi ve CE İşareti”, **Madencilik**, Cilt:51, Sayı:1, (Mart 2012), s.36.

AB ülkeleri, 1957 yılında imzalanan ve 1 Ocak 1958 tarihinde yürürlüğe giren Roma Antlaşması ile birlikte bir iç pazar oluşturmayı amaçlamışlardır. Malların, hizmetlerin, kişilerin ve sermayenin serbest dolaşımının sağlanması oluşturulacak olan bu iç pazarda temel hedef olarak belirlenmiştir. Fakat bu hedefte serbest dolaşım, üye ülkelerin kendi ulusal güvenlik ve sağlık koşullarını kendilerinin düzenlemelerinden kaynaklı olarak uzun yıllar sağlanamadığı görülmüştür. Farklı teknik ürün düzenlemeleri ve test prosedürleri Avrupa Birliği üye ülkeleri arasında teknik engellerin oluşmasına sebep olmuş ve bu durum iç pazar oluşturma amacı için bir engel oluşturmuştur. Sonuç olarak Avrupa Komisyonu, Avrupa Adalet Divanı'nın birçok kararından yol çıkarak üye ülkelerin ulusal yasalarını uyumlaştırmak aynı zamanda ticari engelleri de ortadan kaldırmak istemiştir⁸³.

3.2. CE İŞARETİNİN TEKNİK ÖZELLİKLERİ

CE işareti, 1985 yılından beri çıkarılmaya başlanan Yeni Yaklaşım Direktifleri ile birlikte belirli ürünler için sağlık, güvenlik, çevreyi ve tüketiciyi içeren koruma konularında zorunlu koşulları içerdiği görülmektedir. Diğer bir deyişle, CE işareti olan bir ürün, insanların, hayvanların ve bitkilerin can ve mal güvenliğini de içerisinde barındıran AB'nin ilgili direktifinde belirlenmiş şartlara uygunluğun bir göstergesi olmanın yanı sıra kalite ile alakalı değildir. Örneğin, bir uçurtma can ve mal güvenliği için uygun olabilir ancak iyi uçmayabilir. Diğer bir deyişle kalitesi iyi olmayabilir. CE işaretinin temel özellikleri şöyle sıralamak mümkündür⁸⁴:

- CE işareti ile ilgili olarak AB ilkeleri ve temel özelliklere bakıldığında, ilk olarak CE işaretinin resmi bir işaret olduğu ve bu işaretin bütün AB ülkelerinde geçerli olduğu görülmektedir.
- CE işareti ile ilgili ikinci özellik ise bu işaret ile ilgili olarak yapılan AB düzenlemelerinin milli mevzuatları değiştirmesidir. Diğer bir deyişle, bu konuyla ilgili olarak AB düzenlemelerinin yürürlüğe girmesiyle ülkelerin kendi mevzuatlarındaki bu konudaki düzenlemeler herhangi bir geçerliliğe sahip

⁸³ Köse, s.1.

⁸⁴ Savaş, s.132.

olmamaktadır. Dolayısıyla ülkelerin kendi mevzuatlarındaki bu konudaki düzenlemelerin ilgili direktife uygun hale getirilmesi gerekmektedir.

- Bu işaretin yer aldığı ürün için belirlenen kriterlere üretici tarafından uyulduğunu ve gerekli uygunluk çalışmasının yapıldığını göstermektedir. CE işaretinin yer aldığı ürünler, ilgili direktiflerde belirlenmiş tüm kriterlere uygun olmalıdır. Bu kriterlerin bir kısmının değil hepsinin gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Aksi halde işaretin ürüne konulması mümkün değildir.
- CE işareti ile ilgili bir başka özellik, ülkelerin milli standartlarını gösteren işaretlerin CE'nin varlığını ortaya koymaması ile ilgilidir. Yani, Türk Standartları Enstitüsü standardına sahip bir ürünün CE işaretine sahip olduğunu düşünmek yanlış bir düşüncedir. Ancak CE işareti gereken ürünler için ülke bazında uyuma yönelik yasal düzenlemelerin yapılması zorunlu olduğundan dolayı CE işareti bulunan ürünlerin canlılar için de belirli bir güvenliği içerdiği söylenebilir.
- CE işaretine yönelik direktiflerin olduğu ürünlere bakıldığında yapılan düzenlemeler insan can ve mal emniyetini, sağlığını, çevrenin korunmasını ve enerji tasarrufu sağlanmasına yardımcı olmaktadır. Bu konudaki direktifler AB Komisyonu, üye ülkeler ve AB Standardizasyon Teşkilatları'nın uyum sağladıkları konularda Avrupa Standardizasyon Komitesi (European Committee for Electrotechnical Standardization, CENELEC) tarafından hazırlanmakla birlikte kabul edilen direktif ve ilgili standartlar AB Resmi Gazetesi'nde yayımlanarak yürürlüğe girmektedir.
- CE işareti ile ilgili üreticinin bizzat kendisinin ürettiği ürünün ilgili direktife uygunluğunu sağlaması ve kontrol etmesi gibi bir temel varsayım olduğundan üretici, CE işaretini de ürün üzerine kendisi koymaktadır. CE işaretini veren bir kuruluş olmamasının yanı sıra yalnızca AB içinde, ilgili direktiflerde belirlenmiş durumlarda yüksek risk taşıyan ürünler için uygunluk değerlendirmesi yapması açısından onaylanmış kuruluşla bulunmaktadır. Bunun dışındaki tüm ürünler için gerekli uygunluk çalışması yapıldıktan sonra, her kuruluş kendisi CE işaretini ürünün üzerine koyabilme hakkına sahip olmaktadır.

- CE işareti taşıyan bir ürünün kaynaklı olarak bir kaza meydana gelmesi ya da AB ülkelerinden biri tarafından işaretin gereklerinin tam olarak yerine getirilmediği iddia edilmesi durumunda, üretici gerekli kriterlerin tümünün yerine getirildiğini ve kendi hatasından kaynaklanan bir durum olmadığını ispatlamak zorundadır. Dolayısıyla, üretici CE işareti ürün üzerinde yer aldığı sırada, gereklerinin tam olarak yerine getirilmesi konusunda dikkat etmelidir. Aksi haldeki durumlarda CE işareti koymanın büyük riskleri bulunmasının yanı sıra üretici ağır cezalarla cezalandırılmaktadır.

Tablo 1: Avrupa Birliği Yeni Yaklaşım Direktifleri

Direktif No	Direktifin Adı
73/23/EEC	Alçak Gerilim Direktifi
87/404/EEC	Basit Basıncılı Kaplar Direktifi
88/378/EEC	Oyuncakların Emniyeti Direktifi
89/106/EEC	İnşaat Malzemeleri Direktifi
89/336/EEC	Elektromanyetik Uyumluluk Direktifi
98/37/EC	Makine Emniyeti Direktifi
90/384/EEC	Otomatik Olmayan Tartı Cihazları Direktifi
90/385/EEC	Vücuda Yerleştirilen Aktif Tıbbi Cihazlar Direktifi
90/396/EEC	Gaz Yakan Cihazlar Direktifi
92/42/EEC	Sıvı ve Gaz Yakıt Kullanılan Sıcak Su Kazanları Direktifi
93/15/EEC	Sivil Amaçlı Patlayıcı Maddeler Direktifi
93/42/EEC	Tıbbi Malzemeler Direktifi
94/9/EC	Patlayıcı Ortamlarda Kullanılan Ekipman Direktifi
94/25/EC	Gezi Tekneler Direktifi
95/16/EC	Asansör Direktifi
96/57/EC	Soğutma Cihazları Direktifi
97/23/EC	Basıncılı Ekipmanlar Direktifi
98/13/EC	Telekomünikasyon Terminal ve Uydu Yer İstasyon Ekipmanı Dir.
98/79/EC	Tıbbi Teşhis Cihazları Direktifi
99/5/EC	Radio ve Telekomünikasyon Terminal Ekipmanı Direktifi
94/62/EC	Paketleme ve Paketleme Atıkları Direktifi
00/9/EC	Kablo Yollu İnsan Taşıma Araçları
COM(93)322FIN AL	Değerli Metaller

Kaynak: Halil Savaş, “Avrupa Birliği Standardizasyon Kurumları ve CE İşareti”, C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt:4, Sayı:2, (2003), s.133.

3.3. CE İŞARETİNİN İLİŞTİRİLMESİ VE KULLANIM ESASLARI

CE İşaretinin daha önce de belirtildiği gibi ilgili teknik düzenlemede aksi belirtilmediği sürece en az 5 mm boyunda “C” ve “E” harflerinden oluştuğu görülmektedir. Boyutlarına değinilirken de vurgulandığı gibi “*Oranlar sabit kalmak koşuluyla*” küçültülebilmekte ve büyütülebilmektedir. CE İşaretinin ilâştirilmesi ve kullanımına ilişkin genel esaslar ise şu şekildedir⁸⁵:

- CE İşareti, bir ürüne bu işaretin ilâştirilmesini uygun gören teknik düzenlemeler kapsamı içinde, üretici tarafından uyulması zorunlu olan bütün gerekliliklere uygunluğu belirtmektedir. İlgili teknik düzenlemenin, asıl gereklerin belirttiği

⁸⁵ Resmi Gazete, "CE" Uygunluk İşaretinin Ürüne İliştirilmesine ve Kullanılmasına Dair Yönetmelik", 17 Ocak 2002, Sayı: 24643, Füsün Gökçen (hızl.), Çimento İşveren Dergisi, www.ceis.org.tr/dergiDocs/mevzuatocak2002.pdf, (26.05.2013).

durumlar dışındaki şartlara da uyulmasını öngördüğü durumlarda, CE İşareti, bu şartlara da uyulduğunu göstermektedir.

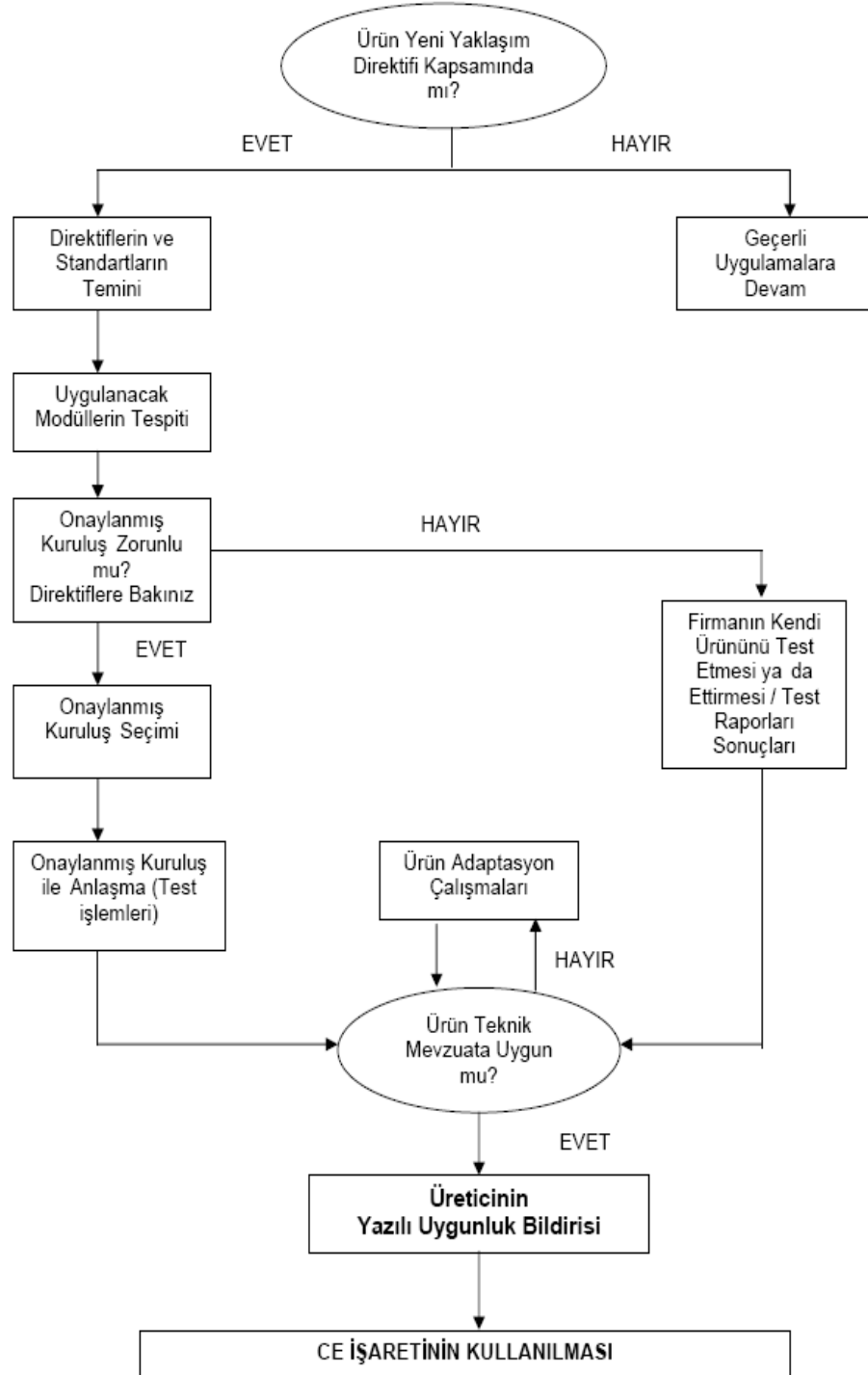
- CE İşareti, ürünün, ilgili teknik düzenlemelerin tüm hükümlerine uygun olduğunun üretici tarafından onaylandığını ve ürünün gerekli uygunluk değerlendirme işlemleri içerisinde de bulundurulduğunu göstermektedir,
- Bir ürünün, CE İşaretinin yer almasına ilgili olarak birden fazla teknik düzenlemeye tabi olması durumunda, CE İşareti, ürünün ilgili tüm teknik düzenlemelerin hükümlerine elverişli olduğunu göstermektedir. “CE” Uygunluk İşareti, uygulanan teknik düzenleme ve düzenlemelerin ilgili hükümlerine bağlı olarak, ürün yanında yer alan belge, uyarı ve kullanım kılavuzu veya mümkünse bilgi plakasının da belirtilmesi gerekmektedir.
- Ürün üzerinde CE İşaretinin yer almasını öngören teknik düzenlemelerin tüm hükümlerine uygunluğu göstermek için, CE İşareti haricinde başka bir uygunluk işareti kullanılmamaktadır⁸⁶.
- CE İşareti ilke olarak, ürünün, ilgili yönetmeliklerinin tüm hükümlerine uymasının sağlanması açısından uygunluk değerlendirme prosedürü tamamlanmadan ürünün üzerinde yer almamakla birlikte, bu durumda genellikle üretim aşamasının sonunda gerçekleştirildiği görülmektedir. Eğer CE İşareti ürüne son denetim sonrasına kadar iliştilerilemeyecek bir veri levhası üzerinde ise problem teşkil etmemektedir. Ayrıca CE İşareti ürünün veya aksamının örneğin damgalama veya basma yoluyla ayrılamaz bir parçasını oluşturması durumunda işaretleme, ürünün uygunluğunun üretim safhası boyunca uygun bir şekilde değerlendirilmesinin sağlanması için üretimin herhangi bir safhasında iliştilerilebilmektedir.
- CE işareti kural olarak ürüne veya bilgi levhasına iliştilerilmenin yanı sıra pakete veya ürüne eşlik eden belgelere de iliştilerilebilmektedir. Bu kurala uyulmadığı durumlarda CE İşareti kural dışı olarak, üründen veya bilgi levhasından çıkartılabilmektedir. Bu durumun haklı görüldüğü haller ise işareti ürüne iliştilerirmenin imkansız olduğu (örneğin belirli tip patlayıcılarda görüldüğü üzere), uygun ekonomik veya teknik koşullar altında olanaklı olmadığı veya asgari

⁸⁶ Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Ölçüler ve Standartlar Genel Müdürlüğü, **Avrupa Birliği Teknik Mevzuat Uyumuna ve CE İşareti**, Ankara: Yayın No:2002/1, Ocak 2002, s.21.

koşullara uyulamadığı ya da CE İşaretinin görünebilir, okunabilir ve silinemez olarak iliştirilmesinin gerçekleştirilemediği haller olarak belirlenmiştir. CE İşareti eğer ürün üzerinde varsa pakete veya ilgili yönetmelik, belgeler bulundurulmasını öngörüyorsa ürüne eşlik eden belgelere iliştirilebilmektedir. Ürünün veya ürüne eşlik eden belgelerin üzerindeki CE İşareti estetik gerekçelerle kaldırılamamakta birlikte estetik nedenlerin öne sürülerek ürüne CE İşaretinin iliştirilmemesi yoluna gidilememektedir.

- AB içerisinde yerleşik olsun ya da olmasın, üretici; ürünün yönetmelik hükümlerine uygunluğunun yanı sıra CE İşareti iliştirilmesinden en son aşamadaki sorumlu olan kişi olarak belirtilmektedir. Üretici, kendi adına hareket etmesi için AB içerisinde yerleşik bir temsilci atayabilme hakkına sahip olmakta ve çok sık olmasa da, ürünü piyasaya sunacak kişi, ürünün sorumluluklarını üstlenmiş olabildiği de görülmektedir..
- İlgili teknik düzenlemenin prosedürleri doğrultusunda; onaylanmış bir kuruluş, tasarım ve üretim aşamalarının veya her ikisinin içinde olabilme şansına sahiptir. Fakat onaylanmış kuruluş üretim aşaması içinde ise, onaylanmış kuruluşun kimlik numarasına CE İşaretinin yanında yer verilmesi gerekmektedir. Bu nedenden dolayı, Modül B ye göre (çalışmanın ilerleyen bölümlerinde Modüller anlatılırken ayrıntılı olarak değinilecek) uygunluk değerlendirmesine alınmış, onaylanmış kuruluşun kimlik numarasını CE İşareti takip etmemektedir. Bazen birden çok uygulanabilir yönetmelik olabilmekte ve bu durumda, birden fazla sayıda kuruluş üretim aşamasına alınabilmektedir. Böylece birden çok kimlik numarası “CE” İşaretini takip edebilmektedir.
- Ürüne, “CE” Uygunluk İşaretinin anlamı ve şekliyle ilgili olarak üçüncü şahısların yanılabilmesine neden olacak başka işaretler iliştirilemez.

Şekil 2: CE İşareti Kullanımında İzlenecek Yol Şeması

Kaynak: http://www.iso.org.tr/tr/Documents/Sanayi/CE/CE_isareti.doc, (27.05.2013).

3.4. YÖNETMELİKLER KAPSAMINDA CE İŞARETİ TAŞIMASI GEREKEN ÜRÜNLER

AB'nin Klasik Yaklaşım Programı'ndan sonra benimsediği Yeni Yaklaşım Programı'nda, yönetmelikler, AB pazarına sürülmesi ya da hizmete sokulması planlanan ürünlere uygulanmaktadır. Bu ürünler genellikle kullanıma hazır olmakla birlikte sadece, ürünlerin tasarlanan amaçlar doğrultusunda kullanılabilmesi için gerekli olan değişikliklerin yapılması zorunluluğu bulunmaktadır. Ayrıca, yönetmelikler, ürünlerin topluluk pazarında *ilk defa piyasaya sürülmesi* durumunda uygulanabilmektedir. Bunun sonucu olarak yönetmelikler, *ilk defa* AB pazarına giriyor olmaları şartıyla üçüncü bir ülkeden ithal edilmiş, kullanılmış olan ve ikinci el ürünlere de uygulanmakta ancak *daha önceden AB pazarına girmiş* bulunanlara uygulanmamaktadır. Yönetmeliğin uygulamaya girmesinden önce üretilen ve üçüncü ülkeden ithal edilmiş olan ikinci el ürünlere bile uygulanabilmektedir. Diğer bir deyişle, Yeni Yaklaşım Yönetmelikleri'nin uygulanmasındaki temel ölçüt, nasıl üretildiği veya nerden ithal edildiğine bakılmaksızın ürünün *AB pazarına ilk defa giriyor* olmasıdır⁸⁷.

3.4.1. CE İşareti ile İlgili Yaklaşımlar

Bu bölümde öncelikle klasik yaklaşım, yeni yaklaşım ve modüler yaklaşım konuları açıklanacak ve hangi ürünlerin CE işareti direktiflerine tabi olduğu incelenecektir.

3.4.1.1. Klasik Yaklaşım

Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun kurulmasıyla birlikte üye devletler arasındaki tarifeler ortadan kalksa dahi bu durum malların serbest dolaşımı için yeterli bir ortamın sağlanmasına katkı sağlamamıştır. Her üye devletin, ticarete konu mallar için

⁸⁷ Atilla Filiz, “AB Sürecinde CE İşareti” <http://www.biymed.com/pages/makaleler/makale9.htm> , (15.08.2013).

uygulanması zorunlu olan birtakım teknik düzenlemeleri olmasının yanı sıra bu düzenlemelerin ülkeler için farklılık göstermesi ticaret için engel oluşturmaktadır⁸⁸.

Roma Anlaşması, bir üye ülkede pazarlanan bir malın tüm üye ülkelerde pazarlanabileceğini öngörmesine rağmen bu ilkeye getirdiği birtakım ayrıcalıklar sebebiyle malların tamamıyla serbest dolaşımının sağlanamadığı görülmüştür. Bu sözü edilen istisnalardan teknik düzenlemelerle ilgili olan 36. madde olmakla birlikte bu maddede kamu güvenliği; insan, hayvan ve bitki sağlığı ve güvenliği; kamu düzeni gibi sebeplerin haklı kıldığı ithalat ya da ihracat yasaklamaları ya da kısıtlamalarına engel olunamayacağı belirtilmektedir. Aynı zamanda söz konusu bu madde içerisinde haklı sebeplerle ticarete kısıtlama ya da yasaklamaya gidilebileceği öngörülmesiyle birlikte üye ülkelerin çoğu zaman bu maddeyi korumacılık anlayışıyla suistimal ettikleri görülmüştür. AB, 36. maddenin amaç dışı kullanıldığı görüşüne varmış ve bu doğrultuda 1961 yılında başlatılan çalışmalar neticesinde, 1969 yılında formüle edilen "Ulusal Düzenlemeler Arasındaki Farklılıklar Nedeniyle Ortaya Çıkan Ticarete Teknik Engellerin Ortadan Kaldırılması için Genel Program'a" dayanan bir yaklaşım yürürlüğe konulduğu görülmüştür. *Klasik Yaklaşım* olarak adlandırılan bu yaklaşımın temel ilkesi ise mevzuat düzeyindeki teknik kurallarla aynı etkiye sahip standartların tümünün uyumlaştırılmasıdır. Bir başka deyişle, Klasik Yaklaşım; her üye ülkede var olmakla birlikte farklılık göstererek ticarete engeller oluşturan standardizasyon uygulamalarının uyumlaştırılması ile ilgili bir yaklaşımdır. Halen daha günümüzde çerçeve programına dayanılarak mevzuat uyumlaştırma çalışmaları sürdürüldüğü görülmektedir. Mevzuat uyumlaştırmasına konu teşkil ederek CE uygunluk işareti gerektirmeyen *Klasik Yaklaşım Direktifleri* içerisine giren ürün grupları aşağıdaki gibidir⁸⁹:

- Tekstil ve deri ürünleri,
- Elektrikli aletler,
- Orman ürünleri,
- Cam sektörü,

⁸⁸ Derya Bertran, **CE Rehberi**, İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları, Mart 1998, s.20-21.

⁸⁹ Makbule Küçüksüzen, Avrupa Birliği ile Bütünleşmede Standardizasyon ve Teknik Engeller, (**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Gazi Üniversitesi SBE, 1994), s.55.

- Eczacılık ürünleri ve kozmetik ürünleri,
- Gıda maddeleri,
- Tehlikeli maddeler ve kimyasallar,
- Demir-çelik ürünleri,
- Motorlu araçlar ve tarım orman traktörleri,

Klasik Yaklaşım kapsamı içindeki ürünlere yönelik olarak hazırlanan direktifler, diğer faktörlerden ve yaklaşımlardan etkilenmesinden dolayı bazı durumlarda ürünün pazara gönderilmesi için gerekli asgari şartların dışında uyulması zorunlu bir biçim getirmiştir. Klasik Yaklaşım Direktiflerinin en büyük olumsuz taraflarından biri de ürünlerin hangi teknik koşulları yerine getirmeleri gerektiğini en ince detayına kadar açıklamasına rağmen, ürünlerin test ve belgelendirmeleri hususunda bir uyumlaştırmanın gerçek anlamda göz ardı edilmesidir. Bu koşullar altında aynı tip ürün iki ayrı üye ülkede aynı teknik düzenlemeye uygun olarak birbirlerinden bağımsız uygunluk değerlendirmesi prosedürlerine tabi olmakla birlikte, çoğu zaman farklı tipte uygunluk belgelerinin kullanıldığı görülmektedir. Üye ülkeler, teknik mevzuatlarını *Cassis de Dijon davası*** kararına kadar sürede etkili bir koruma aracı şeklinde kullanmış ve bu dava sonuçları karşılıklı tanıma çabalarının çoğalmasına sebep olmuştur. 1978 yılında Adalet Divanı'nın, Roma Anlaşması'nın 30. maddesine dayanarak bu davada aldığı karar, serbest dolaşıma önemli bir katkı sağladığı görülmüştür. Avrupa Topluluğu Adalet Divanı 20 Şubat 1979 tarihinde Cassis de Dijon davası neticesinde "Bir üye ülkede yasal olarak mevcut teknik kurallara ve standartlara uygun olarak üretilen ve piyasaya sürülen bütün ürünler ilke olarak diğer üye ülkelerin piyasalarına da herhangi bir kısıtlamayla karşılaşmaksızın sürülebilir" kararı alınmıştır. Birlik, 1980 yıllarından itibaren ticarete teknik engellerin kaldırılmasının yanı sıra birliğin içinden ya da dışından olmasının önemli olmadığı güvenli ürünlerin piyasaya girişine izin vermiştir⁹⁰.

⁹⁰ Fevzi Çakmak, Avrupa Birliği Standardizasyon Politikaları ve Türkiye'deki KOBİ'lere Etkisi, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Anadolu Üniversitesi SBE, 2001), s.39.

**Alman mevzuatına göre meyve likörlerinin alkol oranının %25 olması gerektiği, fakat Fransa'da üretilen Cassis de Dijon markalı meyve likörünün %17 alkol içermesi üzerine, Alman mevzuatına uygun olmadığından Almanya'da satılamaması ve bunun üzerine Avrupa Topluluğu Adalet Divanı'nda açılan ve ürünün adı ile anılan davadır.

3.4.1.2. Yeni Yaklaşım

Klasik Yaklaşım çerçevesinde süren uyumlaştırma çalışmalarının, bir ürünün piyasaya girmesi için gereğinden fazla olarak çok teknik ayrıntıyı barındırması ve zaman kaybına yol açması sebebiyle Avrupa Birliği'nin 7 Mayıs 1985 tarihinde *Yeni Yaklaşım* adı verilen yeni bir standardizasyon politikası geliştirildiği görülmüştür. *Yeni Yaklaşım Politikasına* göre, ürünün taşınması gereken en az güvenlik şartları, uyumlaştırılacak ürünün teknik detayları Avrupa Standardizasyon Kuruluşları tarafından hazırlanan standartlar doğrultusunda saptanmaktadır⁹¹.

Ülkeler arasındaki ulusal teknik düzenleme ve standartların farklı olmasından kaynaklanan *Ticarette Yeni Engeller*, 98/34/EC sayılı *AB Direktifinde* düzenlenmiş olan prosedür aracılığıyla önlenebilir. Üye devletler, teknik düzenleme ve standart taslaklarını Komisyona ve öteki üye devletlere bildirmekle yükümlüdür. Komisyonun ve öteki üye devletlerin tepkisini toplamak adına bir bekleme süresi boyunca bu maddeler uygulamaya konulamayacaktır. Eğer ilk üç aylık bir bekleme süresi içerisinde bir tepki gelmez ise, bundan sonra taslak halindeki teknik düzenlemeler kabul edilebilmektedir. Aksi halde, itirazlar söz konusu ise, bir üç aylık bekleme süresi daha uygulanma gibi bir olanak bulunmaktadır. Bir yönetmelik tasarısının söz konusu olduğu durumlarda 12 aylık bir bekleme süresi mevcuttur. Fakat kamu sağlığı ve güvenliğinin, hayvanların ve bitkilerin korunması gibi üye devletleri kısa bir zaman içerisinde bir teknik düzenlemeyi yürürlüğe koymak zorunda bırakan acil sorunların var olduğu durumlarda bekleme süresi uygulanmamaktadır. 98/34/EC Direktifi Komisyona, üyelerle danıştıktan sonra, Avrupa Standardizasyon Kuruluşlarından *Avrupa Standartları* hazırlamalarını isteme olanağı da tanımaktadır⁹².

Avrupa Birliği, malların serbest dolaşımını kısıtlamasına neden olan tüm teknik engelleri kaldırmak için standardizasyon konusunda 1980'li yıllarda farklı bir yaklaşım geliştirmek ihtiyacı duymuş ve böylelikle teknik uyumlaştırma ve standardizasyon ile

⁹¹ Bertran, s.21.

⁹² *Yeni Yaklaşım ve Global Yaklaşım Temelli Direktiflerin Uygulanmasına Dair Rehber*, v2.etcf.org.tr/TR/doc/etcf6haziran/.../MAVI%20KITAP-blue%20guide.d, (25.06.2013).

ilgili olarak *Yeni Yaklaşımı* ve bu yaklaşımı tamamlayacak şekilde kontroller ve belgelendirme konusunda *Global Yaklaşımı* geliştirdiği görülmüştür. Yeni yaklaşım politikasının temelinde, bir üye ülkede yasal şekilde üretilen ve piyasaya arz edilen bütün ürünlerin, esas olarak diğer ülkelerin piyasalarına da herhangi bir kısıtlama olmadan arz edilebileceği ilkesinin yer aldığı *Yeni Yaklaşım Politikası'nın* temel ilkelerini şu şekilde sıralanmak mümkündür⁹³:

- Mayıs 1985 tarihli Yeni Yaklaşım Kararı ile uyumlaştırma; piyasaya sürülen ürünlerin Birlik içerisinde serbest şekilde dolaşımını temin etmek adına uyulması gereken temel güvenlik koşulları Roma Anlaşması'nın 100. maddesine bağlı olarak hazırlanan direktiflerin kabul edilmesiyle sınırlı olmaktadır. Bir başka deyişle standartlara atıf anlayışı ile ürünlerin tek tek standartlarının uyumlaştırılmasından ziyade birbirine benzeyen ürünler aynı grupta toplanarak, tek bir direktif ile asgari güvenlik şartları sağlanmaya çalışılmaktadır.
- Direktifler tarafından belirlenen temel güvenlik gereklerine uygunluk gösteren ürünlerin üretimi ve piyasaya sunumunun gerçekleşmesi için olması gereken teknik özelliklerinin düzenlenmesi standardizasyon konusunda donanımlı kurumlara (Avrupa Standardizasyon Komitesi- CEN ve CENELEC) verilmektedir.
- Bu teknik özellikler zorunlu olmamakla birlikte var olan standart konumunu korumaktadırlar. Yani, AB'de ulusal ya da uyumlaştırılmış standartlar ihtiyari olarak birlikte direktifler ise zorunlu olarak nitelendirilmektedir..
- Uyumlaştırılmış Avrupa standartlarına uygun olarak üretilen ürünlerin direktifler tarafından belirtilen temel gereklere uygunluğu varsayımı ulusal yetkililer tarafından da kabul edilmek zorundadır.

Yeni Yaklaşım Politikasının uygulamasında başarılı olması yolundaki en önemli katkı Beyaz Kitap ve daha sonra Tek Avrupa Senedi tarafından yapıldığı görülmektedir. Beyaz Kitap, 1935 yılında Avrupa Topluluğu Komisyonu tarafından yayınlanmakla

⁹³ İKV, *Avrupa Birliği'nde CE Uygunluk Değerlendirmesi Yapan Onaylanmış Kurumlar*, İstanbul: İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, Mayıs 1996, s.1.

birlikte içinde 282 yasa teklifi olan aynı zamanda bu yasaların yürürlüğe girişleri ile ilgili takvimi de içeren bir rapor barındırmaktadır⁹⁴. Söz konusu yasaların yürürlüğe girmesiyle birlikte Avrupa Topluluğuna üye ülkeler arasında varlığını sürdürmekte olan ve ulusal pazarlar arasındaki bütünleşmeyi önlenmesine neden olan ticari engellerin kaldırılması amaçlanmakta ve böylelikle AB çerçevesinde tek bir pazarın oluşturulması hedeflenmektedir.

3.4.1.3. Modüler Yaklaşım

AB Konseyi, 13 Aralık 1990 tarihinde Yeni Yaklaşım Yönetmelikleri'nde de benimsendiği gibi, her ürün için tek tek özel uygunluk değerlendirmesi yerine daha makro bir yaklaşım benimseyerek *Modüler Yaklaşım*'ı uygulamaya koymuştur. Modüler Yaklaşım, mevzuat hazırlayıcılara yönelik oluşturulmuş bir modüller sistemi olup, insan- hayvan sağlığı ve güvenliği ile çevrenin korunmasını sağlamak amacıyla sektördeki malların özelliklerine ve taşıdıkları risk oranına göre seçtiği *Modülü* ilgili mevzuatın kapsamına alarak uygunluk değerlendirme prosedürlerini belirleyebilmektedir⁹⁵.

Yeni Yaklaşım ile oluşturulan teknik düzenlemelerin kapsadığı ürünler taşıdıkları risk faktörlerine göre modüllere ayrılmış ve A'dan H'ye kadar 8 modül oluşturulmuştur. Bu modüller, ürüne CE işareti iliştilmesine kadar izlenecek prosedürleri tarif etmekte olup direktiflerin içinde detaylı bir şekilde açıklanmaktadır. A'dan H'ye kadar sıralanan modüller ile ilgili bilgiler detaylı olarak CE işareti Yönetmeliği'nde yer almaktadır⁹⁶.

Modül A: İç Üretim Kontrolü

Modül B: AB Tip İncelemesi

Modül C: AB Tipe Uygunluk Beyanı

⁹⁴ Cem Yavru, Ankara Birinci Organize Sanayi Bölgesinde Standardizasyon Uygulamaları, (**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Gazi Üniversitesi SBE, 1999), s.96.

⁹⁵ Seyida Turan, **Avrupa Birliği Teknik Mevzuatı Ve Türkiye'nin Yürüttüğü Uyum Çalışmaları Araştırma Raporu**, Konya Ticaret Odası, Konya, 2006, s.2, www.kto.org.tr/d/file/abteknikmev_rapor.pdf , (27.05.2010).

⁹⁶ TSE, *CE İşareti*, <http://www.tse.org.tr/hizmetlerimiz>, (27.05.2013).

Modül D: Üretim Kalite Güvencesi

Modül E: Ürün Kalite Güvencesi

Modül F: Ürün Doğrulaması

Modül G: Birim Doğrulaması

Modül H: Tam Kalite Güvencesi

3.4.1.3.1 Modül A (İç Üretim Kontrolü-AB Uygunluk Beyanı)

Modül A tasarım ve imalat aşamaları ile ilgilidir. Üretici ürünün tasarım, imalat ve kullanılmasını açıklayan bir teknik dosya hazırlamalı, aynı zamanda ürünün direktiflerde açıklanan temel koşulları sağladığını doğruladığına dair bir uygunluk beyanı düzenlemelidir. Üretici ilgili teknik düzenleme içerisinde aksi belirtilmedikçe, son ürünün üretilmesinden itibaren en az 10 yıl süre ile yetkili kuruluşların denetimine sunulmak amacı ile hazırladığı teknik dosyayı korumalıdır⁹⁷.

3.4.1.3.2. Modül B (AB Tip İncelemesi)

Bu modül sadece tasarım aşamasını içerir ve genellikle tek başına değil, C, D, E ve F modüllerinden biri ile birlikte kullanılmaktadır. B modülüne göre üretici, üretimi planlanan ürünü sergileyen bir prototipi, seçmiş olduğu bir onaylanmış kuruluşa, temel güvenlik koşullarına uygunluğunun denetlenmesi için gönderir. Onaylanmış kuruluş, gönderilen prototip üzerinde gerekli araştırmaları yapar. Bu inceleme neticesinde temel güvenlik gereklerine uygunluğu tespit ederse, başvuru sahibine *AB Tip İnceleme Belgesi* düzenler. Ürünün güvenlik gereklerine uygun olmadığı durumlarda ise onaylanmış kuruluş, AB Tip İnceleme Belgesi düzenlemeyi reddeder ve red nedenlerini ayrıntılı bir şekilde hazırladığı raporla başvuru sahibine yazılı bir şekilde bildirir⁹⁸.

Bu modülde onaylanmış kuruluş devreye girmekle birlikte üretici ilgili belgeleri ve ürün prototipini onaylanmış kuruluşa teslim etmektedir. Kuruluş aşağıdaki konuları inceleyip bu konulara Tip İnceleme Belgesi düzenlemektedir⁹⁹:

⁹⁷KOSGEB Sanayicinin Sesi Dergisi, Sayı: 2, (Şubat 2001), s. 29.

⁹⁸Kerim Çetinkaya, **Toplam Tasarım**, Ankara: Gazi Büro Kitabevi, Şubat 2000, s.77.

⁹⁹Adnan Çelik, **Kalite Yönetim Sistemi ve CE İşareti Uygulamaları**, Ankara: Gazi kitapevi, 2006, s.154.

- Üreticinin ve ürünün tanımı,
- Teknik dosya,
- Tasarım şemaları,
- Devre şemaları,
- Tanım ve açıklamalar,
- Standartlar listesi,
- Tasarım ve hesaplamalara ait muayene sonuçları,
- Test raporları.

3.4.1.3.3. Modül C (AB Tıpe Uygunluk Beyanı)

Modül C, modül B'nin belirlenmiş ürünler için devamı niteliğindedir ve bu modülde AB Tip İncelemesi Belgesi'nin düzenlenmesi yapılarak üretici ürünün AB Tip İncelemesi Belgesi'ne uygun olduğu ve ürünün direktifin koşullarını yerine getirdiği hususunda bilgilendirmede bulunarak CE işareti kullanır. Direktifin onaylanmış bir kuruluş tarafından ürün kontrollerini gerekli kıldığı bazı durumlar da vardır ve böyle durumlarda direktif, genel kuralları belirlemektedir¹⁰⁰.

3.4.1.3.4. Modül D (Üretim Kalite Güvencesi)

Modül D ise üretim aşamasını kapsayarak B modülünü takip etmektedir. Bu modül, üretici tarafından, üretim, tesis ve servis aşamalarını kapsayan bir kalite güvence sistemi oluşturulmasını öngörmektedir. Üretici, AB Tip İnceleme Belgesi'nde tanımlanan tipe uygunluğu ve temel güvenlik gereklerini yerine getirdiğine dair beyanda bulunup aynı zamanda bu duruma güvence vererek uygunluk beyanı düzenler ve böylece CE işareti ilişitir. Üretici ve seçtiği onaylanmış kuruluş, üretim ve bitmiş ürünü kontrol eder daha sonra onaylanmış kuruluş bunu belgelendirir¹⁰¹.

Kalite yönetim sisteminin faydalarına bakıldığında, ürünlerin tip inceleme belgesinde tanımlanan tipe uygunluğuna ve teknik düzenlemenin gereklerini yerine getirmesine yardımcı olduğu görölmektedir. Kalite sistem belgelendirmesinin kalite

¹⁰⁰ Savaş, s. 135.

¹⁰¹Ömer Baysan, O. Civelek, **Türkiye'nin Avrupa Birliği Teknik Mevzuatına Uyum Çalışmaları ve CE İşareti**, İstanbul: İstanbul Sanayi Odası, Ağustos 2004, s.23

programları, plan, el kitapları ve kayıtların doğru anlaşılmasını sağlanması ve özellikle aşağıdakilerin yeterli bir biçimde tanımlanmasını kapsayacak şekilde düzenlendiği görülmektedir¹⁰²:

- Kalite hedefleri ve organizasyon yapısı ile firmanın ürün kalitesine ilişkin sorumlulukları ve yetkileri,
- Kullanılacak üretim, kalite kontrol ve kalite güvencesi teknikleri, süreçleri ve sistematik faaliyetler,
- Üretimden önce, üretim aşamasında ve sonrasında gerçekleştirilecek muayene ve testler ile bunların gerçekleşme sıklıkları,
- Muayene raporları, test ve kalibrasyon verileri, ilgili personelin nitelik raporları gibi kalite kayıtları ve
- İstenilen ürün kalitesinin sağlanmasının ve kalite sisteminin etkin işleminin gözetimi için araçlar.

3.4.1.3.5. Modül E (Ürün Kalite Güvencesi)

Modül E, son muayene ve deneyleri kapsayan bir kalite güvence sistemi kurulmasını öngörmektedir. Üretici nihai ürünün test ve deneylerini, kendi içerisinde kurduğu kalite sistemi kapsamında yapar ve üretime ilişkin kalite sistemini uygulamasının akabinde seçtiği onaylanmış kuruluşun kontrolünü talep eder. Onaylanmış kuruluş ise, AB Tip İncelemesi ile birlikte kalite sistemini kontrol ederek uygunluk belgesini verir. Üreticinin bir uygunluk beyannamesi düzenlemesi ile birlikte ürüne CE işaretini ilişitirir¹⁰³.

3.4.1.3.6. Modül F (Ürün Doğrulaması)

Modül F, yalnızca üretim aşamasına yönelik olmakla birlikte B modülü ile birlikte kullanılmaktadır. Onaylanmış bir kuruluş tarafından ürünün teknik dokümanlara ve tip incelemesindeki açıklamalara uygunluğunun teker teker kontrol edildiği bu modül kapsamında yazılı uygunluk belgesi ile birlikte ürüne CE işareti ilişitirilir¹⁰⁴.

¹⁰² Çelik, s.160-161.

¹⁰³ Çelik, s.100.

¹⁰⁴ Köse, s.18.

Bu aşamada onaylanmış kuruluş tarafından her ürünün muayene ve testini yaptırılır veya istatistiksel açıdan ürünlerin muayene ve testini gerçekleştirerek ürünün teknik düzenlemede belirtilen gereklere uygunluğu denetlenmektedir¹⁰⁵. Bundan sonraki aşamada ise tıpkı diğer modüllerde olduğu gibi üretici ürününün, tip inceleme belgesinde tanımlanan tipe ve teknik düzenlemenin tüm gereklerine uygun olduğunu ispat ettikten sona uygunluk beyanı hazırlar ve böylece ürüne CE İşareti iliştilir.

3.4.1.3.7. Modül G (Birim Doğrulması)

Modül G, tasarım ve üretim aşamalarını içermekle birlikte genellikle siparişe göre veya küçük miktarda imalatlar için kullanılmaktadır. Bu aşamada üretici, ürünün tasarım ve üretim safhalarını da kapsayan teknik bir dosya hazırlar. Onaylanmış kuruluş ürünün teknik şartnamesinde belirtilen gereklere uygunluğunu tespit etmek adına gerekli değerlendirmeleri yapar. Onaylanmış kuruluş tarafından herhangi bir uyarı gelmez ise üretici yazılı uygunluk beyanını hazırlar ve böylece ürüne CE işaretini iliştilir¹⁰⁶.

3.4.1.3.8. Modül H (Tam Kalite Güvencesi)

H modülü tasarım ve imalat aşamalarını içermekle birlikte kalite güvence sisteminin tam anlamıyla uygulanmasını da öngörmektedir. Bu modüle göre, üretici, tasarım, üretim, tesis ve servis aşamaları kapsayan bir kalite güvence sistemini tesis etmeli ve bunu onaylatmalıdır. Kalite güvence sistemi, ürünlerin ilgili teknik düzenlemelerde belirtilen gereklere uygunluğunu sağlamasına yardımcı olmaktadır. Üretici, her ürüne CE işaretini iliştilir aynı zamanda yazılı bir şekilde uygunluk beyanı düzenler¹⁰⁷.

Modül H, genellikle Modül D ve Modül E ile aynı olmakla birlikte bu iki modülden tek farkı aynı anda tasarım, üretim, tesis ve de servis aşamalarıyla alakalı olmasıdır. Bu sebepten dolayı üreticinin tasarım, üretim ve tamamlanmış ürünün kontrol

¹⁰⁵ Çelik, s. 164.

¹⁰⁶ Baysan ve Civelek, s.24.

¹⁰⁷ Fatih M. Botsalı, "CE İşareti Nedir?" **Konya Ticaret Odası Dergisi**, (Ağustos 1995), s.41.

ve testlerini içeren onaylı bir kalite güvence sistemi (ISO 9001: Kalite Sistemleri Tasarım/Geliştirme, Üretim, Tesis ve Hizmette Kalite Güvencesi Modeli) uygulaması tercih edilmektedir¹⁰⁸. Kalite sistemi, onaylanmış kuruluş tarafından üreticinin, kalite güvence sisteminin kurallarını yerine getirip getirmediğini tespit etmek amacı ile değerlendirilmektedir. ISO 9001 Kalite Yönetim Sistemini uygulayan üreticinin bu gerekleri yerine getirdiği varsayılır ve böylece üretici yazılı bir şekilde uygun beyanı düzenleyerek ürüne CE İşaretini iliştirir.

3.4.2. Direktiflerin Kapsamına Giren Ürünler

Yeni Yaklaşım Direktifleri AB pazarında *ilk defa* olarak piyasaya sürülecek (veya hizmete sokulacak) olan ürünlere uygulanır. Aynı zamanda bu direktifler, üye devletlerde üretilen yeni ürünler ile üçüncü ülkelerden ithal edilen kullanılmış ve ikinci el ürünlere uygulanır. Genellikle bu ürünler kullanıma hazırdır veya sadece tasarlanan amaçlar doğrultusunda kullanabilmek için lazım olan değişiklikleri gerektirir. Ayrıca, direktifler sadece ürünlerin AB pazarında ilk defa olarak piyasaya sürülmesi veya hizmete sokulması durumlarında uygulanabilirler. Bunun sonucu olarak, direktifler ilk defa AB pazarına giriyor olmaları şartıyla üçüncü bir ülkeden ithal edilmiş olan kullanılmış ve ikinci el ürünlere de uygulanır fakat daha önceden AB pazarına girmiş bulunanlara uygulanmaz¹⁰⁹.

Ürün kavramı, Yeni Yaklaşım Direktifleri'nin kendi arasında değişmektedir ve ürünün bir veya daha fazla direktifin kapsamına girip girmediğini doğrulamak imalatçının kendi sorumluluğundadır. Direktifler kapsamına giren nesnelere ürün, cihaz, ekipman, alet, aygıt, malzeme, enstrüman, parça yada güvenlik parçası, birim, aksesuar veya sistem isimlerini kullanabilir. Önemli değişiklikler yapılması gereken ürünler AB pazarında piyasaya sürüldüklerinde veya hizmete sokulduklarında ilgili direktifin hükümleri ile uyumlu olmak zorunda olan yeni bir ürün olarak algılanabilir. Bu durum aksi öngörülmediği sürece her ürüne göre ayrı ayrı değerlendirilmelidir.

¹⁰⁸ Çelik, s.167.

¹⁰⁹ Hakan Ergin, *Avrupa Birliği Yapı Malzemeleri Mevzuatı ve Türkiye'de Uyum*, www.csb.gov.tr/db/malatya/haberler/haberler7114_1.pdf (26.05.2013).

Orijinal kullanımında, amaç veya tipinde bir değişiklik olmadan tamir edilmiş olan ürünler Yeni Yaklaşım Direktiflerine göre uygunluk değerlendirme prosedürlerine tabi tutulmazlar. Özellikle ve münhasıran askeri ve polisiye amaçlı kullanım için tasarlanmış olan ürünler açıkça belli bazı Yeni Yaklaşım Direktifleri'nin kapsamının dışında bırakılmıştır. Öteki direktifler bakımından, üye devletler belli şartlar altında, özellikle askeri kullanım amaçlı olarak tasarımılanan ürünleri Avrupa Topluluğu Anlaşması'nın 296. maddesine göre uygulama alanlarının dışında tutabilirler¹¹⁰.

3.4.3. Sorumluluklar

Bilindiği üzere CE işareti tümüyle bir ürünün, insanların ve diğer canlıların sağlık ve güvenliğinin emniyeti ile ilgili bir işarettir. Bir başka deyişle pazara arz edilen bir ürünün, kalite düzeyinden bağımsız olarak, sağlık ve güvenlik ile ilgili temel gereklilikleri karşılamakta olduğunu o ürünün taşıdığı CE işareti gösterir. Bu nedenle de işaretin anlamı ve işaretle ilgili taraflara getirdiği sorumluluklar oldukça önemlidir. Bir ürünün yaşam süreci içerisinde ürün ile ilgili olan her kişi ve kuruma çeşitli görev ve sorumluluklar düşmektedir. AB ürün ve mevzuatını düzenleyen Yeni Yaklaşım Yönetmelikleri'ne göre; CE işareti sürecindeki taraflar ve sorumluluklar aşağıda belirtilmiştir.

3.4.3.1. Üreticinin Sorumluluğu

Yeni Yaklaşım anlamında üretici, kendi adı altında AB pazarına sürmek amacıyla, bir ürünün tasarım ve üretiminden sorumlu olan gerçek veya tüzel kişidir. Üreticinin sorumlulukları, kendi adına ürünü Birlik piyasasına sürmek amacıyla, ürünü monte eden, paketleyen, işleyen veya hazır yapım ürünleri etiketleyen gerçek veya tüzel kişilere de uygulanır. Ayrıca, üreticinin sorumluluğu ürünün kullanım amacını farklı temel gerekleri uygulamaya ihtiyaç duyuracak şekilde değiştiren veya yeni kabul edilebilecek bir ürün ortaya çıkaran kişilere de uygulanabilir¹¹¹.

¹¹⁰ Yeni Yaklaşım Direktiflerinin Kapsamı, <http://www.szutest.com/yeni-yaklasim-direktifleri.asp>, (25.05.2013).

¹¹¹ CE Markalamının Getirdiği Sorumluluklar, www.detaydanismanlik.net/icerik.asp?page=CESorumluluklar , (27.05.2013).

Üretici, ürünü sadece tasarlayıp üretmekle veya ürünü kendi adı altında piyasaya sürekli kalmaz, bunun yanı sıra ürünün ilgili direktiflere uygunluğunun değerlendirilmesi için tek ve nihai sorumludur.

Direktiflerde üretici adının ürünün üzerinde bulunması gerektirmektedir. Örneğin; ürünün üzerindeki bir işaretle veya ürünün beraberindeki bir belgede belirtilebilir. Ancak, bazen ürünün tasarımı ve üretiminden gerçekte kimin sorumlu olduğunun belirlenmesi mümkün olmaz. Bu durum ürünü AB pazarına süren kişinin (örneğin; yeni veya kullanılmış bir ürünü üçüncü bir ülkeden ithal eden gerçek veya tüzel kişi) sorumluluğunu azaltmaz. Buna göre, ürünü pazara süren kişi ürünün ilgili direktiflere uygunluğunu ve gerekli uygunluk değerlendirme süreçlerini gerçekleştirmek zorundadır. Bir ürün piyasaya sürülmeden önce hizmete sunulabilir (üreticinin kendi kullanımı için ürettiği ürünler). Böyle bir durumda ürünü hizmete sunan kişi üreticinin sorumluluklarını yüklenmiş kabul edilir. Buna göre, ürünü hizmete sunan kişi ürünün direktif hükümleri ile uyumlu olmasını ve gerekli uygunluk değerlendirme prosedürlerinin gerçekleştirilmesini temin etmek zorundadır. Yeni yaklaşım direktifleri AB içindeki bir üreticinin varlığını gerektirmez. Bu yüzden, bir üreticinin direktiflerden kaynaklanan sorumlulukları AB dışında veya bir üye devlette bulunup bulunmamasına bakılmaksızın aynıdır.

3.4.3.2. Yetkili Temsilcinin Sorumlulukları

Üretici tarafından tayin edilen ve Yeni Yaklaşım Direktifleri'nin gerektirdiği bazı görevleri üretici adına yerine getirmekle yetkilendirilen kişi *Yetkili Temsilci* olarak tanımlanmaktadır. Üretici tarafından yetkili temsilciye verilen görev ve sorumluklar bir sözleşme ile düzenlenmiş olmalıdır¹¹². Uygunluk değerlendirme prosedürü ve direktife bağlı olarak yetkili temsilciye aşağıdaki görevler verilebilir¹¹³:

¹¹² Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Ölçüler ve Standartlar Genel Müdürlüğü, **Yeni ve Global Yaklaşım Direktiflerine Dayanan Uygulama Kılavuzu**, 1. Baskı, Temmuz 2007, Ankara, s.59.

¹¹³ ISO, **Türkiye’de Dış Ticarete Standardizasyon Uygulamaları**, s.58-60.

- Mamulün temel gerekliliklere uygunluğunun beyan edilmesi,
- CE işaretinin ilâştirilmesi,
- Uygunluk beyanının hazırlanması ve imzalanması,
- Gerektiğinde ulusal gözetim otoritelerine göstermek için teknik dosyanın muhafaza edilmesi.

3.4.3.3. İthalatçının Sorumluluğu

İthalatçı, bir ürünü üçüncü ülkeden AB pazarına getiren, AB içerisinde yerleşik, gerçek veya tüzel kişiliğe sahip olan ve Yeni Yaklaşım Yönetmelikleri gereği sınırlı sorumluluğa sahip kişidir.

Yeni Yaklaşım politikaları doğrultusunda, ithalatçı, AB uygunluk beyanının bir örneğini piyasa gözetimi kuruluşlarına sağlayabilmeli ve teknik dosyayı yararlanmaya hazır durumda bulundurmalıdır. Ancak bu sorumluluk, üreticinin AB içerisinde yerleşik olmaması ve AB içerisinde yetkili temsilcisinin bulunmaması durumunda ithalatçıya düşmektedir. Bu sebeple, ithalatçı istendiğinde gözetim kuruluşlarına sunulmak üzere, belgelerin hazır bulundurulması durumu ile üreticiden yazılı resmi bir teminat talep etmelidir. Yetkili temsilcinin durumunun aksine, ithalatçının faaliyetlerini yerine getirmesi için üreticinin görevlendirmesine gereksinim duyulmamaktadır. Ancak idari görevleri yerine getirmek istemesi durumunda, AB içerisinde yerleşik olması koşuluyla üretici tarafından yetkili temsilci gibi görevlendirilebilmektedir. Bunun yanı sıra, sorumluluklarını etkin bir biçimde yerine getirmek için, üretici ile kesintisiz iletişim sağlayabileceği ortam sağlamalıdır¹¹⁴.

3.4.3.4. Dağıtıcının Sorumluluğu

CE işaretlemede yukarıda bahsedilen üç tarafın aksine, dağıtıcı ile ilgili hükümler genel nitelikte olup, Yeni Yaklaşım Yönetmelikleri kapsamında

¹¹⁴ Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Ölçüler ve Standartlar Genel Müdürlüğü, s.59.

bulunmamaktadır. Dağıtıcı, tedarik zincirinde ürünün AB pazarına arzından sonraki faaliyetleri gerçekleştiren gerçek veya tüzel kişidir. Dağıtıcıların da, yukarıda ithalatçının sorumluluğunda belirtildiği üzere, üretici ile tercihlili bir ilişki içerisinde olma gerekliliği bulunmamaktadır. Ürün AB pazarına sürüldükten sonra kendi adlarına veya üretici adına faaliyetlerde bulunabilmektedirler. Dağıtıcı, uygulanan yönetmelikle ilgili temel bilgilere sahip olmalıdır¹¹⁵.

Yeni Yaklaşım Yönetmelikleri'nde, dağıtıcıya üreticinin sorumlulukları yükleneceği öngörülmemektedir. Buradan da anlaşılacağı gibi dağıtıcı AB içerisinde yetkili kişi olarak atanmadığı ya da ithalatçı olmadığı sürece kendisinden, AB uygunluk beyanı ve teknik dosyanın bir nüshası talep edilememektedir. Yönetmelikler, dağıtıcının ürünün içerdiği genel emniyet gereklerine uygunluğunu sağlamaya yardım amacını göz önünde bulundurarak, özellikle mesleki bilgileri çerçevesinde uygun olmadığını bildiği veya bilmesi gereken ürünleri bulundurmuyarak hareket etmesini gerektirmektedir¹¹⁶.

3.4.3.5. Kullanıcının Sorumluluğu

Kullanıcının sorumluluğu iki ayrı kategoride incelenmektedir. Birinci kategoride ele alınan kullanıcı grubu, ürünün müşterileri olmaktadır. Tüketim mallarını kullananlar tüketici; yatırım malı, makine, alet ve cihazları kullananlar da kuruluşlar olarak tanımlanmaktadır. Yeni Yaklaşım Yönetmelikleri müşteri grubundaki kullanıcılara herhangi bir sorumluluk yüklememektedir. Ancak Yeni Yaklaşım Yönetmelikleri kapsamına giren pek çok ürün işyerlerinde kullanılan ürünler olmaktadır. Yönetmelikler, işverenin, kullanılacak iş ekipmanının işe uygun olmasını ve işçilerin güvenlik ve sağlığına zarar vermeden kullanılabilmesini olanaklı hale getiren önlemleri almalıdır. Ayrıca işveren, iş ekipmanının kullanımı konusunda işçilere eğitim ve bilgiler sağlamakla yükümlü olmaktadır. Özellikle de kişisel koruyucu donanımların işçiler tarafından uygun olarak kullanılmasını sağlamalı ve kişisel koruyucu donanımı seçmeden önce gerekleri karşılayıp karşılamadığını değerlendirmesi gerekmektedir. İşverenler ayrıca sağlık ve güvenlik koşullarını özellikle görme gücü, fiziksel

¹¹⁵ Yeni Yaklaşım ve Global Yaklaşım Temelli Direktiflerin Uygulanmasına Dair Rehber, v2.etcf.org.tr/TR/doc/etcf6haziran/.../MAVI%20KITAP-blue%20guide.d.., (10.08.2013), s.21.

¹¹⁶ CE İşaretinin Getirdiği Sorumluluklar, <http://www.szutest.com/ce-sorumluluklari.asp> (25.05.2013).

problemler ve stresle ilgili olarak değerlendirmek amacıyla iş tanımlarının analizini yapmakla yükümlüdürler¹¹⁷.

3.4.4. Ürün Sorumluluğu Direktifi

Ürün Sorumluluğu Direktifi, Yeni Yaklaşım Direktifleri'nin kapsamına girmekle birlikte tüm ürünlere uygulanabilmesi mümkündür. Yeni Yaklaşım Direktifleri'nin amacı bireylerin sağlık ve güvenliği, tüketicinin korunması, ticari işlemlerin korunması, çevrenin korunması kamu yararını ilgilendiren konuları korumaktır. Dolayısıyla, Yeni Yaklaşım Direktifleri mümkün olduğunca güvenli ve uygun nitelikte olmayan ürünlerin piyasaya girmesinin önüne geçmeyi hedeflemektedir. Yeni Yaklaşım Direktiflerinin çerçevesine giren bütün ürünlere uygulanabilen 85/374/EEC sayılı *Ürün Sorumluluğu Direktifi*, ürün güvenliğini güvence altına almak adına güçlü bir teşvik sağladığı görülmektedir. Kişilere veya mallara zararı kusurlu ürünlerden dolayı ortaya çıkacak sorumluluktan kaynaklanan maliyetlerden kaçınmak için güvenli ürünlerin temin edilmesi üretici, ithalatçı ve dağıtıcının yararına olacaktır. Sonuçta, Yeni Yaklaşım Direktifleri ve Ürün Sorumluluğu Direktifi yeterli düzeyde bir koruma sağlamada birbirini tamamlayıcı öğelerdir¹¹⁸.

3.5. CE SERTİFİKASYONU UYGULAMASI ZORUNLU OLAN ÜLKELER

Günümüzde, ürünlerin CE işareti ile sertifikalandırılması 32 Avrupa ülkesinde de (27 AB üye ülkesinde, Avrupa Ekonomik Alanı'nda bulunmaları nedeniyle Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi üyeleri Norveç, İsviçre, Lihtenştayn ve İzlanda'da ve gümrük birliği bağı sebebiyle tarım-dışı ürünleri içerecek şekilde Türkiye'de) zorunlu hale gelmiştir. Aynı zamanda yasal olarak zorunlu tutulmasa bile Monako, Andora, San Marino, Vatikan gibi küçük Avrupa ülkelerinde, coğrafi yakınlık ve sıkı ticari ilişkilerden kaynaklanan, söz konusu sistemin tümüyle uygulandığı görülmektedir. Öte yandan, CE standartlarının uluslararası geçerliliği olmasından dolayı CE işaretinin

¹¹⁷ CE İşaretinin Getirdiği Sorumluluklar, <http://www.szutest.com/ce-sorumluluklari.asp> (25.05.2013).

¹¹⁸ Yeni Yaklaşım Direktiflerinin Kapsamı, <http://www.ce-isareti.com/yeni-yaklasim-direktifleri.asp>, (28.05.2013).

birçok ülke tarafından da yaygın şekilde kullanıldığı görülmektedir. CE standardizasyonuna özellikle, Avrupa ile yoğun ticari ilişkileri bulunan ülkelerin tarafından sıklıkla başvurular yapılmaktadır. AB direktifleri ile belirlenmesine rağmen CE işareti bulunmayan ürünlerin üretici, ithalatçıları ya da distribütörleri ilgili direktifin belirleyeceği cezalara tabi tutulmaktadırlar. Aynı zamanda, bu 32 ülke dışındaki ülkelere ihraç edilecek ürünlerde CE işaretinin bulunma zorunluluğu aranmamaktadır¹¹⁹.

¹¹⁹ Avrupa Ülkelerinde ve Türkiye'de "CE" Sertifikasyonu Uygulamaları, www.izto.org.tr/portals/0/pusuladergisi/2009/09-10/4.pdf , (28.05.2013).

4. BÖLÜM

TÜRKİYE’NİN DIŞ TİCARETİNE ETKİLERİ AÇISINDAN CE İŞARETİ

4.1. TÜRKİYE’DE CE İŞARETİ UYGULAMASINA GEÇİŞ

Türkiye ile Avrupa Birliği arasında Gümrük Birliği'ni gerçekleştiren 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı'nın 8.maddesi çerçevesinde AB'nin ticarete teknik engellerin kaldırılmasına yönelik mevzuatının da Türkiye tarafından iç yasal düzenlemeler kapsamına alınması öngörülmüştür¹²⁰. Uyumlaştırma sürecinde, benimsenecek teknik mevzuatın etkin bir şekilde uygulanabilmesi adına gerekli olan hukuki altyapının oluşturulması isteğiyle 4703 sayılı *Ürünlere İlişkin Teknik Mevzuatın Hazırlanması ve Uygulanmasına Dair Kanun* 11 Temmuz 2001 tarih ve 24459 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanmış ve 11 Ocak 2002 tarihi itibarıyla yürürlüğe girmiştir. Aynı zamanda, bu Kanun’un uygulama usul ve ilkelerini belirleyen diğer yönetmelikler şunlardır¹²¹:

- Uygunluk Değerlendirme Kuruluşları ile Onaylanmış Kuruluşlara Dair Yönetmelik,
- CE Uygunluk İşaretinin Ürüne İliştirilmesine ve Kullanılmasına Dair Yönetmelik,
- Ürünlerin Piyasa Gözetimi ve Denetimine Dair Yönetmelik.

4703 Sayılı Çerçeve Kanun ile bu Kanun'a ilişkin yayınlanan yönetmeliklerin 11 Ocak 2002 tarihi itibarıyla yürürlüğe girmesiyle birlikte Türkiye’de Yeni Yaklaşım Direktifleri kapsamındaki ürünlere bu tarih itibarıyla CE işareti iliştirilmesinin zorunlu olacağı anlaşılmamaktadır. Bu ürünlere ilişkin olarak AB direktifleri Türkiye’deki ilgili kuruluşlar tarafından iç mevzuat şekline getirilip yürürlüğe konmadan, Yeni Yaklaşım Direktifleri kapsamı içerisinde olup, iç piyasada bulunan ürünlere Türkiye’de CE işareti

¹²⁰ Türkiye’de CE İşareti Uygulaması, <http://belgelendirme.ctr.com.tr/turkiye-de-ce-isareti-uygulamasi.html>, (28.05.2013).

¹²¹ CE İşareti, Kullanım Alanları ve Türkiye’de Durum Konusunda Kısa Bilgiler <http://www.alomaliye.com/ce-isareti-kullanim.htm>, (28.05.2013).

eklenmesinin zorunlu hale getirilmesi söz konusu olmamaktadır. Mevzuata uyum süreci tamamlandıktan sonraki aşamada CE işareti bulunmayan ürünlerin iç piyasa içerisinde olması mümkün olmayacaktır¹²².

Çerçeve Kanun ve uygulama yönetmelikleri “Yatay Mevzuat” olarak adlandırılmaktadır. AB teknik mevzuatından, ulusal mevzuatımıza aktarılan yönetmelikler ise; “Dikey Mevzuat” olarak adlandırılmaktadır¹²³. Genel anlamda teknik altyapı; kalite, standardizasyon, metroloji, kalibrasyon, test, belgelendirme ve akreditasyondan oluşmaktadır. Standardizasyon alanında Türk Standartları Enstitüsü (TSE) , Avrupa standardizasyon kuruluşları CEN ve CENELEC tarafından hazırlanan ve AB teknik mevzuatının uyumlaştırılmasında çok önemli pay sahibi olan EN Standartlarını büyük oranda uyumlaştırmış ve 2011 yılında CEN ve CENELEC’e tam üye konumuna gelmiştir.¹²⁴

CE işareti ile ilgili mevzuata uyum, Türk sanayicilerinin AB ülkelerine ihracatında önemli bir basamak olarak değerlendirilebilir. Mevzuat uyumu, henüz AB ülkelerine ihracatı olmayan sanayicileri potansiyel ihracatçı konumuna getirmesi bakımından da ciddi bir önem arz etmektedir. Ankara Üniversitesi tarafından 2005 yılında yapılan bir çalışmada, Ankara Ortadoğu Sanayi ve Ticaret Merkezi’nde (OSTİM) faaliyet gösteren Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin (KOBİ) büyük çoğunluğunun CE işaretinden haberdar olmadığı ortaya çıkmıştır. Ayrıca 2007 yılında Makine İmalatçıları Birliği’nin gerçekleştirdiği bir anket çalışmasının sonucunda, KOBİ’ler, AB pazarına açılmada ülke içinde ve firma düzeyinde çeşitli sorunlarla karşılaştıklarını dile getirmektedirler. Dış Ticaret Müsteşarlığı’nın eğitim programları yürütmesine, KOBİ’lere çeşitli konularda destek olmasına, Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme Dairesi Başkanlığı (KOSGEB) maliyetlerin bir kısmını karşılamasına rağmen, KOBİ’lerin büyük bir kısmı bu desteklerden, eğitimden yararlanmamakta, değişiklikleri ve bilgilendirme toplantılarını takip etmemektedirler.

¹²² Türkiye’de CE İşareti Uygulaması, <http://belgelendirme.ctr.com.tr/turkiye-de-ce-isareti-uygulamasi.html>, (28.05.2013).

¹²³ Avrupa Birliği İçinde Malların Serbest Dolaşımı ve Ticarete Teknik Engeller, <http://www.iso.org.tr/tr/documents/sanayi/ce/ceisaretiwebbilgi.pdf?redirected=1> (26.05.2013).

¹²⁴ European Standards Organisations Enlarge Membership to Include Turkey, 2011, www.cenelec.eu/pls/apex/f?p=WEB:NEWSBODY:2829612896259388::NO::P300_NEWS_ID:84, (14.08.2013)

Yürürlüğe giren yönetmelikleri takip eden, mevzuat hakkında bilgi sahibi olan KOBİ sayısı araştırma sonucunda çok az çıkmıştır¹²⁵.

Maliyeti olmadan CE işareti veren onaylanmış kuruluşlar olmasa bile, CE işaretinin gerektirdiği maliyetlerin bir kısmı devlet yardımı şeklinde üstlenilmektedir. Bundan haberdar olan KOBİ sayısı ise çok fazla değildir. Bunun nedenleri çalışmada; işletme sahiplerinin iş yerlerinden ayrılamamaları ya da yapılan toplantıları ciddiye almamaları şeklinde değerlendirilmektedir. Üreticilerimiz, ürünlerinin hangi direktifler kapsamına girdiğini tespit etmeli ve gerekiyorsa üretim bandında değişikliğe giderek, belgelendirme için hazırlık çalışmalarını tamamlamalıdır. KOBİ'lerin yarısı kendilerini yabancı firmalarla rekabet edecek güçte görememektedir. Bu konuda KOBİ'lerin, rekabet gücü kazanmaları için yabancı dil, veri tabanlı pazarlama, elektronik ticaret, fuarlara katılım ve diğer konularda gerekli eğitim ve destekleri almaları, CE işareti ile ilgili olarak hızla bilinçlendirilmeleri gerekmektedir¹²⁶. Son yıllarda birçok ilde KOBİ'lere yönelik CE işareti seminerleri düzenlenerek KOBİ'lerin CE işareti uygulamasına hakim olmaları sağlanmıştır.

4.2. ONAYLANMIŞ KURULUŞLARIN İŞLEYİŞİ

AB mevzuatı, CE işareti taşıması gereken ürünlerden yüksek riskli olanların piyasaya arz edilmeden önce, konusunda uzman üçüncü bir taraf konumundaki AB Resmi Gazetesi'nde yayınlanmış kuruluşlar tarafından uygunluk değerlendirmesine tabi tutulmasını şart koşturmaktadır. Ürünlerin test, muayene ve/veya belgelendirmesini yapabilecek şekilde altyapısı yeterli olan kuruluşlar seçilerek AB Resmi Gazetesi'nde yayınlanmak suretiyle *Onaylanmış Kuruluş* statüsü kazanırlar¹²⁷.

Onaylanmış kuruluşlar, AB'nin Yeni Yaklaşım Politikası'na istinaden yürürlüğe koyduğu direktifler kapsamında faaliyet göstermek üzere, yetkili kuruluşlar tarafından görevlendirilirler. Yetkili Kuruluşlar kendilerine başvuran onaylanmış kuruluş adayları

¹²⁵ Gül Erkal ve Erhan İlhan Konukseven, "Türkiye'deki Makine Sektöründe CE İşaretleme ve AB Uyumu Konusunda Durum Değerlendirme Çalışması", **Mühendis ve Makine**, Cilt:48, Sayı:574, (2007), s.3.

¹²⁶ Dilber Ulaş ve Bader Arslan, "Avrupa Birliği'ne Tam Üyelik Sürecinde Küçük İşletmeler CE İşaretine Hazır mı? OSTİM'de bir Araştırma", **Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi**, Cilt:4, Sayı:2, (2005), s. 137.

¹²⁷ İTKİB, AR & GE ve Mevzuat Şubesi, CE İşareti, Kullanım Alanları Ve Türkiye'de Durum Konusunda Kısa Bilgiler, 2004, www.itkib.org.tr/ihracat/DisTicaretBilgileri/raporlar/.../ce_itkib.doc, (29.05.2013).

arasından uygun göreceği sayıda onaylanmış kuruluş görevlendirebilir. Yetkili kuruluşlar bu görevlendirmeyi yaparken;

- 4703 sayılı Ürünlere İlişkin Teknik Mevzuatın Hazırlanması ve Uygulanmasına Dair Kanun,
- 4703 sayılı Kanun'un uygulama yönetmeliklerinden Uygunluk Değerlendirme Kuruluşları ile Onaylanmış Kuruluşlara Dair Yönetmelik,
- Yetkili Kuruluşlar tarafından yayımlanan ilgili ürün Yönetmeliği'ne istinaden yayımlanan ve onaylanmış kuruluşların taşıması gereken kriterleri gösteren, mevzuat tarafından belirlenmiş olan kriterlere uygunluk incelemesi yapacaktır.

Üreticinin, herhangi bir onaylanmış kuruluşa başvurmaksızın da ürününe CE işareti iliştirdiği durumlar bulunmaktadır. Bu durum her bir ürün/ürün grubu için ilgili direktiflerde belirtilmektedir. Bu çerçevede, üreticilerin ürettikleri ürünlerle ilgili direktifleri incelemeleri ve ilgili mevzuatı hazırlayarak yürürlüğe koyan kamu kuruluşları ile yakın ilişki kurmaları büyük önem taşımaktadır. Onaylanmış kuruluşların mevcudiyeti tamamen piyasa koşullarına göre şekillenmektedir. Sektörün ihtiyacına ve onaylanmış kuruluş potansiyeline göre yetkili kuruluşun aynı alanda faaliyet göstermek üzere birden fazla onaylanmış kuruluş görevlendirmesi söz konusu olabileceği gibi, bir alanda onaylanmış kuruluş olmak karlı bir faaliyet olarak görülmezse, o alanda hiç onaylanmış kuruluş görevlendirilmeyebilir. Bu durumda, bu alandaki belgelendirme hizmetlerinin AB ülkelerinde yerleşik onaylanmış kuruluşlardan sağlanması söz konusu olacaktır. Bu kuruluşların Türkiye'de temsilcilikleri de bulunabilmektedir¹²⁸.

Onaylanmış Kuruluşların genel olarak bazı sorumlulukları vardır. Bunlar¹²⁹:

- Onaylanmış kuruluşlar kendileri için bildirimde bulunan yetkili organa, piyasa gözetim organlarına ve diğer onaylanmış kuruluşlara ilgili bilgileri sağlamak zorundadırlar.
- Onaylanmış kuruluşlar yetkin, ayırım yapmadan, şeffaf, tarafsız ve bağımsız olarak faaliyet göstermek zorundadırlar.

¹²⁸ Onaylanmış Kuruluşlar, www.kobifinans.com.tr/tr/bilgi_merkezi/02080103/20851, (29.05.2013).

¹²⁹ Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Ölçüler ve Standartlar Genel Müdürlüğü, s.33-34.

- Onaylanmış kuruluşlar, söz konusu direktife göre uygunluk denetimi yapabilmek için ilgili ve yeterli bilgi ve tecrübeye sahip gerekli personel istihdam etmek zorundadırlar.
- Onaylanmış kuruluşlar, uygunluk değerlendirmesi sürecinde elde ettikleri bilgilerin gizli kalmasını temin için gerekli düzenlemeleri yapmak durumundadırlar.
- Onaylanmış kuruluşlar, bildirimde bulunan üye devletin ulusal mevzuatı tarafından sorumluluk garanti edilmiyorsa, yaptıkları mesleki faaliyeti kapsayacak şekilde uygun olarak sigortalanmalıdırlar.
- Onaylanmış kuruluşlar koordinasyon faaliyetlerine katılacaklardır. Doğrudan veya temsil edilmek suretiyle Avrupa standardizasyonu içerisinde yer alacaklar veya aksi takdirde ilgili standartların durumunu bildirdiklerini temin edeceklerdir.
- Onaylanmış kuruluşun öncelikli görevi, direktiflerde tayin edilen şartlarda uygunluk değerlendirme hizmetleri sağlamaktır.
Onaylanmış kuruluşlar, onay aldıkları kapsam içinde kalmak üzere, Topluluk içinde veya haricinde herhangi bir ekonomik faaliyet içerisinde bulunan kişi veya kuruluşa uygunluk değerlendirme hizmeti verebilirler.
- İmalatçılar, uygulanacak direktife göre söz konusu uygunluk değerlendirmesi prosedürünü gerçekleştirmek üzere tayin edilmiş herhangi bir onaylanmış kuruluşu tercih edebilirler.

4.3. TÜRKİYE AÇISINDAN CE İŞARETİ MEVZUATINA UYUMDA YAŞANAN SORUNLAR

Türkiye-AB Gümrük Birliğinin temel hedefini kapsayan *malların serbest dolaşımı ilkesi*, taraflar arasındaki teknik düzenlemelerin birbiriyle uyum içerisinde olmasını gerektirmektedir. Türkiye-AB Gümrük Birliği Anlaşması, 6 Mart 1995 tarihinde Ortaklık Konseyinin 1/95 sayılı kararı ve Avrupa Parlamentosu'nun aynı tarihli onayı ile kabul edilmiş ve 1 Ocak 1996 tarihinde ise uygulamaya konulmuştur¹³⁰.

Ülkemizin AB mevzuatına uyum çalışmalarına bağlı olarak CE işareti kullanımı öngören 25 adet direktifin 24'ü uyumlaştırılmış olduğu ve Yönetmelik olarak yayımlandığı görülmektedir¹³¹.

Aynı zamanda ticarete teknik engellerin kaldırılması açısından önemli bir yer teşkil eden *akreditasyon*, zorunlu bir işlem olmamakla birlikte, tüm gelişmiş ülkelerde olduğu gibi AB üyesi ülkelerde de büyük öneme sahiptir. Laboratuvarların, belgelendirme ve muayene kuruluşlarının üçüncü bir tarafça belirlenen teknik kriterlere göre çalışmasının bağımsız ve objektif bir kuruluş tarafından onaylanması işlemi akreditasyon olarak adlandırılmaktadır¹³².

Türkiye'de de teknik mevzuat uyumu içerisinde akreditasyon konusundaki eksiklik sebebiyle, 1999 yılında Türk Akreditasyon Kurumu (TÜRKAK) kurulmuştur. Uyumlaştırmakla sorumlu olduğumuz AB teknik düzenlemelerinin ortak temel hükümler doğrultusunda uygulanabilmesi, standardizasyon sistemimizin AB sistemine bağlantılı olacak hale getirilmesi ve CE işareti, onaylanmış kuruluşlar, piyasa gözetimi gibi kavramların açıklanması adına Çerçeve Kanun hazırlanmıştır. 4703 sayılı Çerçeve Kanun, ürünlerin piyasaya arz koşullarını, üretici ve dağıtıcıların yükümlülüklerini, uygunluk değerlendirme kuruluşları ile ülkemizde yeni oluşturulacak onaylanmış

¹³⁰ Ahmet Şahinöz, "AB-Türkiye: Ticari İlişkiler ve Gümrük Birliği", *İktisat İşletme ve Finans*, Sayı:219, (2004), s.32.

¹³¹ Ömer Baysan, "Ülkemizin Avrupa Birliği Teknik Mevzuatına Uyum Çalışmaları Çerçevesinde Standartlar ve CE İşareti", İstanbul Sanayi Odası, www.agid.org.tr/data/agid/.../5_Standartlar%20ve%20CE%20Isareti.pdf , (29.05.2013).

¹³² Sadık R. Karluk, *Avrupa Birliği ve Türkiye*, İstanbul: Beta Basım Yayım, 1998, s. 562.

kuruluşların sorumluluklarının tanım ve açıklamalarını, piyasa gözetimi ve denetimi ile ürünün piyasaya arzının yasaklanması, toplatılması ve imha edilmesine ilişkin değerlendirmeleri içermektedir. Daha önce de belirtildiği gibi Çerçeve Kanun'un yürürlüğe girmesi, Türkiye'de CE İşareti uygulamasına tamamiyle geçildiğini göstermemektedir.

Ülkemizde üretilerek iç piyasaya girecek olan ürünlerin CE işareti taşımasının zorunlu hale getirilebilmesi için ilgili bakanlıklar ve kamu kuruluşları tarafından hazırlanan ve ürünlere CE işareti iliştilmesini öngören teknik mevzuatın Türkiye'de tam anlamıyla yürürlüğe girmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Teknik mevzuat uyumunun pratikte uygulanabilir olması adına yalnız direktifleri uyumlaştıran yönetmeliklerin yürürlüğe girmesi yeterli olmamakla birlikte, bu direktiflerin örnek gösterdiği uyumlaştırılmış standartların da ülkemizde Uyumlaştırılmış Türk Standardı haline getirilmesi ve iç mevzuatımıza aktarılmasına gerek duyulmaktadır. Bu, kendi teşkilat yasası ve bu yasaya bağlantılı olarak Çerçeve Kanun'da yapılan görevlendirmeye göre Türk Standartları Enstitüsü tarafından yerine getirildiği görülmektedir¹³³.

2013 yılı itibariyle Türkiye'de CE işareti verebilecek 11 tane onaylanmış kuruluş vardır¹³⁴. 16 Aralık 2006 tarihinde ilk defa TSE 1783 kimlik numarası ile onaylanmış kuruluş olarak atanmıştır. TSE şu anda 4 alanda (Yapı Malzemeleri, Gaz Yakan Cihazlar, Asansörler ve Basıncılı Ekipmanlar) onaylanmış kuruluş olarak görev yapmaktadır.

4.4.CE İŞARETİNİN MALİYET UNSURLARI

CE işaretinin üreticiye maliyeti, ürünün taşıdığı risk derecesine göre takip edilecek olan uygunluk değerlendirme yöntemine, ürünün birden fazla direktif kapsamına girip girmediğine ve uygunluk değerlendirme kuruluşu veya onaylanmış kuruluşun söz konusu ürünle ilgili olarak gerçekleştireceği test, deney ve belgelendirme faaliyetlerinin kapsamına göre farklılık arz etmektedir. CE işareti çalışmaları, firma dışından yetkililer tarafından yapılıyorsa, test ve hizmet bedelleri söz konusudur.

¹³³ Dış Ticaret Müsteşarlığı, www.dtm.gov.tr (29.05.2013).

¹³⁴ <http://sgm.sanayi.gov.tr/Files/Documents/sanayi-ve-ticaret-bakanli-12042011110027.pdf>, (14.08.2013).

Kendisi alışmaları yürütüyorsa, harcayacağı işgücü, olası yeni tasarımı getireceği maliyetler düşünülebilir. Maliyetlerde, ürünün kompleks olma özelliği, risk derecesi ve halihazırda istenen koşullara ne derece uyduğu belirleyicidir. Eğer rn için EN 29000 standardı varsa, birçok testin yapılmasına gerek kalmaz. Standart uygulaması olan firmaların, CE işareti için istenen koşulları çok kısa sürede tamamlaması mümkündür. Riskli ürünlerde onaylanmış kuruluştan uygunluk beyanı onayı almak isteyen üreticiler, onaylanmış kuruluşlara da hizmet bedeli ödemek zorundadır¹³⁵.

CE işareti gerektiren ürünlerde, işaretin kullanımı ile ilgili maliyetler;

- rn eşitliliği ve sayısı,
- Mamulün ilgili ürün ve güvenlik standartlarına uygunluğu veya direktiflerdeki temel gerekleri ne ölçüde yerine getirebildiği,
- Ürünün risk derecesi, uygunluk değerlendirme prosedürü,
- ISO 9000 Kalite Yönetim Sisteminin varlığı,
- Firmanın uygunluk değerlendirme (test-muayene) imkanları,
- İşgücü ve CE işareti ile ilgili dışarıdan bir eğitim, uzmanlık hizmeti alıp almadığı gibi kriterlerle doğrudan ilgilidir.

Diğer taraftan, Türkiye’de yeterli onaylanmış kuruluşların bulunmaması nedeniyle ve güvenlik kriterleri ile ilgili test ve muayene hizmetinin yurtdışından temin edilme zorunluluğu gibi hallerde CE işareti kullanım maliyetleri artacaktır. Ancak firmanın ISO 9000 Kalite Yönetim Sistemi’ne sahip olması, kendi test ve muayene imkanlarının olması, ürünün temel güvenlik gereklerini karşılayabilmesi, standarda uygun üretim yapması bu maliyetleri dřrecektir¹³⁶.

¹³⁵CE Belgesi (İşareti) ve Uygulamaları, www.bursaekonomi.com.tr/default.asp?page=newsopen.asp...356... (29.05.2013).

¹³⁶ İSO, Türkiye’nin Avrupa Birliği Teknik Mevzuatına Uyum alışmaları ve CE İşareti, s.29-30.

4.4.1. 4703 Sayılı Çerçeve Kanun'un Türkiye Ekonomisine Etkisi

Çerçeve Kanun'un yasalaşması ile birlikte, Türkiye-AB Gümrük Birliği kapsamında teknik mevzuat uyumu konusundaki taahhütlerin yerine getirilmesi ve Türkiye'de AB sistemine paralel bir standardizasyon sistemi oluşturulması için gerekli hukuki altyapı sağlanmış ve uygulamaya ilişkin ortak kurallar belirlenmiştir¹³⁷.

AB standardizasyon sistemine paralel bir sistemin Türkiye'de uygulanması ile Türk sanayinin yapısı, yüksek teknolojiye sahip ve yüksek katma değerli ürünler üreten bir şekle dönüşecektir. Bu dönüşüm, üretim ve istihdamda önemli bir paya sahip KOBİ'lerin de teknolojik kapasitelerinin artmasını sağlayacaktır. Teknik mevzuat uyumunun tamamlanması ve TÜRKA'ın faaliyete geçmesi ile birlikte oluşturulacak yeni sistem sayesinde, Türkiye'nin dünya piyasalarına entegrasyonunun sağlanması yönünde önemli bir mesafe alınmış olacaktır. Test, muayene ve belgelendirme kuruluşları AB'ye ihracat gerçekleştirecek üçüncü ülke üreticilerine de hizmet verebilecek ve bu da Türkiye ekonomisine olumlu bir şekilde yansımaya sahip olacaktır. İç piyasada yerli ürünlerin ithal ürünler karşısındaki rekabet gücü, dış piyasalarda da Türk ürünlerinin pazar payı giderek artacaktır. Tüm ürünlerin ilgili teknik düzenlemeler ve ürün güvenliğine ilişkin kriterler çerçevesinde üretilerek piyasaya sunulacak olması, tüketicilerin giderek daha yaygın bir biçimde dünya standartlarında ve daha kaliteli ürünleri kullanmalarına imkan tanıyacaktır.

Türkiye'nin dünya piyasaları ve AB ile bütünleşme konusundaki hedefi değişmediği sürece, gerçekleştirilecek bütün uyum çalışmalarının uzun vadede sağlayacağı olumlu etkilerin, kısa vadeli sorunlardan daha fazla dikkate alınması gerekmektedir. Türkiye'nin bölgesel entegrasyonların etkisinin giderek arttığı dünya ticaretinden daha fazla pay almasının yollarından birisi, bu entegrasyona dahil olma konusunda gerekli çabayı göstermesidir. Standardizasyon konusundaki çok karmaşık olan sistemlerin, Türkiye'nin dış ticaret hacminin hemen hemen yarısını gerçekleştirdiği AB tarafından belirlendiği dikkate alındığında, karar alma mekanizmalarında yer

¹³⁷ DTM, *Kanun Hakkında Soru ve Cevaplar*, www.tebar.com.tr/dosyalar/ss.doc, (29.05.2013).

alacağı zamana kadar Türkiye ekonomisindeki tüm kesimler tarafından öğrenilmesi ve hakkıyla uygulanması sürecinin bir an önce başlatılması gerekmektedir¹³⁸.

Türkiye'nin AB standardizasyon sistemine uyumunu sağlamak ve denetlemek amacıyla, *Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Piyasa Gözetimi ve Denetimi Yönetmeliği*, Çerçeve Kanun'a dayanarak ilk olarak 2003 yılında yürürlüğe girmiş, daha sonra 2012 yılında revize edilmiştir. Bu Yönetmeliğin 5. maddesinde; *"Piyasa gözetimi ve denetimi; ürünün piyasaya arzı veya dağıtımı aşamasında, ürün piyasada veya gerektiğinde kullanımda iken, ilgili teknik düzenlemeye uygun olarak üretilip üretilmediğini, güvenli olup olmadığını denetlemek veya denetlettirmek; güvenli olmayan ürünlerin güvenli hale getirilmesini temin etmek, gerektiğinde yaptırımlar uygulanmasını sağlamak amacıyla Bakanlık tarafından yapılacak her türlü faaliyeti kapsar."* denilmektedir¹³⁹.

Ayrıca aynı maddede; *"Teknik düzenlemelere uygun ürünlerin güvenli olduğu kabul edilir. Teknik düzenlemenin bulunmadığı hallerde, ürünün güvenli olup olmadığı; Türk Standartları Enstitüsü tarafından Türk Standardı olarak kabul edilen bir Avrupa standardına karşılık gelen ulusal standartlar veya mevcut olması halinde Avrupa Birliği teknik özellikleri; bunların olmaması halinde ise Türk Standartları Enstitüsü tarafından Türk Standardı olarak kabul edilen diğer ulusal standartlar veya ilgili sektördeki sağlık ve güvenlik konularına ilişkin iyi uygulama kodu veya bilim ve teknoloji düzeyi veya tüketicinin güvenliğe ilişkin makul beklentisi dikkate alınarak değerlendirilir."* şeklinde belirtilmektedir.

Piyasa Denetimi ve Gözetimi Yönetmeliği'ne göre; yapılan denetimlere ilişkin her yıl Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından raporlar yayınlanmaktadır. 2011 yılı içinde piyasada denetlenen ürünlere ait tablo aşağıda yer almaktadır.

¹³⁸ Dış Ticaret Müsteşarlığı, s.3.

¹³⁹ Resmi Gazete, *Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Tarafından Yapılacak Piyasa Gözetimi Ve Denetimine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik*, Sayı: 25684, www.sanayi.gov.tr/.../piyasa-gozetimi-ve-deneti-02102012151537.docx, (29.05.2013).

Tablo 2: 2011 Yılına Ait Toplam Denetlenen Ürünler İçinde Uygunsuz/Güvensiz Bulunanların Payı

	Toplam denetlenen ürün sayısı	Uygunsuz Güvensiz bulunan ürün sayısı	Uygunsuz Güvensiz bulunan ürünlerin toplam ürünlere oranı
Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (Yasal metroloji hariç)	53.794	4.850	9
Sağlık Bakanlığı	32.217	2.470	8
Gümrük ve Ticaret Bakanlığı	617	66	11
Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı	277	22	8
Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (Yapı Malzemeleri)	6.951	2.337	34
Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu	777	73	9
Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	871	140	16
TOPLAM	95.504	9.958	10

Kaynak: T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı, Türkiye'nin 2011 yılı Piyasa Denetimi ve Gözetimi Raporu, Ankara, 2011, s.24.

Tabloda ismi geçen 7 kuruluş tarafından denetlenen ürünler içinde uygunsuz/güvensiz bulunanların oranı 2011 yılında %10 olarak gerçekleşmiştir. 2010 yılında % 7 olarak gerçekleşen bu oranda bir artış söz konusudur.

Toplam denetlenen ürün sayısında bir azalış olmasına rağmen Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından uygunsuzluğu/güvensizliği tespit edilen ürün sayısının toplam denetlenen ürün sayısına oranı geçen seneye göre artarak %6'dan %9'a yükselmiştir.

Kuruluşlar tarafından ürün grubu bazında en yüksek para cezası uygulanan sektörlere bakıldığında,

- Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nda *asansörlerde* 372.623 TL,
- Sağlık Bakanlığı'nda *oyuncaklarda* 271.194 TL, *tıbbi cihazlar*, *kozmetikler* ve *deterjanlar* için toplam 1.380.890 TL,

Yukarıda sayılan ürün gruplarından asansörler, oyuncaklar ve tıbbi cihazlar CE işareti gerektiren ürün gruplarındandır.

4.5. CE İŞARETİ GEREKTİREN ÜRÜN GRUPLARININ DIŞ TİCARET AÇISINDAN İNCELENMESİ

4.5.1. Türkiye ve Avrupa Birliği ile İlgili Dış Ticaret Verileri

Türkiye-AB Gümrük Birliği'nin tamamlanmasına ilişkin 6 Mart 1995 tarihli Ortaklık Konseyi Kararı çerçevesinde 1.1.1996 tarihinde tesis edilen Gümrük Birliği; Türkiye'nin, Avrupa ile bütünleşme politikası doğrultusunda kaydedilen önemli bir aşamayı ifade etmektedir. Bu tarihten sonra Türkiye, AB'den ithalatta gümrük ve eş etkili vergiler sıfırlanmıştır. Türkiye'nin dış ticaretinde Gümrük Birliği'nin önemli bir dönüm noktası olması nedeniyle, *1996 öncesi-1996 sonrası* ayrımı önem kazanmaktadır. Bunun yanı sıra rakamların değerlendirilmesinde Türkiye'nin ekonomik yapısı ve dünyadaki gelişmeler de göz ardı edilmemelidir. Aksi halde değişmelerin sadece Gümrük Birliği ve AB ile uyum politikalarına dayandırılması gerçekçi olmayan sonuçlar verecektir.

1996 yılı dış ticaret rakamları incelendiğinde toplam ithalattaki geçen yıla oranla yıllık %22'lik artışa karşın, ihracattaki yıllık %7'lik artış Gümrük Birliği'nin, ilk yıllarında AB'den ithalatı arttırıcı yönde bir etkisinin olduğunu ifade etmektedir (Tablo 3). Söz konusu yüksek ithalat artışının büyük ölçüde AB kaynaklı olduğu söylenebilir. Ancak, Türkiye ekonomisinin rekabet gücünün AB ekonomisine göre daha düşük olması ve Türkiye'nin gerekli tavizleri ancak geçiş döneminin sonunda (her direktif için farklı tarihler belirlenmiştir) tanımış olması neticesinde, başlangıçta ithalatın ihracattan hızlı artması Gümrük Birliği'ne geçişin beklenen bir sonucu olmaktadır.

Tablo 3'te Türkiye'nin AB ve diğer ülke grupları ile gerçekleştirdiği toplam ithalat rakamları verilmiştir. Bu rakamlara göre; AB, Türkiye'nin ithalat sıralamasında ilk sırada yer almaktadır. Tablo 4'de Türkiye'nin AB ile gerçekleştirdiği ihracat rakamları verilmiştir. Bu rakamlara göre; yine ithalatta olduğu gibi AB, Türkiye'nin ihracat sıralamasında ilk sırada yer almaktadır. AB, Türkiye'nin önemli bir dış ticaret aktörü olduğundan, AB'nin ortak ticaret politikası gereği yaptığı düzenlemeler Türkiye'yi önemli ölçüde etkilemektedir.

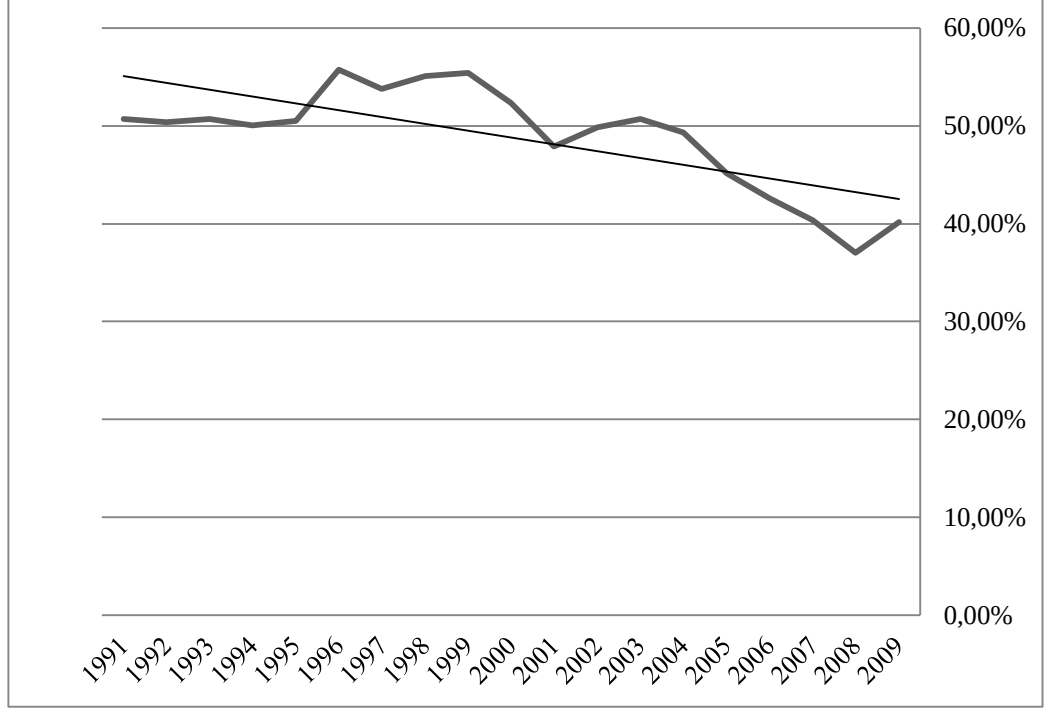
Tablo 3: AB ile Yapılan İthalatın Türkiye'nin Toplam İthalatına Oranı

Yıllar	Toplam ithalat (.000\$)	AB ülkeleri 27 üye (.000\$)	Diğer Ülke Grupları Toplamı	AB'ye yapılan ithalatın toplam ithalata oranı
2012	236.545.140	87.447.695	148.887.679	36,96 %
2011	240.841.676	91.128.441	149.402.270	37,83 %
2010	185.544.331	72.179.705	113.153.278	38,90 %
2009	140.928.382	56.587.607	84.312.119	40,15%
2008	201.963.574	74.802.380	127.450.130	37,04%
2007	170.062.715	68.611.562	101.590.406	40,34%
2006	139.576.174	59.400.922	80.128.587	42,56%
2005	116.774.151	52.695.793	63.992.789	45,13%
2004	97.539.766	48.102.744	49.408.866	49,32%
2003	69.339.692	35.140.139	34.182.856	50,68%
2002	51.553.797	25.688.833	25.855.576	49,83%
2001	41.399.083	19.823.457	21.558.296	47,88%
2000	54.502.821	28.526.902	25.950.544	52,34%
1999	40.671.272	22.537.831	18.133.441	55,40%
1998	45.921.392	25.296.961	20.624.431	55,06%
1997	48.558.721	26 127.526	22.431.195	53,79%
1996	43.626.642	24 349.181	19.277.461	55,75%
1995	35.709.010	18.024.576	17.684.434	50,48 %

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, Ülke Gruplarına Göre İthalat, Temmuz 2013 verilerinden derlenmiştir.

Türkiye'nin AB ile gerçekleştirdiği ithalata bakıldığında, Gümrük Birliği'nin yürürlüğe girdiği tarih olan 1996 yılından itibaren azalış eğilimi görülmektedir. CE işaretinin yürürlüğe girdiği tarih olan 2002 yılından itibaren de aynı şekilde azalış eğilimi mevcuttur. Söz konusu eğilim Şekil 3'den de incelenebilir. Gümrük Birliği Anlaşması'nın imzalandığı 1996'da Türkiye'nin toplam ithalatında AB'nin payı yüzde 56 iken, bu oran 2012 yılında yüzde 37'ye kadar gerilemiştir. Ancak 2001 yılında Türkiye'de yaşanan ekonomik krizin etkisi de şekilde açıkça görülmektedir. 2001 yılında AB'ne yapılan ithalat oranında bir önceki yıla göre % 5 oranında azalış olmuştur. Bunun yanı sıra, 2008 yılında, dünyada yaşanan krizin de etkisiyle ithalat oranında ciddi bir azalma olmuştur.

Şekil 3: AB ile Yapılan İthalatın Türkiye'nin Toplam İthalatına Oranı (1991-2009)

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, Ülke Gruplarına Göre İthalat, Temmuz 2013 verilerinden derlenmiştir.

Tablo 4: AB ile Yapılan İhracatın Türkiye'nin Toplam İhracatına Oranı

Yıllar	Toplam ihracat (.000\$)	AB ülkeleri (27 üye- .000\$)	AB'ye yapılan ihracatın toplam ihracata oranı
2012	152.461.736	59.197.801	38,82 %
2011	134.906.868	62.347.441	46,21 %
2010	113.883.219	52.685.304	46,26 %
2009	102.142.474	46.977.200	45,99 %
2008	132.027.196	63.390.419	48,01 %
2007	107.271.750	60.398.502	56,30 %
2006	85.534.676	47.934.746	56,04 %
2005	73.476.408	41.364.962	56,30 %
2004	63.167.153	36.580.859	57,91 %
2003	47.252.836	27.393.762	57,97 %
2002	36.059.089	20.415.034	56,62 %
2001	31.334.216	17.545.567	55,99 %
2000	27.774.906	15.664.421	56,40 %
1999	26.587.225	15.424.238	58,01 %
1998	26.973.952	14.809.293	54,90 %
1997	26.261.072	13.434.739	51,16 %
1996	23.224.465	12.563.345	54,10 %

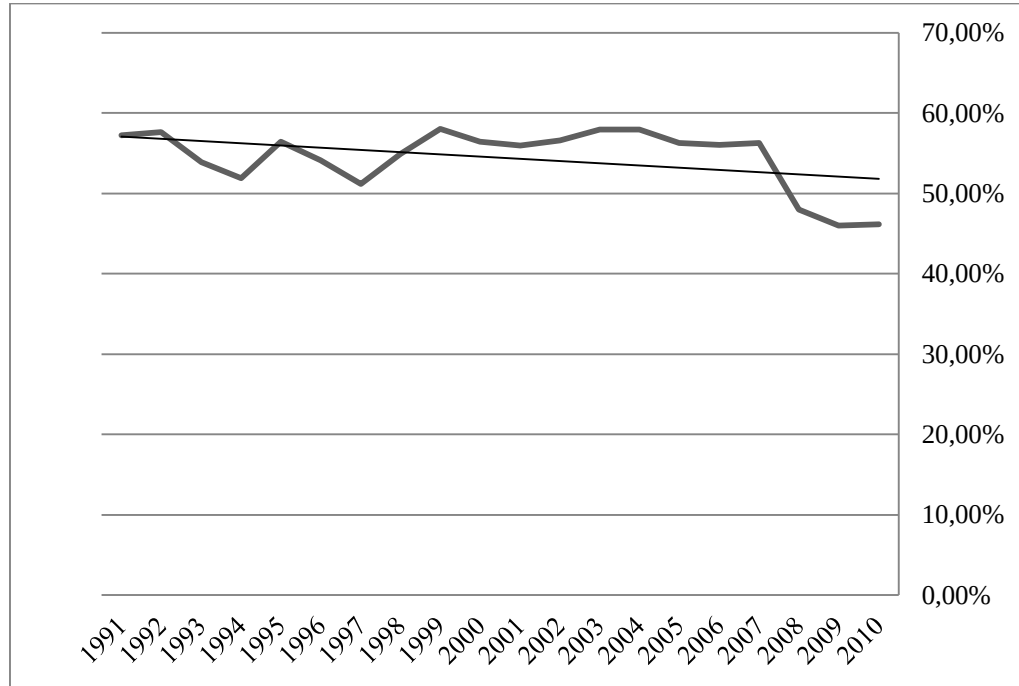
Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, Ülke Gruplarına Göre İhracat, Temmuz 2013 verilerinden derlenmiştir.

Türkiye'nin toplam ihracatı, Gümrük Birliği'ni takip eden ilk yıllarda beklenenin altında bir artış göstermiştir. Gümrük Birliği sonrası dönemdeki ihracat rakamları incelendiğinde, AB'ne yapılan ihracatta, 2001 yılına kadar görülen sınırlı değişimlere karşın, 2001 krizi sonrasında Türkiye'nin toplam ihracatında kayda değer bir artış eğilimi gözlemlenmiştir. Nitekim 2001 krizi sonucu daralan iç talep pek çok Türk firmasını ihracata yöneltirken, halihazırda ihracat yapan firmaları ise toplam satışları içerisindeki ihracat payını arttırmalarına teşvik etmiştir. Ayrıca 2001 yılında gerçekleşen devalüasyon sonucu Türk firmalarının uluslararası pazarlarda daha rekabetçi hale gelmesi de ihracat artışını destekleyici bir diğer unsur olmuş, sonraki

yıllarda Türk Lirası'nın değerlenmesine karşın ihracattaki bu artış eğilimi değişmemiştir.

Gümrük Birliği'nin imzalandığı 1996'yı izleyen dönemde AB'ye ihracatta sürekli bir artış beklenmiş, ancak beklenen gerçekleşmemiştir. Veriler karşılıklı bağımlılığın giderek azaldığını da ortaya koymuştur. Gümrük Birliği Anlaşması'nın imzalandığı 1996'da Türkiye, her 100 dolarlık ihracatının 54 dolarını AB ülkelerine gerçekleştirirken, bu oran 2012 yılına gelindiğinde yüzde 38.8'e kadar düşmüştür.

Şekil 4: AB ile Yapılan İhracatın Türkiye'nin Toplam İhracatına Oranı

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, Ülke Gruplarına Göre İhracat, Temmuz 2013 verilerinden derlenmiştir.

4.5.2. CE İşareti Gerektiren Ürün Grupları ile İlgili Dış Ticaret Verileri

CE işareti gerektiren ürün gruplarının ithalat ve ihracat rakamlarını veri olarak elde edebilmek için, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) veri tabanında yer alan *fasıllara göre ihracat rakamlarından* CE işareti taşıması gereken ürün grupları seçilmiştir. Bu ürün grupları EK 1’de verilmiştir. Daha sonra bu ürün gruplarının ihracat/ithalat rakamları toplanarak, Türkiye’nin toplam ihracatı/ithalatı içindeki payı bulunmuştur. Tablo 5’de “CE İşareti Gerektiren Ürün Gruplarının Toplam İhracat İçindeki Payı”, Tablo 6’da “CE İşareti Gerektiren Ürün Gruplarının Toplam İthalat İçindeki Payı” yer almaktadır.

Tablo 5: CE İşareti Gerektiren Ürün Gruplarının Toplam İhracat İçindeki Payı

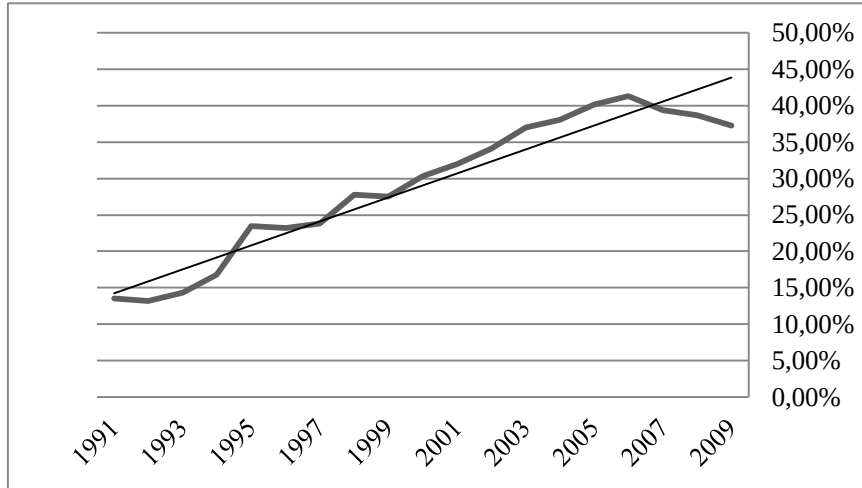
YILLAR	Toplam İhracat (.000\$)	CE İşareti Gerektiren Ürün Gruplarının Toplam İhracat İçindeki Payı (.000\$)	CE İşareti Gerektiren Ürün Gruplarının Toplam İhracata Oranı
2012	152.461.737	60.278.065	39,53 %
2011	134.906.869	58.176.867	43,12 %
2010	113.883.219	49.136.092	43,14 %
2009	102.142.474	39.496.088	38,67 %
2008	132.027.196	52.010.384	39,39 %
2007	107.271.750	44.281.466	41,28 %
2006	85.534.676	34.357.094	40,17 %
2005	73.476.408	27.966.090	38,06 %
2004	63.167.153	23.385.945	37,02 %
2003	47.252.836	16.101.926	34,08 %
2002	36.059.089	11.522.659	31,95 %
2001	31.334.216	9.505.178	30,33 %
2000	27.774.906	7.644.458	27,52 %
1999	26.587.225	7.387.895	27,79 %
1998	26.973.952	6.416.892	23,79 %
1997	26.261.072	6.091.810	23,20 %
1996	23.224.465	5.443.539	23,44 %

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, Fasıllara Göre Dış Ticaret İstatistikleri, Temmuz 2013 verilerinden derlenmiştir.

Gümrük Birliği'nin yürürlüğe girdiği tarih olan, 1996 yılından 2000 yılına kadar CE işareti gerektiren ürün gruplarının toplam ihracata oranı %23'den %27'ye yükselmiştir. 2000 yılından itibaren ise, artış %10 oranına ulaşmıştır. Bu artış eğiliminin (Tablo 5'ten de izlenebileceği gibi) Türkiye'nin toplam ihracat hacminin artmasından kaynaklandığını söyleyebiliriz. 1996 yılında 23 milyar ABD doları olan Türkiye'nin toplam ihracat hacmi, 2000 yılına gelindiğinde 27 milyar ABD doları, 2008 yılına kadar ise 132 milyar ABD dolarını bulmuştur.

1/95 nolu Ortaklık Konseyi kararıyla Türkiye 2001 yılına kadar mevzuatını, teknik engellerin kaldırılması konusundaki Topluluk hukukuyla tamamen uyumlu hale getirmeyi taahhüt etmiştir. Türkiye'nin 2001 yılına kadar gerekli mevzuat değişiklikleri konusunda çalışmalarını sürdürmesi nedeniyle, 1996 yılında yürürlüğe giren Gümrük Birliği'nin ilk etapta olumlu etkileri görülebilmiştir. Hem Gümrük Birliği'nin hem de AB teknik mevzuatına uyumun 2005 yılına kadar Türkiye-AB ihracatına çok büyük artışlar sağlamadığını da söyleyebiliriz. Bu süreç içerisinde 2002 yılından itibaren CE işaretinin yürürlüğe girmiş ve ürün gruplarında geçiş süreleri belirlenerek teknik mevzuata uyumun tamamlanması öngörülmüştür. 2002 yılından itibaren CE işareti gerektiren ürün gruplarının da %6'lık bir artış olmasına rağmen, yine de bu ürün gruplarının toplam ihracatımızdaki payı %40'ların altında kalmaktadır.

**Şekil 5: CE İşareti Gerektiren Ürün Gruplarının Toplam İhracata Oranı
(1991-2009)**

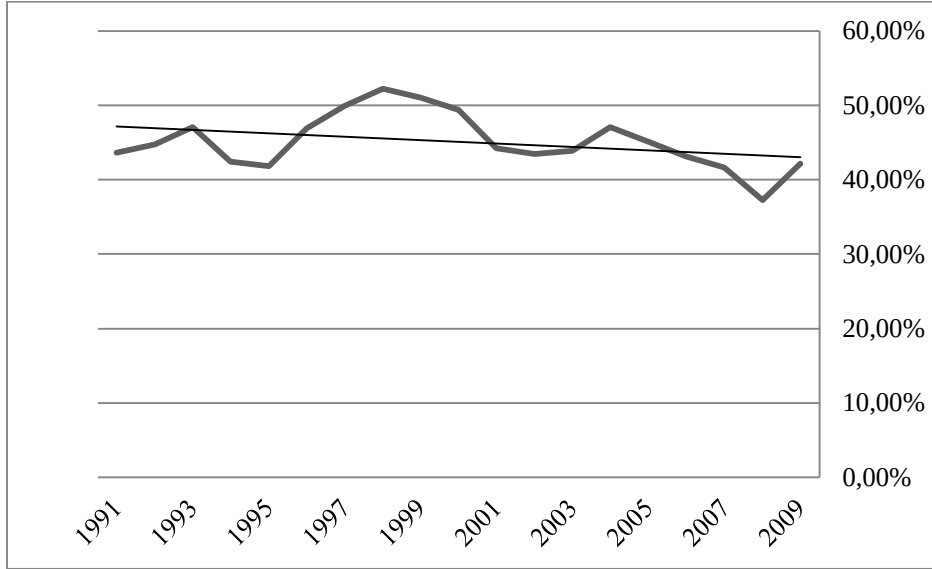
Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, Fasıllara Göre Dış Ticaret İstatistikleri, Temmuz 2013 verilerinden derlenmiştir.

Tablo 6: CE İşareti Gerektiren Ürün Gruplarının Toplam İthalat İçindeki Payı

YILLAR	Toplam İthalat (.000\$)	CE İşareti Gerektiren Ürün Gruplarının Toplam İthalat İçindeki Payı (.000\$)	CE İşareti Gerektiren Ürün Gruplarının Toplam İthalata Oranı
2012	236.545.141	96.763.798	40,90 %
2011	240.841.676	103.737.542	43,07 %
2010	185.544.332	83.516.442	45,01 %
2009	140.928.382	59.451.831	42,19 %
2008	201.963.574	75.243.833	37,26 %
2007	170.062.715	70.858.618	41,67 %
2006	139.576.174	60.175.516	43,11 %
2005	116.774.151	52.666.961	45,10 %
2004	97.539.766	45.911.823	47,07 %
2003	69.339.692	30.408.616	43,85 %
2002	51.553.797	22.420.375	43,49 %
2001	41.399.083	18.321.242	44,26 %
2000	54.502.821	26.932.862	49,42 %
1999	40.671.272	20.759.739	51,04 %
1998	45.921.392	23.970.725	52,20 %
1997	48.558.721	24.220.500	49,88 %
1996	43.626.642	20.465.485	46,91 %

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, Fasıllara Göre Dış Ticaret İstatistikleri, Temmuz 2013 verilerinden derlenmiştir.

**Şekil 6:CE İşareti Gerektiren Ürün Gruplarının Toplam İthalata Oranı
(1991- 2009)**

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, Fasıllara Göre Dış Ticaret İstatistikleri, Temmuz 2013 verilerinden derlenmiştir.

CE işareti gerektiren ürün gruplarının toplam ithalata oranına bakıldığında düşüş görülmektedir. CE işareti gerektiren ürün gruplarının toplam ithalat içindeki payı, genel itibarıyla azalmaktadır. Gümrük Birliği yürürlüğe girdikten sonraki tarih olan 1998 yılında en yüksek değerine ulaşmış bundan sonra azalış eğilimine geçmiştir. Bu ürün gruplarında, 2002 ve 2003 yıllarında sabit oranlarda ithalat yapılmıştır. Bu durgunluğa sebep olarak, CE işaretinin yürürlüğe girmesi gösterilebilir. Bunun yanı sıra, CE işaretinin yürürlüğe girmesinden itibaren, 1998 yılındaki değerlere on yılı aşkın bir süredir ulaşamamıştır.

Oysaki ülkelerden en fazla ithal edilen mal gruplarına baktığımızda 2005’de ithal edilen ilk üç mal grubu sırasıyla “nükleer reaktör, kazan, makine ve cihazlar”, “motorlu kara taşıtları” ve “elektrikli makine ve cihazlar” olmuştur. Çin’den yapılan

ithalattaki ilk üç mal grubu da aynıdır¹⁴⁰. Ayrıca oyuncaklar, oyun ve spor malzemeleri, aksam ve parçaları grubu da Çin'den ithal edilen ürün gruplarındandır. Bu ürün grupları CE işareti gerektiren ürün gruplarındandır ve ithal edilen ürünlerin onaylanmış kuruluşlardan alınmış test raporlarının bulunması, üzerlerinde CE işaretinin olması gerekmektedir. Ancak bu ürün gruplarının piyasa denetim ve gözetimleri sonucunda piyasadan toplatılan, para cezası alanların Çin menşeli ürünler olduğu görülmektedir. Bu ürünlerin, insan can ve mal güvenliği, bitki ve hayvan varlığı ile çevreye zarar vermeyecek ürünler olmaması nedenle piyasadan toplatılmaktadır. Bu durum Türkiye'nin ithalatını sekteye uğratmaktadır. Fakat burada üzerinde durulması gereken konu, CE işareti nedeniyle ithalatın azalması veya artışı değil, CE işaretinin insan can ve mal güvenliğine daha fazla önem verilmesini teşvik edici bir simge olmasıdır. Böylece, Türkiye'nin üçüncü ülkelerden ithalatında CE işareti talep etmesi ve ithalatçı firmaların test raporları konusunda daha hassas davranmaları gerektiği ortaya çıkmaktadır.

¹⁴⁰ Lerzan, N. Özkale ve Fatma Nur Karaman, "Gümrük Birliği'nin Statik Etkileri" **T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı, Uluslararası Ekonomi ve Dış Ticaret Politikaları**, Yıl: 1, Sayı: 1, (2006), s.124.

SONUÇ

Türkiye'nin uzun yıllardır Avrupa Birliği'ne katılmak için yoğun uğraşlar verdiği göz önüne alındığında, yaşanan uyum sürecinde halen bazı aksaklıklar bulunmaktadır.

Türkiye, AB için 1/95 No.lu Ortaklık Konseyi Kararı kapsamında hem bir *ortak*, hem de tam üyeliğinin tamamlanmamasından dolayı bir *üçüncü ülke* statüsündedir. Bu bağlamda hem AB'nin getirmiş olduğu yükümlülükleri üstlenirken, hem de ortak ülkelerle eşit statüde olmamasından dolayı onlarla rekabet edebilirliği geride kalmaktadır. Gümrük Birliği'nin imzalandığı 1996'yı izleyen dönemde AB'ye ihracatta sürekli bir artış beklenmiş, ancak açıklanan verilerde beklenen gerçekleşmemiştir. Dış ticaretteki *negatif denge* son beş yılda hızla artmıştır. 1996-2009 arasında yıllık ortalama 10 milyar dolar seviyesinde açık verilirken, 2012'de 28.2 milyar dolar olmuştur. 1996'dan 2013'ün mayıs sonuna kadar verilen cari açık ise 221 milyar doları aşmıştır.

Türkiye, Gümrük Birliği Anlaşması'nı imzalarken AB ile ticaretin artacağı ve taraflar arasındaki ekonomik ve ticari ilişkilerin en üst düzeye çıkacağı varsayılmaktadı. Oysa çalışmada incelenen veriler karşılıklı bağımlılığın giderek azaldığını ortaya koymuştur. Türkiye-AB Gümrük Birliğinin temel hedefini kapsayan *malların serbest dolaşımı ilkesi*, taraflar arasındaki teknik düzenlemelerin birbiriyle uyum içerisinde olmasını gerektirmektedir. Bu bağlamda, ülkemizin AB mevzuatına uyum çalışmalarına bağlı olarak CE işareti ile ilgili Yönetmelikler yayımlanmıştır. CE işaretinin yürürlüğe girmesinden itibaren, CE işareti gerektiren ürün gruplarının ithalatında istenilen oranlara on yılı aşkın bir süredir ulaşamamıştır.

Bu çalışmada incelenen olgu; Türkiye'nin AB'ye uyum sürecinde yaşadığı sıkıntıların bir de "CE işareti" boyutu bulunmasıdır. Üreticilerin rekabet gücünün artırılmasını sağlamak amacıyla, Türkiye'nin de, AB'nin sanayicilere yönelik getirmiş olduğu mevcut standartları uygulaması gerekmektedir.

Bu çalışma ile elde edilen sonuçlar, CE işaretinin olumsuz ve olumlu yönleri şeklinde ortaya konulmuştur. CE işaretine “dış ticaret engeli” olarak baktığımızda öncelikli olarak ortaya çıkan yönler şunlardır;

Öncelikle, Türkiye’de CE Uygunluk Değerlendirmesi yapabilecek Onaylanmış Kuruluş sayısının yeterli olmaması, üreticilerin mevzuat ile ilgili bilgi yetersizliği ve kalifiye eleman eksikliği ve TSE ile EN standartlarının tümü uyumlu hale getirilmediğinden çifte kontrol yapılması nedenlerinden dolayı, CE işareti, üreticilere artı maliyet ve zamana neden olmakta, bu nedenle üreticilerin piyasa rekabet güçleri azalmaktadır.

Ayrıca, CE mevzuatı, ürün güvenliği, üretici sorumluluğu gibi, tezde ayrıntılı olarak anlatılan konulara tam anlamıyla hakim olmadan, CE işaretinin şekil şartları ile çok daha fazla ilgilenerek de zaman kaybına neden olunmaktadır (CE işaretinin ürün üzerine iliştiirildiği etiketteki boyutlar ile ilgili milimetrik hesaplamalar yapılmaktadır). Bunun yanı sıra, kamuda konu ile ilgili bürokrasi yavaş işlemekte, üçüncü ülkelerden CE işaretlemesine sahip ürünleri ithal eden firmaların, Gümrük Müdürlüğü’nden önce Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından değerlendirilen, CE işareti uygunluk dosyaları geç kontrol edilmektedir. Bu süreç ithal edilen ürünlerin Gümrük Müdürlüğü’nde daha fazla kalmasına ve piyasaya arzının gecikmesine neden olmaktadır.

CE işaretinin Türkiye’nin dış ticaretinde yarattığı olumlu sonuçlar ise; öncelikle bu süreç tamamlandığında Türkiye’nin, AB ülkeleri ile rekabet gücüne sahip olmasıdır. CE işareti uygulamaları AB standartlarına ulaşmak anlamında ciddi bir uygulamadır. Ayrıca AB ile gerçekleştirilecek ticaret daha sorunsuz bir düzeyde yapılarak, dış ticaret payları karşılıklı olarak artacaktır. Bunun yanı sıra, Türkiye de üçüncü ülkelerden CE talep ederek, ülkeye kaliteli ve güvenli ürün girişi sağlanacaktır.

Elde edilen sonuçlar itibariyle; CE işaretinin, Türkiye’nin karşısında henüz AB müktesebatına uyumunu tamamlamaması nedeniyle, dış ticaretinde bir engel olarak bulunduğunu söyleyebiliriz. Ancak AB’nin dünya ticaretinde sahip olduğu nüfuz dikkate alındığında ve Türkiye’nin AB’ye tam üyelik yolunda ilerlediği

düşünüldüğünde; tüm bu süreçler tamamlanarak CE İşaretinin bir dış ticaret engeli olmaktan çıkarılması ve Türkiye lehine bir standart haline getirilmesi sağlanmalıdır.

EKLER

EK 1: Yeni Yaklaşım Direktifleri Kapsamına Giren Ürün Grupları

Her direktif kendi kapsamına giren ürünleri tanımlar. Bu ek söz konusu direktiflerin kapsamına giren ürünlerin ayrıntılı bir listesi değildir ve bazı direktiflerin belli bazı ürünleri, bu ürünler direktifteki ürün tanımı ile uyumlu olduğu halde, kapsam dışında bıraktığı dikkate alınmamıştır.

Direktif No	Direktifin Adı
73/23/EEC	Alçak Gerilim Ekipmanı
87/404/EEC	Basit Basınçlı Kaplar
88/378/EEC	Oyuncaklar
89/106/EEC	İnşaat Malzemeleri
89/336/EEC	Elektromanyetik Uyumluluk
98/37/EC	Makineler
88/686/EEC	Kişisel Koruyucu Donanımlar
90/384/EEC	Otomatik Olmayan Tartı Aletleri
90/385/EEC	Vücuda Yerleştirilebilir Aktif Tıbbi Cihazlar
90/396/EEC	Gaz Yakan Cihazlar
92/42/EEC	Sıcak Su Kazanları
93/15/EEC	Sivil Kullanım Amaçlı Patlayıcılar
93/42/EEC	Tıbbi Cihazlar
94/9/EC	Muhtemel Patlayıcı Ortamlarda Kullanılan Ekipmanlar
94/25/EC	Gezi Amaçlı Tekneler
95/16/EC	Asansörler
96/57/EC	Dondurucular
97/23/EC	Basınçlı Ekipmanlar
98/13/EC	Telekomünikasyon Terminal Ekipmanları
98/79/EC	İn vitro Tıbbi Tanı Cihazları
99/5/EC	Telsiz ve Telekomünikasyon Terminal Ekipmanları

KAYNAKÇA

Kitaplar

Akın, Hakan. **Yeni İşim Dış Ticaret**. 4.Baskı, Ankara: Elma Yayınevi, 2013.

Baysan, Ömer ve Civelek, Osman. **Türkiye'nin Avrupa Birliği Teknik Mevzuatına Uyum Çalışmaları ve CE İşareti**. İstanbul: İstanbul Sanayi Odası, Ağustos 2004.

Bertran, Derya. **CE Rehberi**. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları, Mart 1998.

Çelik, Adnan. **Kalite Yönetim Sistemi ve CE işareti Uygulamaları**. Ankara: Gazi Kitabevi, 2006.

Çeşmecioğlu, Senem. **CE Rehberi**. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası, 2004.

Çetinkaya, Kerim. **Toplam Tasarım**. Ankara: Gazi Büro Kitabevi, Şubat 2000.

Dinler, Zeynel. **Tarım Ekonomisi**. 5. Baskı, Bursa: Ekin Kitabevi, 2000.

Dura, Cihan ve Atık, Hayriye. **Avrupa Birliği, Gümrük Birliği ve Türkiye**. 3. Basım, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2007.

Hughes, Kirsty. **Friends of Europe**. Brussels, 2004.

İktisadi Kalınma Vakfı. **Avrupa Birliği'nde CE Uygunluk Değerlendirmesi Yapan Onaylanmış Kurumlar**, İstanbul: İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, Mayıs 1996.

Karluk, Rıdvan. **Avrupa Birliği ve Türkiye**. İstanbul: Beta Basım Yayım, 1998.

Karluk, Rıdvan. **Uluslararası Ekonomi**. 5. Baskı, İstanbul: Beta Basım Yayın, 1998.

Karluk, Rıdvan. **Uluslararası Ekonomi**. 7. Basım, İstanbul: Beta Basım A.Ş., 2003.

Kılıç, Ramazan. **Türkiye – AB İlişkileri ve Gümrük Birliği**. Ankara: Siyasal Kitabevi, 2002.

Köse, Hasan. **CE Uygunluk İşareti**. Ankara: İGEME, 2005.

Moussis, Nicholas. **Avrupa Birliği Politikalarına Giriş Rehberi**. Ahmet Fethi (Çev.) İstanbul: Mega Pres Yayınları, 2004.

Oktay, Nüvit. **Dış Ticarete Giriş**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2005.

Öztürk, Nazım. **Dış Ticaret: Kuram, Politika, Uygulama**. Bursa: Ekin-Basım Yayın Dağıtım, 2012.

Salvatore, Dominick. **Uluslararası İktisat, Teori ve Problemler**. Tamer İşgüden (Çev.), İstanbul: Bilim Teknik Yayınevi, 1986.

Sevinç, Derya. **Küreselleşme Sürecinde Avrupa Birliği Ortak Ticaret Politikası, Türk İş Dünyası İçin AB Mevzuatı**. EUROCHAMBRES ve TOBB, 2009.

Seyidoğlu, Halil. **Ekonomik Terimler – Ansiklopedik Sözlük**. İstanbul: Güzem Yayınları, No:4, 1992.

Seyidoğlu, Halil. **Uluslararası İktisat, Teori-Politika ve Uygulama**. 9.Baskı, İstanbul: Güzem Yayınları, 1993.

T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı. **Avrupa Birliği ve Türkiye**, Ankara: Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü, Kasım 2002.

T.C Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Avrupa Topluluğu Koordinasyon Genel Müdürlüğü, **Avrupa Birliği'nde Akreditasyona İlişkin Uygulamalar ve Türkiye'de Akreditasyon Sisteminin Oluşturulmasına Yönelik Çalışmalar**, Ankara, 2001.

Tinbergen, Jan. **Shapingthe World Economy: Suggestions For an International Economic Policy**. USA: The Twentieth Century Fund, 1962.

Uyanusta, Esra. **Avrupa Birliği'nin Ortak Ticaret Politikası**. İstanbul, İKV, 2004.

Yıkılmaz, Necla. **Yeni Dünya Düzeni ve Çevre**. İstanbul: Sosyal Araştırma Vakfı Yayını, 2003.

Sürekli Yayınlar

Kemer, Barboros O. “Dış Ticarete Ödeme/Tahsil Şekilleri”. **Dış Ticaret Eğitimi**, E. Koban (Drl.), Bursa: Alfa Yayınları, 2005.

Şahinöz, Ahmet. “AB-Türkiye: Ticari İlişkiler ve Gümrük Birliği”. **İktisat İşletme ve Finans Dergisi**, Haziran 2005.

Demirhan, Ali. “İpek Yolu Üzerinde Ekonomik İşbirliği”. **Avrasya Etütleri 2**, S Sayı:1, 1995.

Karakaş, Cemal. “Türkiye’nin AB Üyeliği Tartışması: AB - Türkiye İlişkilerinde Aşamalı Entegrasyon”. **Uluslararası Hukuk ve Politika**, 2007, Cilt 3, No: 9.

Dura, Cihan. “Avrupa Birliği’nin Üçüncü Ülkelerle Ekonomik İlişkileri”. **Hazine Dergisi**, Sayı:8, Ekim 1997.

Ulaş, Dilber ve Arslan, Bader. “Avrupa Birliği’ne Tam Üyelik Sürecinde Küçük İşletmeler CE İşaretine Hazır mı? OSTİM’de Bir Araştırma”. Ankara, **Avrupa Çalışmaları Dergisi**, Cilt:4, Sayı:2, 2005.

Botsalı, Fatih M. “CE İşareti Nedir?”. **Konya Ticaret Odası Dergisi**, Ağustos 1995.

Erkal, Gül ve Konukseven, Erhan İlhan. “Türkiye’deki Makine Sektöründe CE İşaretleme ve AB Uyumu Konusunda Durum Değerlendirme Çalışması”. **Mühendis ve Makine**, Cilt:48, Sayı:574, 2007.

Savaş, Halil. “Avrupa Birliği Standardizasyon Kurumları ve CE İşareti”. **C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Cilt:4, Sayı:2, 2003.

Sabır, Hasan. “Ticaretin Küreselleşmesi Sürecinde Uluslararası Rekabet Sistemi İhtiyacı”. **İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, Sayı:23-24, Ekim 2000-Mart 2001.

KOSGEB Sanayicinin Sesi Dergisi, Sayı: 2, Şubat 2001.

Özkale, Lerzan N. ve Karaman, Fatma Nur. “Gümrük Birliği’nin Statik Etkileri” T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı, **Uluslararası Ekonomi ve Dış Ticaret Politikaları**, Yıl: 1, Sayı: 1, 2006.

Alagöz, Mehmet ve Yapar, Sinem. “Görünmez Engeller: Serbest Ticarete Bir Engel mi?”. **Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi**, Sayı: 11, Ocak 2007.

Karaca, Nil. “GATT’tan Dünya Ticaret Örgütüne”. **Maliye Dergisi**, Sayı: 144, 2003.

Gültekin, Sadettin. “Dış Ticarete Haksız Rekabet: Damping”. **Ankara Barosu Dergisi**, 2010/1.

Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Ölçüler ve Standartlar Genel Müdürlüğü, “Avrupa Birliği Teknik Mevzuat Uyumu ve CE İşareti”. Ankara: Yayın No:2002/1, Ocak 2002.

Gürcan, Sevgi. “Doğal Taş Standartlarının İncelenmesi ve CE İşareti”. **Madencilik**, Cilt:51, Sayı:1, Mart 2012.

Bozer, Ali. “AB’de Son Gelişmeler ve Türkiye-AB İlişkileri”. **M.Ü. A.B. Enstitüsü Avrupa Araştırmaları Dergisi**, Cilt:3, Sayı:1-2, 1993/1994.

Krauss, Stefan. “The European Parliament in EU External Relations: The Customs Union with Turkey”. **European Foreign Affairs Review**, Cilt: 5, Sayı: 2/2000.

Uyar, Süleyman. “Ekonomik Bütünleşmeler ve Gümrük Birliği Teorisi”. **Dış Ticaret Dergisi**, Sayı:19, 2001.

Karapınar, Murat. “Türk Dış Ticaret Rejimi: İthalata Ait Esaslar ve Uygulamalar”. **Dış Ticaret Eğitim Programı**, 12-13 Haziran 2001, Ağrı.

Raporlar

Avrupa İşletmeler Ağı -Karadeniz. **Medikal Aletler ve Cihazlar Sektör Raporu**, 2009

Dış Ticaret Müsteşarlığı. **Türkiye’nin 2006 Yılı Piyasa Gözetimi ve Denetimi Raporu**, Ankara:2007

Dış Ticaret Müsteşarlığı. **Türkiye’nin 2007 Yılı Piyasa Gözetimi ve Denetimi Raporu**, Ankara:2008

Dış Ticaret Müsteşarlığı. **Türkiye’nin 2008 Yılı Piyasa Gözetimi ve Denetimi Raporu**, Ankara:2009

Dış Ticaret Müsteşarlığı. **Türkiye’nin 2009 Yılı Piyasa Gözetimi ve Denetimi Raporu**, Ankara:2010

Devlet Planlama Teşkilatı. **9. Kalkınma Planı Dış Ticaret Özel İhtisas Komisyonu Raporu**, Ankara:2006

İstanbul Ticaret Odası. **Tıbbi Cihazlar Sektör Profil Araştırması**, İstanbul:2004

İstanbul Ticaret Odası. **Yangın Söndürme Cihazları Sektör Raporu**, İstanbul: Mayıs 2004

Konya Ticaret Odası. **Avrupa Birliği Teknik Mevzuatı Ve Türkiye'nin Yürüttüğü Uyum Çalışmaları Araştırma Raporu**, Konya: 2006

Popper, W., Steven; Greenfield, Victoria; Crane, Keith ve Diğerleri. **Measuring Economic Effects of Technical Barriers to Trade on U.S. Exporters**, RAND Science and Technology", Ağustos 2004, <http://www.nist.gov/director/planning/upload/report04-3.pdf>

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği. **Tıbbi Cihaz Sektör Raporu**, Hazırlayan: Ayhan Koçak, Şubat 2008

Yapı-Endüstri Merkezi. **Türk Yapı Sektörü Raporu**, İstanbul: Temmuz 2009

Turan, Seyida. **Avrupa Birliği Teknik Mevzuatı Ve Türkiye'nin Yürüttüğü Uyum Çalışmaları Araştırma Raporu**. Konya Ticaret Odası, Konya, 2006, s.2, www.kto.org.tr/d/file/abteknikmev_rapor.pdf , (27.05.2010).

Yayınlanmamış Tezler

Küçüksûzen, Makbule. Avrupa Birliği ile Bütünleşmede Standardizasyon ve Teknik Engeller, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**. Gazi Üniversitesi SBE, 1994.

Çakmak, Fevzi. Avrupa Birliği Standardizasyon Politikaları ve Türkiye'deki KOBİ'lere Etkisi, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**. Eskişehir Anadolu Üniversitesi SBE, 2001.

Yavru, Cem. Ankara Birinci Organize Sanayi Bölgesinde Standardizasyon Uygulamaları, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**. Gazi Üniversitesi SBE, 1999.

Varlıca, Uğur. Türkiye'nin AB ile Ticaretinde Tarife Dışı Engeller ve Dış Ticaret Üzerine Etkileri, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008.

Kılavuz, Broşür

İstanbul Sanayi Odası, **Türkiye'nin Avrupa Birliği Teknik Mevzuatına Uyum Çalışmaları ve CE İşareti**.

İstanbul Sanayi Odası, **Türkiye'de Dış Ticarete Standardizasyon Uygulamaları**.

Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Ölçüler ve Standartlar Genel Müdürlüğü, Yeni ve Global Yaklaşım Direktiflerine Dayanan Uygulama Kılavuzu.

Diğer Yayınlar

Burak Küçük, *İthalat Genel Bilgileri*, Maltepe Üniversitesi Sunum, <http://akademik.maltepe.edu.tr/~bkucuk/Akademik/%DDthalat%20Genel%20Bilgileri.pdf>, (26.06.2013).

Musa Demir, *Dış Ticaret Politikasının Bir Aracı Olarak İhracat Teşvikleri Ve İhracata Yönelik Devlet Yardımlarının Analizi*, Ankara: Türk Dış Ticaret Vakfı, 2003, s.16. http://www.ithalatihracat.biz/FileUpload/bs408090/File/ihracat_tesvikleri.pdf (25.05.2013).

Mustafa Kutlay , “AB’nin Dış Ticaret Politikasında Serbest Ticaret Anlaşmaları’nın Artan Önemi”, USAK AB Araştırmaları Merkezi, 2009, s.1, http://www.usak.org.tr/analiz_det.php?id=14&cat=267#.UgalipK9D74, (10.08.2013).

Avrupa Birliği’nin Ortak Ticaret Politikası, <http://www.ikv.org.tr/pdfs/7c53b0dc.pdf> (25.05.2013).

T.C. Ekonomi Bakanlığı, Türkiye- Avrupa Birliği İlişkileri, 2013, www.ekonomi.gov.tr/avrupabirligi/index.cfm?sayfa=DAA1AF76-D8D3-8566-452093FFD30787C1

Ankara Ticaret Odası, *Genelleştirilmiş Tercihler sistemi Nedir?* <http://www.atonet.org.tr/yeni/index.php?p=437&l=1> (25.05.2013).

T.C. Ekonomi Bakanlığı İhracat Genel Müdürlüğü, *ABD Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi (GTS/GPS) Kılavuzu*, Temmuz 2012.

Commission Of The European Communities, “*Global Europe: A Stronger Partnership To Deliver Market Access For European Exporters*”, Brussels, 2007, DTM (Çev.), “*AB Yeni Pazara Giriş Stratejisi -Küresel Avrupa: Pazara Giriş İçin Daha Güçlü Bir Ortaklık- Bildirimine İlişkin Bilgi Notu*”, s.2, http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2007/april/tradoc_134507.pdf, (25.05.2013).

İktisadi Kalkınma Vakfı, “*Türkiye AB Tarihçesi*”, <http://www.ikv.org.tr/tarihce.php> , Erişim Tarihi: 23.08.2009.

Ankara Anlaşması, 1999, www.belgenet.com/arsiv/ab/ab_ankara.html, Erişim Tarihi:11.08.2010.

Antalya AB Bilgi Merkezi, “Gümrük Birliği’nin Türk Ekonomisine Etkileri”, Ocak 2010, www.atso.org.tr/yukleme/dosya/c2518b72560e3466982b8e6e5937725d.pdf, Erişim Tarihi: 10.08.2010

Taşkın Şenol “Gümrük Birliği kazığı...” Star Gazetesi, 02.05.2003, www.abgs.gov.tr/index.php?p=28708&l=1, Erişim Tarihi: 11.08.2010.

DTÖ Mal Ticareti Anlaşmaları: Ticarete Teknik Engeller Anlaşması (Tbt), <http://www.orgtr.org.tr/dto-mal-ticareti-anlasmalari-ticarete-teknik-engeller-anlasmasi-tbt> (25.05.2013).

Alper Akyürek, *Dünya Ticaret Örgütü Ticarete Teknik Engeller Anlaşması*, T.C. Ekonomi Bakanlığı Ürün Güvenliği ve Denetimi Genel Müdürlüğü, 16 Ağustos 2012, www.ekonomi.gov.tr/upload/036011D8.../DTÖbildirim16-08-12.ppt, (25.05.2013).

DTM, “Türkiye – AB İlişkileri Kapsamında Teknik Mevzuat Uyumu”, http://www.ekonomi.gov.tr/avrupabirligi/index.cfm?sayfa=DDD6F9CC-D8D3-8566-45203CBF7F8C_D901, (26.05.2013).

DTM, “Türkiye-AB İlişkileri Kapsamında Teknik Mevzuat Uyumu”, http://www.ekonomi.gov.tr/avrupabirligi/index.cfm?sayfa=DDD6F9CC-D8D3-8566-45203CBF7F8C_D901, (26.05.2013).

CE Belgesi, 2010, www.cebelge.com/ce-markalama/52-cemarkalama.pdf, (26.05.2013).

Resmi Gazete, "CE" Uygunluk İşaretinin Ürüne İliştirilmesine ve Kullanılmasına Dair Yönetmelik”, 17 Ocak 2002, Sayı: 24643, Fusun Gökçen (hızl.), *Çimento İşveren Dergisi*, www.ceis.org.tr/dergiDocs/mevzuatocak2002.pdf, (26.05.2013).

Atilla Filiz, <http://www.biymed.com/pages/makaleler/makale9.htm>

Yeni Yaklaşım ve Global Yaklaşım Temelli Direktiflerin Uygulanmasına Dair Rehber, v2.etcf.org.tr/TR/doc/etcf6haziran/.../MAVI%20KITAP-blue%20guide.d..., (25.06.2013).

TSE, CE İşareti, <http://www.tse.org.tr/hizmetlerimiz>, (27.05.2013).

Hakan Ergin, *Avrupa Birliği Yapı Malzemeleri Mevzuatı ve Türkiye’de Uyum*, www.csb.gov.tr/db/malatya/haberler/haberler7114_1.pdf (26.05.2013).

Yeni Yaklaşım Direktiflerinin Kapsamı, <http://www.szutest.com/yeni-yaklasim-direktifleri.asp>, (25.05.2013)

CE Markalamanın Getirdiği Sorumluluklar, www.detaydanismanlik.net/icerik.asp?page=CEsorumluluklar, (27.05.2013).

Yeni Yaklaşım Direktiflerinin Kapsamı, <http://www.ce-isareti.com/yeni-yaklasim-direktifleri.asp>, (28.05.2013).

Avrupa Ülkelerinde ve Türkiye'de "CE" Sertifikasyonu Uygulamaları, www.izto.org.tr/portals/0/pusuladergisi/2009/09-10/4.pdf, (28.05.2013).

Türkiye'de CE İşareti Uygulaması, <http://belgelendirme.ctr.com.tr/turkiye-de-ce-isareti-uygulamasi.html>, (28.05.2013).

CE İşareti, Kullanım Alanları ve Türkiye'de Durum Konusunda Kısa Bilgiler http://www.alomaliye.com/ce_isareti_kullanim.htm, (28.05.2013).

Avrupa Birliği İçinde Malların Serbest Dolaşımı ve Ticarete Teknik Engeller, <http://www.iso.org.tr/tr/documents/sanayi/ce/ceisaretiwebbilgi.pdf?redirected=1> (26.05.2013).

İTKİB, AR & GE ve Mevzuat Şubesi, “CE İşareti, Kullanım Alanları Ve Türkiye’de Durum Konusunda Kısa Bilgiler”, 2004, www.itkib.org.tr/ihracat/DisTicaretBilgileri/raporlar/.../ce_itkib.doc, (29.05.2013).

Onaylanmış Kuruluşlar, www.kobifinans.com.tr/tr/bilgi_merkezi/02080103/20851, (29.05.2013).

Ömer Baysan, ”Ülkemizin Avrupa Birliği Teknik Mevzuatına Uyum Çalışmaları Çerçevesinde Standartlar ve CE İşareti”, İstanbul Sanayi Odası, www.agid.org.tr/data/agid/.../5_Standartlar%20ve%20CE%20Isareti.pdf, (29.05.2013)

CE Belgesi (İşareti) ve Uygulamaları, www.bursaekonomi.com.tr/default.asp?page=newsopen.asp...356, (29.05.2013).

DTM, Kanun Hakkında Soru ve Cevaplar, www.tebar.com.tr/dosyalar/sss.doc, (29.05.2013)